

Niina Hirvonen

Tilannekuva johtamisen tukena laajamittaisessa maahantulossa

Suomen Punaisen Ristin toimintaa johtaneiden
työntekijöiden kokemuksia tilannekuvan keskeisestä
sisällöstä

Metropolia Ammattikorkeakoulu

Sosiaali- ja terveystieteiden ylempi ammattikorkeakoulututkinto

Sosiaali- ja terveystieteiden palvelujen ja liiketoiminnan johtamisen tutkinto-ohjelma

Opinnäytetyö

5.5.2025

Tiivistelmä

Tekijä:	Niina Hirvonen
Otsikko:	Tilannekuva johtamisen tukena laajamittaisessa Maahantulossa – Suomen Punaisen Ristin toimintaa johtaneiden työntekijöiden kokemuksia tilannekuvan keskeisestä sisällöstä
Sivumäärä:	83 sivua + 5 liitettä
Aika:	5.5.2025
Tutkinto:	Sairaanhoidtaja YAMK
Tutkinto-ohjelma:	Sosiaali- ja terveysalan palvelujen ja liiketoiminnan johtaminen
Ohjaaja:	Yliopettaja Salla Kivelä

Meneillään on maailmanpolitiikan valtasuhteiden murros ja ilmastomuutos. Ihmisiä ajaa muuttoliikkeeseen konfliktit, ruuan ja veden puute sekä köyhyys. Suomessa varaudutaan toimimaan eri häiriötilanteissa, kuten laajamittaisessa maahantulossa. Häiriötilanteiden johtamisessa tilannekuva tukee päätöksentekoa. Tilannekuvan keräämisessä ja jakamisessa eri toimijoiden välillä on haasteita. Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli kartoittaa laajamittaisessa maahantulo-tilanteessa johtamista tukevan tilannekuvan keskeisiä tietoja. Opinnäytetyön tavoitteena oli tuottaa uutta tietoa häiriötilanteissa käytettävän tilannekuvan keskeisestä sisällöstä. Opinnäytetyön työelämäyhteistyökumppanina toimi Suomen Punaisen Ristin keskustoimisto.

Opinnäytetyö toteutettiin laadullisena tutkimuksena. Aineisto kerättiin puolistrukturoitujen teemahaastatteluiden avulla vuodenvaihteessa 2024–2025. Haastateltavat (n=6) työskentelivät Suomen Punaisessa Ristissä. Kaikilla haastatelluilla oli kokemusta toiminnan johtamisesta laajamittaisen maahantulon tilanteissa. Aineiston analyysi toteutettiin aineistolähtöisen teema-analyysin avulla.

Opinnäytetyön tulosten perustella tilannekuvan keskeiset taustatiedot ennen laajamittaisen maahantulon alkamista muodostuvat kolmesta analyttisestä teemasta: laajamittaisen maahantulon kehittyminen lähtö- ja kauttakulkumaissa, organisaation roolit ja tehtävät sekä varautumisen taso. Tilannekuvan keskeiset tiedot laajamittaisen maahantulon aikana muodostuvat neljästä analyttisestä teemasta: humanitaarisen avun tarpeet, tukipyynnöt viranomaisilta, riskit humanitaarista apua kohtaan sekä vaste. Tulevaisuuteen suuntaavan tilannekuvan keskeiset tiedot muodostuvat kolmesta analyttisestä teemasta: arvio tilanteen kehitymisestä, arvio avun tarpeesta sekä muutokset organisaation toiminnassa. Opinnäytetyön tuloksissa ilmeni neljä tilannekuvan keskeistä tietoa: johtaminen, asenneilmapiiri, turvallisuus sekä henkinen kriisinkestävyys.

Tilannekuvan tulee sisältää sellaiset tiedot, joiden pohjalta johtajalle syntyy tilanneymmärrys ja hän voi tehdä päätökset valmiuden kohottamisesta, operaation aloittamisesta, laajentamisesta, supistamisesta tai lopettamisesta. Opinnäytetyön tuloksia voidaan hyödyntää tilannekuvan kehittämisessä ja näin tukea johtamista häiriötilanteissa.

Avainsanat: Yhteiskunnan häiriötilanne, laajamittainen maahantulo, tilannekuva häiriötilanteissa, johtaminen häiriötilanteissa

Tämän opinnäytetyön alkuperä on tarkastettu Turnitin Originality Check -ohjelmalla.

Abstract

Author(s): Niina Hirvonen
Title: Situational Picture Supporting Leadership in Mass Influx of Migrants - Experiences of the Employees of the Finnish Red Cross on the Key Content of the Situational Picture
Number of Pages: 83 pages + 5 appendices
Date: 5th May 2025
Degree: Master of Health Care
Degree Programme: Master's Degree Programme in Service and Business Management in Health Care and Social Services
Instructor: Salla Kivelä, Principal Lecturer

We are undergoing a transformation of the power relations in world politics and climate change. We are living in a new reality of risks and uncertainty. People are driven to migration by conflicts, lack of food and water, and poverty. Finland is prepared to act in various disruptions and crises, such as mass influx of migrants. In the management of incidents, a situational picture supports decision-making. There are challenges in collecting and sharing situational awareness between different actors. The purpose of this master's thesis was to map the key information required for a situational picture that supports leadership during a mass influx of migrants. The aim of the thesis was to produce new information on the key content of situational picture used in disruptions. I carried out this master's thesis in cooperation with the Finnish Red Cross Headquarters.

I implemented this thesis as a qualitative study. I collected the data through semi-structured thematic interviews in late 2024 and early 2025. I interviewed six Finnish Red Cross employees who had experience in leading during a mass influx of migrants. I analysed the collected data with thematic analysis.

According to the results I have received, the key background information for the situational picture before the start of the mass influx of migrants consists of three analytical themes: the development of large-scale influx of migrants in the countries of origin and transit, the roles and tasks of the organisation, and the level of preparedness. The key information in the situational picture during a large-scale influx of migrants consists of four analytical themes: humanitarian aid needs, requests for support from the authorities, risks to humanitarian aid, and response. The key information in the future-oriented situational picture consists of three analytical themes: an assessment of the development of the situation, an assessment of the need for help, and changes in the organisation's operations. The results of the thesis revealed four specific themes: leadership, attitude atmosphere, safety and security and psychological resilience.

According to the results I have received, the situational picture must contain the requisite information for a leader to obtain the situational awareness necessary to make decisions about increasing readiness, starting, expanding, reducing or ending an operation. The results of this thesis can be utilized in developing a situational picture and thus support leadership during disruptions and crises.

Keywords: Disruptions in society, mass influx of migrants, situational awareness, leadership during disturbances

The originality of this thesis has been checked using Turnitin Originality Check service.

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Teoreettiset lähtökohdat	3
2.1	Yhteiskunnan häiriötilanteet	5
2.2	Laajamittainen maahantulo	7
2.3	Tilannekuva häiriötilanteissa	9
2.4	Johtaminen häiriötilanteissa	16
3	Tarkoitus, tavoitteet ja tutkimuskysymykset	20
4	Yhteistyökumppanin esittely	20
5	Opinnäytetyön toteutus	26
5.1	Laadullinen tutkimusmenetelmä	26
5.2	Teemahaastattelu tiedon tuottamisen menetelmänä	27
5.3	Opinnäytetyön haastatteluihin osallistujat	30
5.4	Teema-analyysi	31
6	Tulokset	38
6.1	Tilannekuvan taustatiedot	38
6.1.1	Laajamittaisen maahantulon kehittyminen	38
6.1.2	Rooli ja tehtävät	40
6.1.3	Varautumisen taso	42
6.2	Laajamittaisen maahantulotilanteen aikainen tilannekuva	45
6.2.1	Humanitaarisen avun tarve	45
6.2.2	Tukipyynnöt viranomaisilta	47
6.2.3	Riskit humanitaarista apua kohtaan	48
6.2.4	Vaste	49
6.3	Tulevaisuuteen suuntaava tilannekuva	53
6.3.1	Arvio tilanteen kehittymisestä	53
6.3.2	Humanitaarisen avun tarve jatkossa	55
6.3.3	Muutokset toiminnassa	56
7	Pohdinta	58
7.1	Tulosten tarkastelu	58
7.2	Eettisyys	62
7.3	Luotettavuus	65
7.4	Johtopäätökset ja jatkotutkimusehdotukset	69

Liitteet

Liite 1. Opinnäytetyön hakulausekkeet ja hakutulokset

Liite 2. Teemahaastattelun runko

Liite 3. Saatekirje

Liite 4. Tutkimuksen informointilomake ja tietosuojaseloste

Liite 4. Tutkittavan suostumuslomake

1 Johdanto

Globaali toimintaympäristö muuttuu nopeasti. Meneillään on maailmanpolitiikan valtasuhteiden murros. (Valtioneuvosto 2024b: 13.) Euroopassa ja siten Suomessa eletään uudenlaisten riskien ja epävarmuuden aikaa. Turvallisuuden takaamiseksi varautumisen ja toimintavalmiuksien vahvistaminen eri häiriötilanteita ja kriisejä varten on kriittistä. (Niinistö 2023: 4; European Commission 2025.) Maailmanlaajuisesti polarisaatio ja ääriajattelu lisääntyvät vaikuttaen yhteiskuntarauhaan. Ihmisiä ajaa muuttoliikkeen konfliktit, ilmastonmuutos, luontokato, ruuan ja veden puute, köyhyys sekä näköalattomuus. Suomen turvallisuuteen vaikuttavat tekijät ovat vaikeammin ennakoitavissa. Ukrainan konflikti ja Suomen liittyminen Natoon vaikuttavat Suomen varautumiseen. Hybridi- ja kyberhyökkäysten määrä lisääntyy. Teknologiakehitys avaa uusia mahdollisuuksia ja samalla se lisää turvallisuuteen liittyviä uhkia. (Valtioneuvosto 2024b: 10, 14–21; Sisäministeriö 2023: 18–21; Toivanen ym. 2019: 14–15.)

Suomessa varaudutaan erilaisiin häiriötilanteisiin ja poikkeusoloihin, jotka vaativat yhteiskunnalta normaalista poikkeavaa toimintaa (Sisäministeriö 2023: 8). Osa kansallisista riskeistä on jo toteutunut. Vuonna 2015 Suomesta haki turvapaikkaa lyhyessä ajassa yli 32 000 henkilöä (Euroopan muuttoliikeverkosto 2015: 5; Kuntaliitto 2022: 13). Vuonna 2020 koronapandemia aiheutti pelkästään 11 ensimmäisen kuukauden aikana maailmanlaajuisesti yli 60 miljoonaa sairastumista, joista Suomessa yli 22 000 todettua tartuntaa ja maailmalaajuisesti noin 1,5 miljoonaa kuolemaa, joista Suomessa lähes 400 (Mörttinén 2021:10). Koronapandemian takia valtioneuvosto yhdessä presidentin kanssa totesi poikkeusolot valmiuslain mukaisesti (Valtioneuvoston viestintäosasto 2021). Vuonna 2022 tilapäistä suojelua haki 46 641 Ukrainasta paennutta (Maahanmuuttovirasto 2023). Vuodenvaihteessa 2023–2024 itärajan kautta Suomeen saapui turvapaikanhakijoita, minkä seurauksena itäraja on suljettu myös kansainvälistä suojelua hakevilta (Sisäministeriö 2025).

Häiriötilanteet ja kriisit vaativat voimavarojen koordinoimista usean eri viranomaistahon, järjestöjen, yritysten ja muiden toimijoiden välillä alueellisesti, kansallisesti ja tarvittaessa kansainvälisestikin. Nopeasti kehittyvät ja monitahoiset tapahtumat edellyttävät tilanteen ymmärtämistä, tiedonkulun varmistamista, juostavuutta sekä oikea-aikaista reagoimista. (Sisäministeriö 2023: 8, 10, 18; Yhteiskunnan turvallisuusstrategia

2025: 10, 12–13, 16–17.) Suomessa on laajasti tunnistettu tilannekuvan kokoamisen ja jakamisen merkitys osana häiriötilanteiden johtamista. Tilannekuva antaa tietoa häiriötilanteiden johtamisen tueksi. Siinä yhdistyvät ymmärrys tilanteesta sekä arvio tilanteen muutoksista. Tilannekuvan luominen ja välittäminen vaatii eri viranomaisten ja heitä tukevien muiden toimijoiden, kuten järjestöjen välistä tehokasta yhteistyötä ja tiedonkulkua. Tilannekuva on hyvän johtamisen edellytys. Kokonaisturvallisuuden toimintamallin mukaisesti järjestöt keräävät ja ylläpitävät tilannekuvaa ja välittävät tietoa kansalaisten turvallisuustarpeista päättäjille. (Yhteiskunnan turvallisuusstrategia 2025: 42, 49–51; Valtioneuvosto 2024a.)

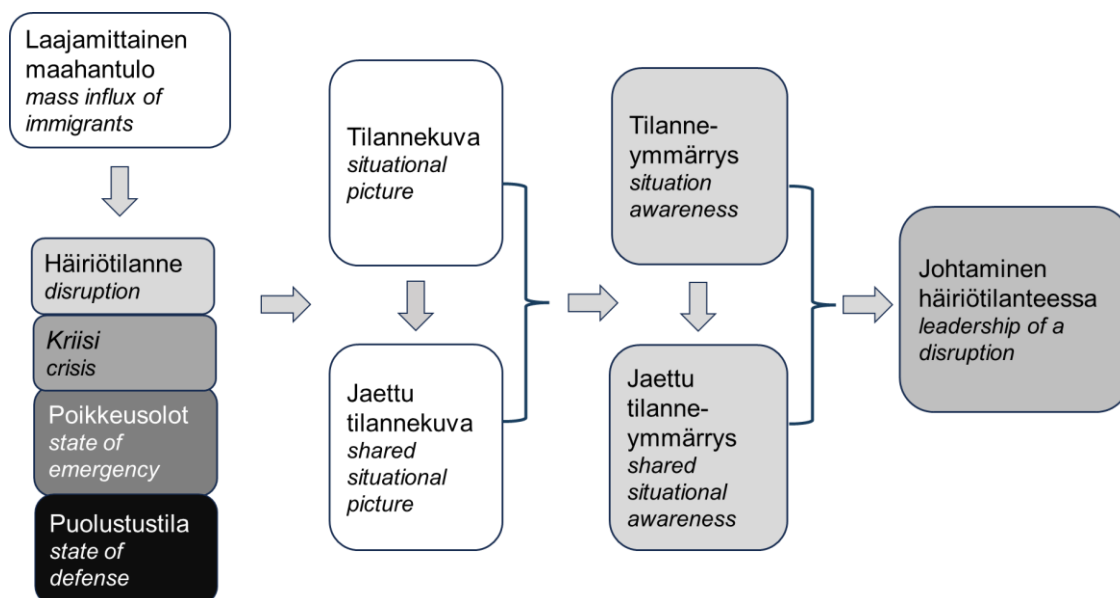
Tilannekuvan keräämisessä ja jakamisessa eri toimijoiden välillä on haasteita eri tasoilla. Onnettomuustutkintakeskuksen raportissa koronaepidemian ensimmäisestä vaiheesta suositellaan tiedonjakomallin kehittämistä, jolla tilannekuvaa kerätään ja jaetaan tietoturvallisesti kumpaankin suuntaan valtionhallinnon, kuntien ja alueellisten toimijoiden välillä. (Valonen ym. 2021: 92.) Rapeli on väitöskirjassaan tutkinut sosiaalityön varautumista ja todennut, että parannettavaa on sosiaalityön johdon tukemisessa tilannekuvan avulla (Rapeli 2017: 74). Sisäministeriö ja valtiovarainministeriö käynnistivät syyskuussa 2024 selvityksen liittyen alueelliseen varautumiseen ja tilannekuvan yhteiseen kehittämiseen. Yhtenä tavoitteena on selvittää, miten tilannekuvan kerääminen ja jakaminen on tarkoituksenmukaista järjestää häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa valtion hallinnon, hyvinvointialueiden, kuntien, kaupunkien, huoltovarmuuskirittisten toimijoiden sekä kolmannen sektorin välillä. (Valtioneuvosto 2024a.)

Opinnäytetyön aihealue on ajankohtainen, koska tilannekuvan kehittäminen ja käyttäminen johtamisen tukena tukee Suomen kokonaisturvallisuutta (Yhteiskunnan turvallisuusstrategia 2025: 35–37). Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli kartoittaa johtamista tukevan tilannekuvan vaatimia keskeisiä tietoja laajamittaisessa maahantulossa. Opinnäytetyön tavoitteena oli tuottaa uutta tietoa häiriötilanteissa käytettävän tilannekuvan keskeisestä sisällöstä. Opinnäytetyö toteutettiin yhteistyössä Suomen Punaisen Ristin keskustoimiston kanssa. Taustalla on todelliset tarpeet kehittää tilannekuvaa häiriötilanteita ja poikkeusoloja varten. Uutta tietoa voidaan hyödyntää Suomen Punaisen Ristin valtakunnallisen tilannekuvan kehittämisessä. Tilannekuvan kehittäminen on kirjattu Suomen Punaisen Ristin vuosien 2024–2026 toimintalinjaukseen, toimintasuunnitelmaan ja sille on budjetoitu rahoitusta. (Punainen Risti 2023d: 4, 8.)

2 Teoreettiset lähtökohdat

Opinnäytetyön tiedonhaun lähtökohtana oli tutkimuksen tarkoitus, tavoite ja tutkimuskysymykset. Tutkimuskysymyksistä johdetut keskeiset käsitteet olivat yhteiskunnan häiriötilanne, laajamittainen maahantulo ja tilannekuva häiriötilanteissa ja johtaminen häiriötilanteissa. Systemaattisella tiedonhaualla etsittiin näiden käsitteiden määritelmiä ja ymmärrystä, miten ne linkittyivät toisiinsa sekä osaksi laajempaa kokonaisuutta. (Vilka 2021: 63.)

Keskeisten käsitteiden pohjalta tehtiin käsittekartta tarkennettujen hakusanojen määrittämiseksi (Åhlberg 2018: 47–50). Keskeisiä käsitteitä tarkasteltiin erityisesti siltä osin, kuinka se ymmärretään Suomessa kokonaisturvallisuuden sanaston, Yhteiskunnan turvallisuusstrategian ja lainsäädännön kautta. Häiriötilanteesta johdettiin kriisi, poikkeusolot, puolustustilat sekä tarkasteltiin niitä riskejä, jotka voivat johtaa häiriötilanteisiin. Yksi näistä riskeistä on laajamittainen maahantulo, johon tässä opinnäytetyössä keskitytään. Tilannekuvasta johdettiin hakusanoiksi jaettu tilannekuva, tilanneymmärrys ja jaettu tilanneymmärrys. Johtamisessa keskityttiin johtamiseen häiriötilanteissa. Käsittekartta on esitelty kuviossa 1.

Kuvio 1. Opinnäytetyön käsittekartta.

Hakusanat määriteltiin PICO:a hyödyntäen. PICO:ssa tarkistellaan kohdetta, mielenkiinnon kohdetta ja kontekstia. PICO soveltuu hyvin laadullisessa tutkimuksessa kirjallisuushakuihin (Methley & Campbell & Chew-Graham & McNally & Cheraghi-Sohi 2014: 2.) PICO on esitelty taulukossa 1.

Taulukko 1. Opinnäytetyön PICO:n avulla jaotellut hakusanat suomeksi ja englanniksi.

	P (kohderyhmä)	I (mielenkiinnon kohde)	Co (konteksti)
Suomenkieliset hakusana	Johtaminen "Operatiivinen johtaminen" Kriisijohtaminen "Taktinen johtaminen" "Strateginen johtaminen" "Punainen Risti" "Suomen Punainen Risti"	Tilannekuva Tilannetieto "Jaettu tilannetieto" Tilanneymmärrys" "Jaettu tilanneymmärrys"	Häiriötilanne Eryistilanne Normaaliolot Poikkeusolot Puolustustila "Laajamittainen maahantulo"
Englanninkieliset hakusanat	Leadership Management "Strategical management" "Tactical management" "Operational management" "Disaster management" "Red Cross"	"Situational picture" "Shared situational picture" "Situational awareness" "Shared situational awareness"	Disruptions Incidents "Normal conditions" "Normal circumstances" Emergency "Emergency conditions" "State of emergency" "State of defense" "Mass influx of immigrants"

Englanninkielisten hakujen osalta tiedonlähteinä käytettiin Cinalia (the Cumulative Index of Nursing & Allied Health Literature), PubMediä ja MetCat Finnan kansainvälisiä e-aineistoja. Englanninkielisissä hauissa hakutulokset rajattiin koskemaan korkeintaan viisi vuotta vanhoja vertaisarvioituja artikkeleita, jotka olivat kokonaan saatavilla. Suomenkielisten hakujen osalta käytettiin MetCat Finnaa sekä Googlea lakien, eri ministeriöiden julkaisujen sekä muiden julkisten asiakirjojen osalta. Eri hakusanoja yhdistettiin toisiinsa Boolean operaattoreilla AND ja OR toiminnoilla. (Tarkiainen & Mahlavuori & Hyvärinen 2024: Hakusanojen yhdistäminen hakulauseeksi). Hakulauseiden osumat eri tiedonlähteissä on esitelty liitteessä 1.

Osa tutkimusraporttien kautta löytyneistä julkaisuista oli vanhempia, mutta sisällöltään edelleen ajankohtaisia ja seilaisia, joihin esimerkiksi viitataan monessa tuoreemmassa tieteellisessä artikkelissa. Osa hakutuloksista liittyi teknisen puolen kehityksen tutkimuksiin, jolloin näitä artikkeleita ei löytynyt Cinahlia tai PubMedia käyttäen, vaan Met-Cat Finnan kansainvälisiä e-aineistoja hyödyntäen. Aluksi ajatus oli etsiä johtamisesta alakäsitteillä operatiivinen, taktinen ja strateginen johtaminen häiriötilanteessa. Näillä hakusanoilla ei kuitenkaan saatu toivottuja tuloksia. Systemaattisen tiedonhaun jälkeen aineistoksi valittiin virallisia valtioneuvoston ja eri ministeriöiden julkaisemia virallistietoa, vertaisarvioituja artikkeleita ja väitöskirjoja.

2.1 Yhteiskunnan häiriötilanteet

Kansalliseen riskiarvioon on kirjattu uhkamallit, jotka toteutuessaan voivat johtaa häiriötilanteeseen tai poikkeusoloihin. Niistä yksi on laajamittainen maahantulo. (Sisäministeriö 2023: 13, 41–44.) Häiriötilanteella (engl. disruption; incident; abnormal condition; abnormal situation) tarkoitetaan yhteiskunnan elintärkeitä toimintoja tai strategisesti tärkeitä tehtäviä vaarantavaa uhkaa tai tapahtumaa. Häiriötilanne voi olla luonteeltaan paikallinen, alueellinen tai valtakunnallinen. (Kielenniva ym. 2017: 59–60.) Häiriötilanteita esiintyy usein, niiden vaikutus on yleensä rajallinen, vaikka ne voivatkin sitoa paljon resursseja. Häiriötilanteiden ratkaiseminen pystytään yleensä toteuttamaan valmiussuunnitelmien mukaisesti normaalilla operatiivisella toiminnalla. (Yhteiskunnan turvallisuusstrategia 2025: 27–28.)

Kriisit (engl. crisis) uhkaavat yhteiskunnan olemassaoloa. Kriisit voivat kehittyä häiriötilanteista, joita ei saada hallintaan tai ne voivat syntyä itsenäisesti. Kriisejä tapahtuu harvoin tai ne ovat ainutkertaisia. Kriisien ratkaisemiseen ei yleensä riitä valmiit toimintamallit, vaan ne vaativat oikea-aikaista, strategista reagointia, joustavuutta ja aloitteellisuutta. Häiriötilanne ja kriisit vaativat aina normaalitoimintaa laajempaa viestintää, tilannekuvan jakamista ja yhdessä toimimista. (Kielenniva ym. 2017: 59–61, 62; Yhteiskunnan turvallisuusstrategia 2025: 27–28.)

Normaaliolot (engl. normal conditions, normal circumstances) ovat tavoiteltava ja normaalisti vallitseva yhteiskunnan tila, jolloin yhteiskunnan elintärkeät toiminnot voidaan turvata viranomaisten normaalein toimivaltuuksin. Eri uhat voidaan joko estää ennalta

tai torjua viranomaisten normaalin toimivaltuuksin ja resursseja käyttämällä. Häiriötilanteessa saattaa kuitenkin olla tarve käyttää viranomaisvaltaa, jota normaalioloissa ei käytettäisi. Normaaliolojen häiriötilanteissa eivät täyty Valmiuslain (1552/2011) tai Puolustustilalain (1083/1991) kriteerit, eivätkä siten poikkeusolojen määritelmät. (Kielenniva ym. 2017: 59; Luoma 2019: 7–10.)

Ero normaaliolojen ja poikkeusolojen välillä on viranomaisten toimivaltuuksissa. Kun yhteiskunnassa vallitsee niin vakava uhka, häiriötilanne tai kriisi, ettei viranomaisten normaalit toimivaltuudet riitä, puhutaan poikkeusoloista (engl. emergency; emergency conditions, state of emergency). Poikkeusoloissa yhteiskunnan tulee turvata Valmiuslailla (1552/2011) viranomaisille normaalia laajemmat toimintavaluudet. Tavoitteena on säilyttää viranomaisten organisaatiot, johtosuhteet sekä vastuunjako muuttumattomina. Suuri osa viranomaisten ja muiden toimijoiden tehtävistä ovat poikkeusoloissa samoja kuin normaalioloissa, mutta niiden priorisointi, toteutustavat ja lukumäärä saattavat muuttua. (Kielenniva ym. 2017: 61; Toivanen ym. 2019: 17–18; Yhteiskunnan turvallisuusstrategia 2025: 27–28, 31.)

Valmiuslain (1552/2011) mukaan poikkeusoloja ovat tilanteet, joissa Suomea vastaan on hyökätty, Suomea vastaan on selkeä aseellisen selkkauksen uhka, Suomessa asuvien toimeentuloon tai talouselämään kohdistuu välitön vakava uhka tai tapahtuma, joka vaarantaa yhteiskunnan kriittiset toiminnot. Poikkeusolot voi johtua myös erittäin vakavasta suuronnettomuudesta, laajasti levinneestä ja vakavasta tartuntataudista, sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen vakavasta häiriöstä tai laajamittaisesta maahan- tulotilanteesta. Poikkeusolot voidaan säätää myös, mikäli julkisen vallan päätöksentekokyky tai välttämättömien hyödykkeiden saatavuus on vaarantunut. Myös kriittisissä liikennejärjestelyissä tai edellä mainittuja toimintoja tukevissa viestintä- ja tietoteknisissä palveluissa olevat vakavat häiriöt voivat johtaa poikkeusoloihin. (Valmiuslaki 1552/2011 § 3.)

Poikkeusolot astuvat voimaan tasavallan presidentin ja valtioneuvoston yhdessä todetessa poikkeusolot. Tämän jälkeen valtioneuvoston käyttöönottoasetuksella säädetään, miltä osin valmiuslakia otetaan kyseisessä tilanteessa käyttöön ja missä osissa maata. Poikkeusolot ovat aina määräaikainen tila. Käyttöönottoasetus etenee välittömästi eduskunnan käsittelyyn. Eduskunta tekee päätöksen asetuksen voimaantulosta tai kumoamisesta. (Valmiuslaki 1552/2011 § 6.)

Mikäli Suomen puolustusta tulee tehostaa itsenäisyyden turvaamiseksi ja oikeusjärjestelmän varmistamiseksi ja valmiuslain toimivaltuudet eivät riitä, voi tasavallan presidentti asettaa voimaan Puolustustilalain (1083/1991). Syitä puolustustilan (state of defence) käyttöönottoon ovat esimerkiksi väkivaltaiset levottomuudet, jotka uhkaavat vakavasti yleistä järjestystä ja pyrkivät kumoamaan perustuslaissa määritellyn valtiojärjestyksen. Vastaavasti Suomeen kohdistuvan sodan seurauksena voi presidentti asettaa puolustustilan. Puolustustila on aina määräaikainen ja kestää korkeintaan kolme kuukautta. (Puolustustilalaki 1083/1991 § 1–3; Toivanen ym. 2019: 18.)

Puolustustilassa on sotilasviranomaisilla poikkeusoloja laajemmat toimivaltuudet. He voivat esimerkiksi määrätä väestöä siirtymään alueelta toiselle tai ottaa käyttöön, siirtää tai hävittää kiinteää tai irtainta omaisuutta, kuten rakennuksia tai ajoneuvoja. Tilapäiseen työntekoon voidaan määrätä jokainen 18–67-vuotias. (Puolustustilalaki 1083/1991 § 23–24, 30.)

Varautumisella tarkoitetaan niitä toimintamalleja, joilla mahdollistetaan perustehtävien häiriötön suorittaminen tai tilanteen vaatiessa tavallisesta poikkeavat toimenpiteet. Suomi varautuu kansallisen riskiarvion avulla ennakoimaan suhteellisen nopeasti alkavia häiriötilanteita. Häiriötilanteet vaativat viranomaisilta ja muilta viranomaisia tukevilta toimijoilta normaalista poikkeavia toimintatapoja sekä tilannekuvan välittämistä. Tilanne voi vaatia myös kansainvälisen avun pyytämistä. Varautumiseen sisältyy häiriötilanteiden ennaltaehkäisy, toimintaan valmistautuminen häiriötilanteen uhatessa sekä toipumisen suunnittelu. (Sisäministeriö 2023: 8.) Varautuminen koostuu valmiussuunnittelusta, jatkuvuudenhallinnasta, etukäteisvalmisteluista, kuten materiaalien hankinnoista sekä tilavarauksista, koulutuksista ja harjoituksista (Yhteiskunnan turvallisuusstrategia 2025: 35–37). Tässä opinnäytetyössä häiriötilanteella tarkoitetaan normaaliajan, poikkeusolojen sekä puolustustilan aikaisia häiriötilanteita, jotka vaarantavat yhteiskunnan elintärkeitä toimintoja tai strategisesti tärkeitä tehtäviä.

2.2 Laajamittainen maahantulo

Laajamittaisella maahantulolla (engl. mass influx of immigrants; major influx of immigrants; large-scale influx of immigrants) tarkoitetaan tilanteita, jossa Suomeen saapuu merkittävä määrä kansainvälistä suojelua hakevia ihmisiä tai henkilöitä, joilla ei ole

Schengenin rajasäännöstössä tai ulkomaalaislaissa säädettyjä maahantulon edellytyksiä. (Sisäministeriö 2023: 41–43; Sisäministeriö 2024b.) Myös muista Euroopan Unionin jäsenmaista voi saapua lyhyessä ajassa niin paljon kansalaisia, että puhutaan laajamittaisesta maahantulosta (Yhteiskunnan turvallisuusstrategia 2025: 85).

Laajamittaisen maahantulon taustalla voi olla ympäristökatastrofi, ydinonnettomuus, ilmastonmuutos, köyhyys tai muu elinolosuhteiden vakava häiriö (Kielenniva 2017: 46; Sanastokeskus 2024). Laajamittainen maahantulo voi syntyä myös aseellisen selkkauksen aiheuttaman joukkopaon takia (Yhteiskunnan turvallisuusstrategia 2025: 85). Maailmassa on vähintään 117,3 miljoona henkilöä, jotka ovat joutuneet jättämään kotinsa. Heistä noin 68,3 miljoonaa on paossa kotimaassaan. (UNHCR 2024a; UNHCR 2024b.)

Suomessa on koettu laajamittainen maahantulon tilanne viimeisen kymmenen vuoden aikana kolme kertaa. Vuonna 2015 Suomeen saapui 32 476 turvapaikanhakijaa, mikä oli noin yhdeksän kertaa enemmän kuin edellisenä vuonna (Euroopan muuttoliikiverkosto 2015: 5). Vuonna 2022 Ukrainasta saapui Suomeen 47 302 tilapäisen suojelun hakenutta ja 1 805 turvapaikanhakijaa (Maahanmuuttovirasto 2023). Loppuvuonna 2023 ja tammikuussa 2024 Suomeen saapui itärajan kautta noin 1 300 turvapaikanhakijaa ilman viisumia. Tilanteen seurauksena presidentti vahvisti 16.7.2024 lain välineellistetyn maahantulon torjumiseksi. (Sisäministeriö 2025.)

Sisäministeriön ohjauksessa toimiva Maahanmuuttovirasto johtaa turvapaikanhakijoiden vastaanottojärjestelmää. Laajamittaisessa maahantulossa myös Rajavartiolaitoksella, poliisilla, hyvinvointialueilla ja kunnilla on merkittäviä rooleja tilanteen hoitamisessa. Erikseen sovitusti Punainen Risti, seurakunnat, muut järjestöt sekä yksityiset toimijat tukevat viranomaisia esimerkiksi perustamalla hätämajoituspisteitä ja vastaanottokeskuksia. (Sisäministeriö 2024b; Laki kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta 746/2011 § 8,12; Yhteiskunnan turvallisuusstrategia 2025: 85–86.)

Laajamittainen maahantulo haastaa johtamista. Ajantasainen tilannekuva on tärkeä johtamisen tuki monimuotoisessa ja nopeasti etenevässä tilanteessa. Tilanteessa turvapaikanhakijoille tarkoitetut vastaanottokeskukset ja niiden hätämajoituspisteet ovat

täyttymässä ja Suomeen saapuu enemmän turvapaikanhakijoita kuin täältä lähtee. (Sisäministeriö 2023: 41–43; Sisäministeriö 2024b.)

Laajamittaisen maahantuloon liittyy erityispiirteitä. Suomeen saapuvilla on erilaiset oikeudet riippuen maahan saapuneiden taustasta ja statuksesta. Esimerkiksi Ukrainasta paenneet saavat tehdä heti töitä, kun he ovat hakeneet tilapäistä suojelua, heillä on oleskelulupa, kausityötodistus tai kausityölupa. Muualta tulleilla turvapaikanhakijoilla työnteko-oikeus alkaa kolmen tai kuuden kuukauden kuluttua siitä, kun he ovat hakenneet turvapaikkaa. (Maahanmuuttovirasto 2024: 13.)

Erilaiset lieveilmiöt ovat osa laajamittaista maahantuloa. Suomessa autetaan ja tilastoidaan ihmiskaupan uhreiksi joutuneita. Vuonna 2016 apua haki lähes 2,5 kertaa enemmän ihmiskaupan uhreiksi joutuneita kuin edellisenä vuotena. Selkeä nousu johtui 2015 alkaneesta turvapaikanhakijoiden laajamittaisesta maahantulosta. Apua hakeneiden joukossa oli myös merkittävä määrä alaikäisiä lapsia. Kaikki alaikäiset olivat joutuneet ihmiskaupan uhreiksi Suomen ulkopuolella. Ihmiskauppaan kuuluu seksuaalisen hyväksikäytön lisäksi esimerkiksi työhön pakottamista, pakkoavioliitot sekä rikollisuuteen pakottaminen. (Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä 2016.)

Laajamittainen maahantulo on kirjattu kansalliseen ja alueellisiin riskiarvioihin. Alueelliset riskiarviot tuotetaan pääsääntöisesti hyvinvointialueiden aluejaon mukaisesti. Niissä huomioidaan kullekin alueelle todennäköiset uhat tai häiriötilanteet, joihin vastaaminen edellyttää normaalista poikkeavaa toimintaa. (Sisäministeriö 2023: 10.) Kunnille on laadittu erillinen opas laajamittaisen maahantulon varautumiseen liittyen (Kuntaliitto 2022).

Tässä opinnäytetyössä laajamittaisella maahantulolla tarkoitetaan tilannetta, jonka hoitamiseen tarvitaan jaettua tilannekuvaa ja tilanneymmärrystä, ennalta tehtyä valmiussuunnittelua, strategista ja mukautuvaa johtamista, sekä yhteistyötä eri toimijoiden kanssa (Yhteiskunnan turvallisuusstrategia 2025: 27–28, 35–36).

2.3 Tilannekuva häiriötilanteissa

Tilannekuvassa (engl. situation picture) yhdistyy organisaation sisäiset ja ulkoiset positiiviset ja negatiiviset tiedot tilanteesta (Sitra 2024). Tilannekuva sisältää tiedot, mikä

tilanteen aiheutti, minkälainen tilanne oli ennen tapahtumaa, tiedot tämänhetkisistä olosuhteista, arvio tapahtumien kehittymisestä ja tietoa eri toimijoiden toimintakyvystä (Lääperi ym. 2015: 228; Landgren & Borglund 2016: 26). Se on konkreettinen kuvaus tilanteesta (Kielenniva ym. 2017: 64). Jotain on tapahtunut jossain tietyssä paikassa tiettyyn aikaan (Luukkala & Nikander & Korpi & Virrantaus & Torkki 2017: 279).

Tilannekuvan avulla organisaatio luo ymmärrystä häiriötilanteeseen liittyvästä tapahtumasta ja sen kehityksestä omien havaintojensa kautta (Landgren & Borglund 2016: 23–28). Tilannekuvaa koostetaan yhdistelemällä yksittäisiä tietoja tilanteesta, eli tilannetietoa (Mykkänen ym. 2021: 426). Tilannetieto on dynaamista, jatkuvasti muuttuvaa, häiriötilanteissa syntyvää tietoa, kuten tietoa autettavien ja auttajien määrästä (Luukkala 2017: 12). Tilannekuvan tulisi tarjota yleiskuva tapahtumasta ja tukea kokonaisvaltaista näkemystä häiriötilanteesta. Tiedot häiriötilanteesta ovat olennaisia, koska se vaikuttaa minkä tyyppisiä organisaatioita asia koskee ja ketkä ovat vastuussa tapahtuman hallinnasta. Saman tapahtuman, häiriötilanteen kuvaus voi vaihdella suuresti eri organisaatioiden tilannekuvissa, koska yksittäiset organisaatiot toimivat eri näkökulmista ja eri tehtävissä. Tilannekuvan tarkkuus riippuukin sen kohderyhmästä ja käyttökontekstista. Jokaisen organisaatio tulee miettiä, mitä on erityisen olennaista kuvata sen organisaation tilannekuvassa ja minkälaisia tilannetietoja eri yhteistyökumppanit usein pyytävät. (Landgren & Borglund 2016: 23–24, 27.)

Tutkittaessa kriittisen infrastruktuurin tilannekuvaa, on identifioitu tiedon päätavoite ja kolme alatavoitetta. Päätavoite on tilannetietoisuuden lisääminen. Ensimmäinen alatavoite on ympäristön seuraaminen, joka sisältää tapahtumien identifioimisen ja resurssihallinnan seuraamisen. Toinen alatavoite on tapahtumien analysointi ja niistä sisäisesti viestiminen. Kolmas alatavoite on ulkoinen kommunikointi. (Puuska ym. 2018: 29–31.) Tilannekuvan kaksi peruselementtiä ovat analysoitu ja jaettu tietoa (Landgren & Borglund 2016: 23–28).

Tilannekuvan sisältö voidaan jakaa perustietoihin, toiminnallisiin tietoihin ja johtopäätöstietoihin. Perustiedot ovat organisaation hallussa olevia tietoja, joita organisaatio itse tuottaa tai voi itse päivittää. Perustieto voi olla kirjallisesti tai kuvallisesti dokumentoitua tai hiljaista tietoa. Perustiedoissa ilmiöt ja piirteet voivat olla tietoja esimerkiksi henkilöstön osaamisesta tai materiaalisesta valmiudesta. Toimintatavat, kuten valmiussuunnitelmat ja prosessikuvaukset, kertovat, miten eri tilanteissa tulee toimia. (Kuusisto

20025: 15–17.) Esimerkki prosessikuvauksista häiriötilanteita varten ovat standardisoidut toimintamallit, kuten valmiussuunnitelman liitteenä olevat toimintakortit (Vuorinen 2019: 44).

Toiminnallisia tietoja ovat tiedot tapahtumasta. Toiminnalliset tilannetiedot saadaan ulkopuolelta, kuten eri viranomaistahoilta, mediasta tai oman organisaation muista osista. Tiedot tulevat annettuina. (Kuusisto 2005: 15–17.) Häiriötilanteen, kuten laajamittaisen maahantulon, kehityksen kuvaus on tärkeä osa tilannekuvaa. Se tuottaa tietoa historiaa, kuinka nykytilanteeseen on päädytty sekä materiaalia mahdollisen tulevan kehityksen arvioimiseksi. Sitä kautta voidaan luoda aikajana menneestä nykytilaan ja arvioida tulevaa kehitystä. Visualisointi tukee tätä. Esimerkiksi karttapohjat, valokuvat ja erilaiset tilastolliset kuviot auttavat tapahtumien kulun ymmärtämisessä. Kukin organisaatio, joka tilannetietoa käsittelee, määrittelee omasta näkökulmasta, miten tietoa tapahtuneesta tulkitsee. (Landgren & Borglund 2016: 23–28.) Tapahtumien kehittymisen kuvaukset voivat koostua mahdollisista heijastusvaikutuksista. Esimerkiksi laajamittaisella maahantulolla voi olla heijastevaikutuksia kuntien tuottamiin palveluihin, kuten kouluihin ja hyvinvointialueiden tuottamiin sote-palveluihin. Häiriötilanne voi olla luonteeltaan myös dynaaminen tapahtuma, joka johtaa uusiin tapahtumiin. (Landgren & Borglund 2016: 24.)

Toimintamallit kertovat laeista, asetuksista, sopimuksista ja yhteistyöpöytäkirjoista, jotka ohjaavat toimintaa. Mitä valmiimpia toimintamallit ovat ennen häiriötilannetta, sitä nopeammin toiminta voidaan aloittaa. (Vuorinen 2019: 52–53, 62.) Yhteistyöpöytäkirjat ja sopimukset, valmiussuunnitelmat, koulutukset ja harjoitukset tukevat nopean ja tehokkaan toiminnan aloittamista ja tilannekuvan välittämistä (Yhteiskunnan turvallisuusstrategia 2025: 12, 31–34).

Tehtävät ovat niitä, joita tulee toteuttaa. Tehtävänmäärittäminen tulee joka laista ja asetuksesta, se saadaan johtavalta taholta, eli viranomaiselta, jota tuetaan häiriötilanteessa. Tehtävä voi olla myös tilanteen vaatima, josta päätetään omassa organisaatiossa. (Kuusisto 2005: 16–17.) Häiriötilanteeseen liittyvien päätösten ja toimenpiteiden kuvaukset ovat olennainen osa tilannekuvaa (Landgren & Borglund 2016: 25).

Resurssit kertovat käytettävissä olevasta kapasiteetista, kuten ajasta, rahasta, ihmisistä ja heidän tiedoistaan ja taidoistaan liittyen kyseisessä tilanteessa tarvittaviin toimenpiteisiin, tiloista tai järjestelmistä (Kuusisto 2005: 15–17). Tiedot häiriötilanteesta, sen kehityksestä, resurssien käytöstä sekä kuvaukset toimenpiteistä ja päätöksistä luovat perustan tulevaisuuden ennustamiselle. Ennusteella voidaan kuvata, miten tilanne voi kehittyä, mitä toimenpiteitä organisaation on toteutettava ja mihin tavoitteisiin organisaation tulisi pyrkiä lähitulevaisuudessa. (Landgren & Borglund 2016: 26.)

Johtopäätöstiedot syntyvät yhdistelemällä oman toiminnan kannalta perustietoja ja toiminnallisia tietoja. Johtopäätöstiedot tuotetaan itse tai yhteistyössä jonkin sellaisen organisaation kanssa, jonka kanssa toimitaan yhdessä samojen tavoitteiden ja päämäärien saavuttamiseksi häiriötilanteessa. (Kuusisto 2005: 15–17.) Tietojen avulla muodostetaan tilannekuvaa kyseisen häiriötilanteen taustatiedoista, tämänhetkisistä olosuhteista, arviosta miten tilanne kehittyy ja niistä valmiuksista, mitä toimijoilla on (Mykkänen ym. 2021: 426).

Johtopäätöstiedot pitävät sisällään tilanteen mallin, rajoitukset, mahdollisuudet, vaihtoehdot ja päätökset. Tilanteen malli on kuvaus, jonka avulla todellinen tilanne on hahmotettavissa. Se voi olla kuvallinen, sanallinen tai kirjallinen tuotos. Rajoitukset ovat niitä reunaehtoja, jotka tulee huomioida toiminnan suunnittelussa ja siten eri resurssien ja toimintamuotojen käytössä. Rajoituksia aiheuttaa itse tilanne, kuten pandemiasta johtuva ulkonaliikkumiskielto, ympäristö, kuten turvallisuusuhat sekä olemassa olevien resurssien ominaisuudet, kuten riittävää osaaminen. Mahdollisuudet ovat tulevaisuustietoa ja kuvaavat vielä toteutettavissa olevaa tapahtumaa tai seikkaa. Niiden perustana on kokemus ja osaaminen. (Kuusisto 2005: 15–17.) Tilannekuvan perustiedot, toiminnalliset tiedot ja johtopäätöstiedot esitellään taulukossa 2.

Taulukko 2. Tilannekuvan perustiedot, toiminnalliset tiedot ja johtopäätöstiedot (Kuusisto 2005: 15–17 mukailten).

PERUSTIEDOT	TOIMINNALLISET TIEDOT	JOHTOPÄÄTÖSTIEDOT
Ilmiöt ja piirteet <ul style="list-style-type: none"> • henkilöstön osaaminen • organisaatiomalli • materiaallinen varautuminen 	Tiedot tilanteesta <ul style="list-style-type: none"> • kuvaus valitsevasta tilanteesta • aika ja sijainti 	Tilanteen malli <ul style="list-style-type: none"> • raportit tilanteesta • analysoituja johtopäätöksiä • kaaviot, taulukot, kuvat
Toimintatavat <ul style="list-style-type: none"> • toimintasuunnitelmat • ohjeet (valmiussuunnitelma) • prosessikuvaukset • normaalit raportointimekanismit 	Tiedot ympäristöstä <ul style="list-style-type: none"> • sää • median tiedot • kehityssuunnat valtakunnallisesti ja kansainvälisesti • ylempien tasojen päätökset 	Rajoitukset <ul style="list-style-type: none"> • tiedonsaanti • häiriötilanteen tai poikkeusolojen aiheuttamat rajoitukset
Mahdolliset kehityssuunnat <ul style="list-style-type: none"> • strategiset vaihtoehdot 	Resurssit <ul style="list-style-type: none"> • aika • ihmiset ja heidän osaamisensa • budjetti • materiaalit • tilat • järjestelmät 	Mahdollisuudet <ul style="list-style-type: none"> • resurssit ja reunaehdot huomioiva arvio • neuvottelujen tulos A tai B • hiljaista osaamista tilanteesta, joka voidaan dokumentoida
Todennäköiset <ul style="list-style-type: none"> • lopputulokset • skenaariot • jatkuvaa dokumentoitua arviota • koko toimintaympäristön huomiointi 	Toimintamallit <ul style="list-style-type: none"> • lait, asetukset • sopimukset • toimivaltuudet 	Vaihtoehdot <ul style="list-style-type: none"> • kuvaus vähintään kahdesta mahdollisuudesta • perustuu osaamiselle ja kokemukselle
Tavoite, päämäärä <ul style="list-style-type: none"> • Tavoite on oman tehtävän lopputulos. • Päämäärä on osa laajempaa kokonaisuutta, sen tavoiteltu lopputila. 	Tehtävät <ul style="list-style-type: none"> • lakisääteiset • strategiasta nousevat • tilanteen synnyttämiä • ohjaavalta taholta saatuja • itse muodostettuja 	Päätös <ul style="list-style-type: none"> • ratkaisu • resurssit • mandaatti toimia • ajalliset, määrälliset ja vaikutukselliset rajat voidaan kirjata sopimukseen

Ennuste voi koostua arvioista siitä, mitä meneillään olevassa häiriötilanteessa voi tapahtua tulevaisuudessa ja mitä organisaation on tehtävä selviytyäkseen omista tapahtumaan liittyvistä tehtävistään (Landgren & Borglund 2016: 26). Kun jokin riski on tunnistettu, tulee sitä arvioida sen luonteen, todennäköisyyden, vaikutusten kautta (Sääskilähti & Mustonen 2023: 66–69; Beilstein ym. 2021: 408). Tilannekuvan tuottamisen tukena voidaan käyttää erilaisia riskienhallintatyökaluja, kuten seurausten riskimatriisia. Riskimatriisi luokittelee riskin koon tapahtuman seurausten todennäköisyyden ja vakaavuuden avulla. (Valtiovarainministeriö 2017: 3–4, 13; Kangas 2017: 2, 6; Torkkeli & Rajala & Nummelin & Sirkiä & Noukka 2020: 16, 20.) On hyvä muistaa, että johtaja, eli päätöksen tekijä ja tilannekuvan analyysoija eivät ole yksi ja sama henkilö (Endsley 1995: 36).

Tilannetieto voi olla myös varoitus tai signaali (Luokkala 2017: 12). Tilannekuvan osana voidaan hyödyntää hiljaisia signaaleja. Hiljaisia signaaleja voi olla eri työntekijöiden havainnot, jotka voivat olla ensimmäisiä merkkejä tulevista muutoksista. (Molarius ym. 2020:15–16.) Hiljaiset signaalit ovat ihmisten luomia mielipiteitä, jotka nousevat organisaation inhimilliseen osaamiseen liittyvästä tilannepohjaisesta hiljaisesta tiedosta (Kesti 2012: 5). Hiljainen tieto on tiedostamattomia taitoja ja osaamista, jotka syntyvät kokemuksen ja perehtymisen kautta (Kesti & Syväjärvi & Stenvall 2009: 49–50).

Osana tilannekuvaa tulee myös omaa toimintaa arvioida. Tuloksellisuuden arviointiin on eri rahoittajilla erilaisia työkaluja. Esimerkiksi Sosiaali- ja terveystieteiden avustuskeskus (STEA) ohjaa sen rahoittamissa avustuskohteissa arvioimaan tuloksellisuutta. Arvioitavia kohtia on esimerkiksi toiminnan kohdentuminen tavoiteltuun kohderyhmään ja suunniteltujen tulosten toteutuminen. (Sosiaali- ja terveystieteiden avustuskeskus 2025.)

Häiriötilanteissa, kuten laajamittaisessa maahantulossa korostuu tarve jakaa tietoa ja tilannekuvaa esteettömästi. Toimintaa pystytään tehostamaan, kun tietoja ja kokemuksia vaihdetaan. (Toivanen yms. 2019: 19.) Toimija-analyysi luo tärkeää aineistoa arvioida tapahtumien kehitystä ja mahdollisuuksia päästä sopimukseen eri toimijoiden kanssa (Landgren & Borglund 2016: 26). Tiedot ympäristöstä kertovat missä ja milloin eri toimijat ovat tehneet jotain liittyen häiriötilanteeseen tai poikkeusoloihin (Kuusisto 2005: 15–17). Tilannekuva sisältää tiedon siitä, mitä muut toimijat tekevät. Tilannekuva voi olla suppeimmillaan kartta, suullinen tieto tai kirjallinen tieto. (Kielenniva ym. 2017:

64.) Tietojen vaihto tapahtuu kommunikoimalla muiden toimijoiden kanssa. Saatujen tietojen pohjalta pystytään tekemään arviointeja ja oletukset tapahtumien kulusta. (Landgren & Borglund 2016: 23–28.)

Häiriötilanteissa luodaan eri viranomaisten, kuntien, kolmannen sektorin ja tilanteeseen liittyvien huoltovarmuuskriittisten yritysten välillä kokonaistilannekuvaa, joka mahdollistaa toimirajat ylittävän ja kokonaisvaltaisen näkemyksen. Kokonaistilannekuvassa on koottu erityisen tärkeää tietoa useiden toimijoiden tilannekuvasta. Kokonaistilannekuva antaa yleiskuvan osallistuvien toimijoiden näkökulmista. (Landgren & Borglund 2016: 23–28.) Suomessa valtioneuvoston kanslia vastaa kokonaistilannekuvan tuottamisesta. Alueellisella ja paikallisella tasolla tilannekuvan jakamisesta sovitaan kyseisen vastuuviranomaistahon kanssa. Esimerkiksi laajamittaisen maahantulon tilanteessa tilannekuvan keräämistä ja jakamista yhteensovittaa Maahanmuuttovirasto (Kuntaliitto 2022: 13, 22.)

Tilannekuvan ja sitä kautta tilannekuvajärjestelmän (engl. common operating picture, knowledge management system, COP) päätavoite on, että eri tasoilla päättäjillä on tilannetietoisuus kyseiseen aiheeseen liittyen (Lääperi ym. 2015: 233). Tilannekuvajärjestelmällä ei ole yksiselitteistä määritelmää. Osa kuvaa sitä prosessiksi, jolloin keskitytään tiedon jakamiseen ja sen tuomiin mahdollisuuksiin. Toiset määrittelevät tilannekuvajärjestelmän tuotteeksi, jolloin keskiössä on yhteisen tilanneymmärryksen tuottaminen. (Steen-Tveit & Munkvold 2021: 3.) Tilannekuvajärjestelmän tärkeä ominaisuus on skaalattavuus, jolloin uusien tietolähteiden lisääminen tulee tapahtua pienillä resursseilla (Lääperi ym. 2015, 228).

Tilannekuvajärjestelmä edustaa operatiivista tietoa. Se välittää kuitenkin vain osan tärkeästä tiedosta. Siksi toimijoiden on oltava vuorovaikutuksessa myös suullisesti, kun he luovat yhdessä operatiiviseen tietoon perustuvaa tilanneymmärrystä. (Steen-Tveit & Munkvold 2021: 3.) Yhteiskunnan kriittisten toimijoiden yhteinen tilannekuvajärjestelmä toimiessaan tukisi johtamista sekä tiedon jakamista. On tutkittu, mikä saisi eri itsenäiset toimijat motivoitumaan tietojen syöttämiseen yhteiseen tilannekuvajärjestelmään ja näin yhteisen tilannekuvan rakentamiseen. Tutkimuksen löydöksenä on, että eri käyttäjien tulee itse hyötyä tilannekuvajärjestelmästä, jotta he syöttävät sinne tietoja. (Lääperi 2014: 21.)

2.4 Johtaminen häiriötilanteissa

Tässä opinnäytetyössä johtamiseen sisältyy häiriötilanteen hallinta (engl. management of an incident) ja kriisijohtaminen (engl. leadership in a crisis) (Kielenniva ym. 2017: 64). Häiriötilanteissa johtaminen perustuu normaaliolojen johtosuhteisiin, toimintamalleihin ja rakenteisiin (Toivanen ym. 2019: 15, 17; Yhteiskunnan turvallisuusstrategia 2025: 17, 27 31, 35–38). Häiriötilanteissa on tärkeä tietää, mikä taho on vastuussa eri tehtävistä. Lainsäädäntö tukee tätä, mutta yllättävissä moniviranomaistilanteissa ei välttämättä ole aluksi selkeää johtovastuuta. (Landgren & Borglund 2016: 26.) Suomessa johtamisen perustana ovat lakisääteiset tehtävät ja toimivaltaisen viranomaisen vastuut. Muut turvallisuustoimijat tukevat toimivaltaista viranomaista. (Yhteiskunnan turvallisuusstrategia 2025: 16–17, 34–37; Lehto & Limnell & Kokkomäki & Pöyhönen & Salminen 2018: 13.)

Tilannekuva on johtamisen apuväline, mikä tukee päätöksentekoa, koordinoitua ja resurssien käyttöä (Kuntaliitto 2022, 29–30; Sisäministeriö 2024a: 27, 32–34, 40–41). Häiriötilanteen johtamisen ytimessä on kyky tehdä päätöksiä oikeaan aikaan (Lääperi ym. 2015: 228). Päätös on ratkaisu, jota on edeltänyt harkintaa ja eri vaihtoehtojen pohtimista. Päätös on valinta jonkun tekemisestä ja jonkin muun tekemättä jättämisestä. (Kuusisto 2005: 15–17.) Kykyä tehdä päätöksiä voidaan vahvistaa koulutuksella, harjoittelulla ja kokemuksella johtamisesta, päätösten tekemisestä. Päätöksentekijä pyrkii ensin luokittelemaan ja ymmärtämään tilanteen ja välittömästi tämän jälkeen valitsee tilanteeseen sopivan toimintatavan. (Endsley 1995: 34–35.)

Häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa päätöksenteon tasoja on useita. Päätöksentekijöitä voi olla yksittäisessä tilanteessa toimivan tilannejohtajan tai koko organisaation ylin johtaja. Tilannekuvajärjestelmän tulee tukea kaikkia eri tasoja. Eri tilannekuvan esitystasojen lisäksi tulee tiedon kulkua tarvittavilta osin rajoittaa eri tasoilla. Yksittäisillä johtajilla ei tule olla kuin välttämätön tieto. (Lääperi ym. 2015: 233.) Päätösten ja toimenpiteiden kuvaukset ovat tärkeitä oman organisaation toiminnan johtamisessa ja koordinoinnissa suhteessa häiriötilanteeseen ja sekä organisaation toiminnan koordinoinnissa suhteessa muihin organisaatioihin. Päätökset, joilla toimeenpannaan lakisääteisiä tai sopimuksiin kirjattuja tehtäviä ovat erityisen tärkeitä. Ne on hyvä dokumentoida. Tutkimukset osoittavat, että toimenpiteitä ja päätöksiä dokumentoidaan harvoin siten,

että häiriötilanteen aikana tai sen päätyttyä niihin on helppo palata. (Landgren & Borglund 2016: 25.)

Haasteina häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa on se, että ne voivat aiheuttaa tilanteita, joita kukaan ei ole koskaan ennen kohdannut (Kuusisto 2005: 15–17). Häiriötilanteissa tulee varautua käsittämättömiin tapahtumiin, joita ei ole ennen koettu ja joita ei ennakoon ole edes ajateltu (Beilstein ym. 2021: 410; Kuusisto 2005: 15–17). Näin kävi vuonna 2015, kun maahan saapui lyhyessä aikana kymmeniä tuhansia turvapaikanhakijoita ja koronapandemia aikana, jolloin esimerkiksi Uudenmaan maakunta eristettiin muusta maasta (Valonen 2021: 29, 36).

Tilanneymmärrys on ratkaisevan tärkeää, jotta häiriötilanteisiin ja kriiseihin voidaan reagoida nopeasti, tehokkaasti ja vaikuttavasti. Aika ja resurssit ovat rajalliset. Johtajien on tehtävä päätöksiä nopeasti muuttuvissa tilanteissa. Tämä edellyttää käyttökelpoisen tilannetiedon keräämistä, analysointia ja jakamista monimutkaisessa, jatkuvasti muuttuvassa ympäristössä. (Kedia ym. 2020: 341.) Epävarmuuden tilassa tehdyt oikea-aikaiset päätökset ovat riskialttiita, mutta tarjoavat mahdollisuuden ratkaista käsillä olevia haasteita. Nopeasti muuttuvissa tilanteissa ongelmat on tunnistettava ja arvioitava oikein. Johtamista tukee hyvän tilannekuvan lisäksi tilannetietoisuus. (Beilstein ym. 2021: 408–410.)

Tehokas johtaminen häiriötilanteissa vaatii tilanneymmärrystä, eli tilannetietoisuutta (situational awareness, SA) (Steen-Tveit & Munkvold 2021: 1; Kielineva ym. 2017: 64). Tilannekuvan perusteella luodaan käsitys toimintaan vaikuttavista tekijöistä, tilanneymmärrys. Tilanneymmärrys mahdollistaa päätöksenteon ja häiriötilanteiden johtamisen. (Yhteiskunnan turvallisuusstrategia 2025: 34–37.) Tilanneymmärrys tarkoittaa ymmärrystä kokonaisuudesta sisältäen ymmärryksen tapahtuneista asioista, niihin vaikuttavista olosuhteista, eri toimijoiden tavoitteista sekä tapahtumien mahdollisesta kehitymisestä. Tätä ymmärrystä tarvitsevat johtajat tehdessään päätöksiä. (Kielenniva ym. 2017: 64.) Mica Endsley on määritellyt tilanneymmärryksen sellaiseksi, jossa tiimin jäsenillä on sama tilannekuva. Jaettu tilannekuva ei tarkoita täydellistä tietoisuuden jakamista, vaan yhteistä ymmärrystä niistä kyseisestä tiedon osajoukosta, jotka ovat välttämättömiä tavoitteiden saavuttamiseksi. (Endsley 2003: 196.) Tilanneymmärrys pitää

myös sisällään ymmärryksen siitä, mitä asioita pitää jatkossa selvittää. Tilanneymmärryksen voi yksinkertaistaa siihen, että johtaja tietää, mitä on tapahtumassa ja hänellä on ymmärrys, miten tilanteessa tulee toimia. (Mykkänen ym. 2021: 426.)

Häiriötilanteissa tilanneymmärrys on ratkaisevan tärkeää, jotta pystytään tekemään nopeasti päätöksiä. Se mahdollistaa nopean, tehokkaan ja tarpeeseen vastaavan toiminnan käynnistämisen. Tilanneymmärrys edellyttää käyttökelpoisten tietojen keräämistä, analysointia ja jakamista monimutkaisessa ympäristössä. Kyky tunnistaa, käsitellä ja ymmärtää tapahtumaan liittyvää kriittistä tietoa ovat ratkaisevassa asemassa. Reagointia rajoittavat ajan puute ja rajalliset henkilöstö- talous- ja materiaaliressurit. Samaan aikaan on paine aktivoida toiminta nopeasti ja tehokkaasti. (Kedia ym. 2020: 341–344.)

Mica Endsleyn Yhdysvaltojen ilmavoimissa kehittämää ja vuonna 1995 esittelemää tilanneymmärryksen mallia käytetään laajasti eri toimialoilla. Mallia käytetään esimerkiksi lennonjohdoissa, sotilasoperaatioissa, sähköjärjestelmissä, terveydenhuollossa, kaivostoiminnassa sekä häiriötilanteiden hallinnassa. Mallia on myös kritisoitu, mutta Endsleyn mukaan kyseessä on mallin väärä tulkinta. (Endsley 2015: 4.)

Yksinkertaistettuna mallissa on kyse dynaamisesta ihmisten tekemästä päätöksentekoprosessista, missä on kolme tilanneymmärryksen tasoa. Ensimmäisellä tasolla havaitaan tilanteeseen liittyvät eri osat ja ollaan niistä tietoisia. Esimerkkeinä on taktisen johtajan tarvitsemat tiedot häiriötilanteen paikasta, autettavien määrästä, auttajien kapasiteetista ja yhteistyökumppaneista. Toisella tasolla edetään tiedolliselta tasolta ymmärryksen tasolle hyödyntäen ensimmäisen tason tietoja. Johtaja, päätöksentekijä, luo kokonaisvaltaisen ymmärryksen ympäristöstä, tapahtumista ja siihen liittyvistä asioista. Hän siis ymmärtää kokonaisvaltaisesti nykytilannetta. Kolmannella tasolla arvioidaan tulevaisuuden tilannetta. Se sisältää eri tietojen merkityksen ymmärtämisen sulautetussa muodossa, tietojen vertaamisen asetettuihin tavoitteisiin ja näiden pohjalta ennusteen tekemisen tilanteen kehittymisestä. Tämä on erityisen arvokasta päätöksenteon kannalta. (Endsley 1995: 35–37.) Näitä kolme tilanneymmärryksen tasoa vaaditaan, jotta muuttuvassa, dynaamisessa tilanteessa johtajalla, päätöksen tekijällä voi olla kokonaisvaltainen tilanneymmärrys (Endsley 1995: 34–35; Endsley 2015: 5–7; Lääperi 2014, 22; Lääperi ym. 2015: 232). Endsleyn tilanneymmärryksen malli on esitetty kuviossa 2.

Kuvio 2. Tilanneymmärrys Endsleyn mallia mukaillen (Endsley 1995: 35).

Tilanneymmärryksen muodostamiseen ja siten päätöksentekoon sekä päätösten toimeenpanoon vaikuttavat tilanteen monimutkaisuus, työmäärä, stressi ja eri henkilöiden kyky kerätä ja analysoida tietoa sekä tehdä päätöksiä. Vaikutusta on myös eri järjestelmien ja prosessien automaatiolla ja suorituskyvyllä sekä käyttöliittymäsuunnittelulla. Samoin tilannetietoisuuden muodostamiseen, päätöksentekoon ja päätösten toimeenpanoon vaikuttavat tietojen käsittelymekanismit, automaatio ja historiaa hyödyntävä muisti. (Endsley 1995: 34–35.) Tilanneymmärrystä rakennetaan iteratiivisella prosessilla, jossa analysoidaan jatkuvasti ympäristöä ja olosuhteita. Nopeasti skaalautuvassa tilanteessa johtajien tulee pyrkiä epätäydelliseen, mutta käytännölliseen ratkaisuun sen sijaan, että he pyrkivät täydelliseen ratkaisuun, joka tulee liian myöhään (Beilstein ym. 2021: 408–410.)

Toimiva yhteistyö eri toimijoiden, kuten viranomaisten ja kolmannen sektorin välillä edellyttää yhteistä, jaettua tilanneymmärrystä. Se perustuu tietoon toistensa vastuista ja tehtävistä, molemminpuoliseen kunnioitukseen ja luottamukseen sekä yhteisiä viestintävälineitä tiedon jakamiseen. Jaettu tilannetietoisuus vaatii syvempää abstraktia ymmärrystä, esimerkiksi kykyä jakaa nopeasti tietoa ongelmista ja odottamattomista tapahtumista. (Steen-Tveit & Munkvold 2021: 1–3.)

Menestyäkseen häiriötilanteessa johtajan on tehtävä oikeat päätökset sekä tiedotettava niistä ymmärrettävästi, avoimesti ja rehellisesti. Johtajan on kyettävä vakuuttamaan muut, että päätös on oikea, vaikka siihen liittyisi riskejä, rajoituksia tai se olisi vastoin yleistä kantaa. Selkeät ja hyväksytyt ohjeet työntekijöille ja tarvittaessa kansalaisille

ovat erittäin tärkeitä. Virheitä kuitenkin tapahtuu väistämättä, mutta ne voidaan nähdä mahdollisuutena oppia. Johtajan on oltava valmis muuttamaan päätöksiä, mikäli tilanne muuttuu. Hyvä johtaja kommunikoi useammin kuin luulee sitä tarpeelliseksi. Hän toistaa ydinviestit ja samalla korostaa positiivisia asioita. Hän on empaattinen, läpinäkyvä ja ymmärrettävä. (Beilstein ym. 2021: 408–410.)

3 Tarkoitus, tavoitteet ja tutkimuskysymykset

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on kartoittaa Suomen Punaisen Ristin johtamista tukevan tilannekuvan vaatimia keskeisiä tietoja laajamittaisessa maahantulossa.

Opinnäytetyön tavoitteena on tuottaa uutta tietoa häiriötilanteissa ja kriiseissä käytettävän tilannekuvan keskeisestä sisällöstä. Tietoa voidaan hyödyntää Suomen Punaisen Ristin valtakunnallisen tilannekuvan kehittämisessä ja näin tukea humanitaarisen avun johtamista häiriötilanteissa.

Tutkimuskysymykset ovat:

1. Mitä taustatietoja johtamista tukevan tilannekuvan tulee sisältää ennen laajamittaisen maahantulon alkamista?
2. Mitä tilanteen aikaisia tietoja johtamista tukevan tilannekuvan tulee sisältää laajamittaisessa maahantulossa?
3. Mitä tulevaisuuteen suuntaavia tietoja johtamista tukevan tilannekuvan tulee sisältää laajamittaisessa maahantulossa?

4 Yhteistyökumppanin esittely

Punaisen Ristin liikkeen erityisyys on kansainvälisyys ja sen valtioiden tunnustama asema humanitaarisena toimijana. Punaisen Ristin tai Punaisen Puolikuun kansallinen yhdistys toimii 191 maassa. Näiden toimintaa tukee ja koordinoi kansainvälinen Punaisen Ristin liitto. Punaisen Ristin liikkeen tehtävänä on eri puolilla maailmaa vähentää katastrofien riskejä, turvata ihmisten terveyttä, suojella toimeentuloa, vahvistaa selviy-

tymiskykyä, resilienssiä sekä jakaa tietoa ja valmiuksia. (IFRC 2025.) Aseellisissa selkkauksissa Punaisella Ristillä on erityinen rooli itsenäisenä toimijana ja humanitaarisen avun antajana (Casier & De Greve 2022: 2031). Aseellisissa selkkauksissa toimii kansallisen yhdistyksen lisäksi aina itsenäinen Punaisen Ristin kansainvälinen komitea (ICRC 2025). Kaikkea Punaisen Ristin liikkeen toimintaa ohjaa järjestön periaatteet (Punainen Risti 2024m: 18; Suomen Punainen Risti 2019: 3–4).

Suomen Punainen Risti (Punainen Risti) on erityinen humanitaarinen avustusjärjestö, jonka rooli ja tehtävät on määritelty laissa, asetuksessa ja kansainvälisissä sopimuksissa (Punainen Risti 2024m: 4). Punainen Risti antaa inhimillistä apua kaikkien haavoittuvimmassa asemassa oleville kaikissa olosuhteissa ja tukee viranomaisia onnettomuuksissa, häiriötilanteissa sekä poikkeusoloissa ihmisten hyvinvoinnin edistämiseksi. (Laki Suomen Punaisesta Rististä 238/2000; Asetus Suomen Punaisesta Rististä 1065/1997).

Sosiaali- ja terveysministeriö sekä Punainen Risti ovat vuonna 2024 päivitettyssä yhteistyöpöytäkirjassa sopineet häiriötilanteisiin varautumisesta. Yhteistyöpöytäkirjassa on sovittu keskinäisestä hälytysjärjestelmästä sekä tilannekuvan ylläpitämisestä ja välittämisestä häiriötilanteissa. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2024.) Sisäministeriön ja Suomen Punaisen Ristin välillä on yhteistyöpöytäkirja, joka koskee varautumista ja valmiustyötä (Sisäministeriö 2018). Nämä yhteistyöpöytäkirjat luovat pohjan esimerkiksi hyvinvointialueiden, Huoltovarmuuskeskuksen ja Maahanmuuttoviraston kanssa tehdyille sopimuksille (Suomen Punainen Risti 2019: 6–8).

Punainen Risti on tukenut häiriötilanteissa eri viranomaisia. Vuonna 2015–2016 Punainen Risti perusti vastaanottokeskuksia ja hätämajoituspisteitä, joita oli enimmillään 109 ja niissä majoitautui noin 20 000 henkeä. (Punainen Risti 2023a.) Koronapandemian aikana koulutetut vapaaehtoiset avustivat Digi- ja väestötietoviraston valtakunnallisessa koronainfopuhelimessa vastaamalla avun tarvitsijoiden puheluihin. Tuhannet vapaaehtoiset tukivat kuntia koronarokotusten järjestelyissä kymmenillä paikkakunnilla. (Punainen Risti 2024g.)

Vuonna 2021 Punainen Risti oli mukana poikkeuksellisessa operaatiossa viranomaisten tukena, kun Afganistanista evakuoitujen ihmiset saapuivat Suomeen (Punainen Risti 2021). Vuonna 2022 alkaneen Ukrainan aseellisen konfliktin seurauksena Punainen

Risti toimi Maahanmuuttoviraston pyynnöstä Helsingin satamassa vastaanottaen vuonna 2022 noin 13 500 ukrainalaista. Eri puolelle maata perustettiin 40 uutta vastaanottokeskusta aiempien yhdeksän lisäksi. Samaan aikaan kymmeniä suomalaisia avustustyöntekijöitä auttoi Ukrainassa ja sen lähialueilla ja Suomen Punaisen Ristin kautta toimitettiin apua lähes 20 miljoonan euron edestä. (Suomen Punainen Risti 2023: 6–8.) Vuodenvaihteessa 2023–2024 Punainen Risti tuki itärajalla Rajavartiolaistosta turvapaikanhakijoiden vastaanotossa antaen ensiapua, ruokaa, lämpimiä vaatteita ja henkistä tukea (Punainen Risti 2023b; Punainen Risti 2023d). Kaikissa edellä mainituissa tilanteissa on ollut käytössä toisistaan poikkeavat tavat kerätä tilannetietoa ja luoda tilannekuvaa ja käyttää sitä johtamisen tukena. Kokemusten pohjalta Punaisessa Ristissä tilannekuvan kehittämiseen ja käyttämiseen johtamisen tukena on päätetty panostaa osana häiriötilanteisiin varautumista. (Suomen Punainen Risti 2023c: 4, 9.)

Punainen Risti varautuu roolinsa mukaisesti häiriötilanteisiin ja kriiseihin. Punaisen Ristin kokonaisvalmiudella tarkoitetaan kaikkien resurssien käyttöönottoa tilanteen niin vaatiessa. Tämä koskee vapaaehtoisia, työntekijöitä, koulutettujen avustustyöntekijöiden reserviä, materiaalista valmiutta, tiloja, kalustoa ja järjestelmiä. (Suomen Punainen Risti 2019: 3–4.) Punaisella Ristillä on katastrofivalmiusyksiköitä, kuten logistiikkayksikkö, joita voidaan käyttää tarvittaessa kotimaassa ja kansainvälisissä humanitäärisissä avustustehtävissä. Punainen Risti antaa humanitaarista apua Suomen lisäksi kansainvälisen Punaisen Ristin liiton tai komitean tai suoraan toisten kansallisten yhdistysten kautta. (Punainen Risti 2024d.)

Punaisessa Risti muodostuu keskustoimistosta, 12 alueellisesta piiristä ja niihin kuuluvista vastaanottokeskuksista ja 413 paikallisesti osastosta, joissa vapaaehtoiset toimivat (Punainen Risti 2024i). Järjestöllä on 68 000 jäsentä, 22 000 vapaaehtoista, 800 työntekijää ilman vastaanottokeskusten työntekijöitä (Suomen Punainen Risti 2024: 9, 31, 45). Punaisella Ristillä on Suomessa yli 1000 koulutettua kansainvälisen avun henkilöreserviläistä, jotka ovat eri alojen ammattilaisia ja pystyvät erikseen sovitusti tukemaan Punaisen Ristin auttamisoperaatioita eri häiriötilanteissa niin Suomessa kuin ympäri maailmaa (Punainen Risti 2024d). Punainen Risti kouluttaa vuosittain noin 110 000 henkeä. Kaikki koulutukset nivoutuvat osaksi auttamisvalmiutta. Poikkeusolojen ja kriisien aikana järjestöllä on valmiutta kouluttaa tuhansia uusia vapaaehtoisia lyhyessä

ajassa. (Suomen Punainen Risti 2024: 63.) Lisäksi Punaiseen Ristin kuulu neljä eri laitosta: Veripalvelu, Kontti-ketju, Nuorten turvatalot ja Punainen Risti Ensiapu (Punainen Risti 2024e).

Punaisen Ristin mahdollisia tehtäviä eri häiriötilanteissa:

Vapaaehtoisten hallinta: Vapaaehtoisilla on viranomaisten tunnustama merkittävä rooli häiriötilanteissa (Yhteiskunnan turvallisuusstrategia 2017: 8–9, 19, 45). Häiriötilanteissa vapaaehtoisten hallinta sisältää 5 000 Punaisen Ristin hälytysryhmäläisen ja tarvittaessa muiden toiminnassa mukana olevien noin 17 000 vapaaehtoisen hälyttämisen, spontaanien vapaaehtoisten vastaanoton ja kaikkien vapaaehtoisten perehdytyksen kulloiseenkin auttamistehtävään (Suomen Punainen Risti 2024: 6, 18–23; Suomen Punainen Risti 2019: 3–4). Parhaillaan Punainen Risti kehittää häiriötilanteisiin varautumiseen liittyen valtakunnallista mallia tuhansien uusien vapaaehtoisten mukaan ottamisesta auttamisoperaatioiden aikana (Punainen Risti 2023c: 4). Vapaaehtoisten hallinta sisältää myös vapaaehtoisten koordinoimisen ja johtamisen. Tärkeä osa Punaisen Ristin tehtävää on yleinen auttamishalun kanavoiminen joko vapaaehtoistoiminnan tai lahjoitusten kautta. (Suomen Punainen Risti 2019: 3–4.)

Tilannekuvan ja tiedon jakaminen: Häiriötilanteissa Punainen Risti perustaa tilannekeskuksen. Järjestö kerää tilannekuvaa, jota käytetään johtamisen tukena ja välitetään järjestön sisällä ja eri yhteistyökumppaneille, kuten koronapandemian aikana Punaisen Ristin kansainväliselle liitolle (IFRC 2024.) Punainen Risti myös tiedottaa roolinsa mukaisesti eri häiriötilanteissa (Suomen Punainen Risti 2019: 3–4). Tästä esimerkkinä oli vuosina 2021–2023 toteutettu järjestöjen monikielisen ja monikanavainen koronavies-tinnän koordinaatiohanke (Punainen Risti 2024f).

Evakuoinnit: Punainen Risti harjoittelee yhdessä viranomaisten kanssa evakuointipisteiden perustamista, evakuointia ja varautuu näin myös väestösiirtoihin (Suomen Punainen Risti 2019: 6). Osana kotimaan materiaalista varautumista Punaisella Ristillä on 15 siirrettävää evakuointikeskusta eri puolilla maata (Punainen Risti 2020; Pesu 2021).

Hätämajoitus, vesi ja hygienia: Järjestön hätämajoitusvalmiutta on hyödynnetty vuosina 2015 ja 2022 (Maahanmuuttovirasto 2015; Leiwo 2022; Sisäministeriö 2024b; Punainen Risti 2022). Osana varautumista on vapaaehtoisia koulutettu vedenjakeluhäiriöissä viranomaisten tukena puhtaan veden jakamiseen (Punainen Risti 2019: 6).

Ruokahuolto: Koulutetut vapaaehtoiset jakavat ruoka-apua arjessa ja onnettomuuksissa (Punainen Risti 2024k). Vuonna 2023 ruoka-aputoimintaa oli 102 paikallisosastossa, siihen osallistui 1 082 vapaaehtoista ja yksittäisiä käyntejä ruoka-aputapahtumissa oli 101803 (Suomen Punainen Risti 2024). Tarvittaessa toimintaa laajennetaan nopeasti häiriötilanteissa. Koronapandemian aikana sadat Punaisen Ristin vapaaehtoiset auttoivat riskiryhmäläisiä kuljettamalla ruokaa ja lääkkeitä. (Punainen Risti 2024g.)

Terveydenhuollon tukeminen: Vuonna 2023 koulutettuja ja testattuja ensiapupäivystäjiä oli noin 1600 ja he antoivat ensiapua noin 3500 tapahtumassa 10865 henkilölle. Eri puolilla Suomea oli 62 osastossa terveystietotoimintaa, jossa koulutetut vapaaehtoiset, pääasiassa terveydenhuollon ammattilaiset, antoivat terveysneuvontaa. (Suomen Punainen Risti 2024: Liite piirikoonti 2023.) Nämä arjen auttamistoiminnot tähtäävät myös taitojen ylläpitämiseen, jotta häiriötilanteissa on valmiutta tukea terveydenhuoltoa. Tarvittaessa Suomessakin voidaan käyttää Punaisen Ristin terveysasemia tai kenttäsairaaalaa. Yksi terveysasema pystyy hoitamaan päivässä 50–200 potilasta. Kenttäsairaaalassa pystytään hoitamaan vuorokaudessa 150–250 potilasta ja vuodepaikkoja voi olla jopa 100. (Punainen Risti 2024d.)

Psykososiaalinen tuki: Henkinen kriisinkestävyys on yksi seitsemästä yhteiskunnan elintärkeästä toiminnosta (Yhteiskunnan turvallisuusstrategia 2017: 22–24). Punaisen Ristin psykososiaalisen tuen muodot tukevat henkistä kriisinkestävyyttä. Punaisen Ristin psykologien valmiusryhmä on toiminut viranomaisten tukena Turun puukotuksessa vuonna 2017, Kuopion kouluiskussa 2019, Vastaamon tietomurrossa 2020 ja 2021 Afganistanista evakuoitujen vastaanoton tukena. Nämä ovat esimerkkejä ryhmän käyttämisestä erilaisissa yllättävissä häiriötilanteissa. Kaikissa edellä mainituissa tilanteissa ja monissa muissakin koulutetut vapaaehtoiset ovat antaneet psykologien valmiusryhmän rinnalla henkistä tukea. (Tervamaa ym. 2023: 15–25, 38–41; Punainen Risti 2024h.) Vapaaehtoisten antama henkinen tuki sisältyy kaikkeen Punaisen Ristin auttamistoimintaan (Punainen Risti 2024j). Auttamisen tueksi on henkisen tuen ohjeet Oletko kokenut jotain järkyttävää -esite käännetty yli 20 kielelle (Punainen Risti 2024b).

Perheyhteysien palauttaminen: Punaisen Ristin tehtävänä on ympäri maailmaa auttaa kadonneiden perheenjäsenten etsinnässä (Punainen Risti 2024a). Sodan sääntöjen mukaisesti valtioiden tulee helpottaa konfliktissa erilleen joutuneiden perheenjäsenten yhdistymistä. Lasten oikeus vanhempiinsa ja oikeus perhe-elämään on kirjattu ihmisoikeuksiin ja humanitaariseen oikeuteen. (Punainen Risti 2024n.)

Koordinaatio: Punainen Risti koordinoi neljää eri järjestöverkosta. Vapaaehtoinen pelastuspalvelu (Vapepa) on 53 organisaation yhteenliittymä, jossa yhteensä 13 000 hälytysryhmäläistä toimii viranomaisten tukena. Suuri osa Vapepan tehtävistä on poliisin tukemista kadonneiden etsinnässä. Toinen merkittävä Vapepan kautta organisoitu auttamisen muoto on hyvinvointialueiden sosiaalipäivystysten tukena toteutettavat henkilön tuen, hätämajoituksen, vaatetuksen ja muonituksen tehtävät eli ensihuolto. Vapepalla oli vuonna 2023 maalla 453 hälytystä, jotka johtivat 221 etsintään ja 123 ensihuoltotehtävään. Apua sai 3 683 ihmistä 6 616 koulutetun vapaaehtoisen toimesta. Vapaaehtoistunteja kertyi näissä auttamistilanteissa hieman alle 20 000. (Punainen Risti 2024p; Vapaaehtoinen pelastuspalvelu 2024: 1–2.)

Toinen verkosto, jota Punainen Risti kehittää, on ruoka-avun järjestökoordinaatio (Punainen Risti 2024k; Punainen Risti 2024l). Kolmas verkosto on paperittomat -verkosto (Punainen Risti 20216; Punainen Risti 2024c). Neljäs järjestöverkosto on Valtakunnallinen vastaanotto toiminnan ja kotoutumisen tuen järjestöverkosto, joka kokoaa yhteen viranomaiset ja järjestöt ja pyrkii tekemään näkyväksi vapaaehtoisten merkitystä ja roolia vastaanotto toiminnassa ja kotoutumisen tukemisessa viranomaistyön rinnalla (Punainen Risti 2024o). Kaikista näistä verkostoista voidaan häiriötilanteissa kerätä tilannekuvaa ja myös välittää sitä takasin verkostoille.

Punaisen Ristin liikkeen sisällä on sovittu koordinaatorooleista kansallisen yhdistyksen, Punaisen Ristin kansainvälisen komitean (International Committee of the Red Cross, ICRC) sekä Punaisen Ristin ja Punaisen Puolikuun kansainvälisen liiton (International Federation of Red Cross and Red Crescent Societies, IFRC) välillä. Sopimus on tehty sellaisia häiriötilanteita varten, jos maassa toimii yhtä aikaa ICRC ja IFRC. Nämä häiriötilanteet edellyttävät tilannetiedon keräämistä ja jakamista eri toimijoiden välillä. (International Red Cross and Red Crescent Movement 2022.)

Läpileikkaavina toimintoina kaikessa Punaisen Ristin toiminnassa häiriötilanteissa ovat haavoittuvassa asemassa olevien auttaminen, suojeleminen ja yhdenvertaisuuden edistäminen (Suomen Punainen Risti 2019: 6).

Laajamittaisessa maahantulotilanteessa kaikki edellä mainitut auttamisen muodot saatavat aktivoitua. Samoja auttamisen muotoja Punainen Risti toteuttaisi myös esimerkiksi laajoissa evakuoinneissa tai aseellisissa selkkauksissa. Kaikkien edellä mainittujen tehtävien onnistunut toteuttaminen ja koordinointi vaatii tilannekuvaa hyödyntävää päätöksentekoa, johtamista järjestön eri tasoilla.

5 Opinnäytetyön toteutus

5.1 Laadullinen tutkimusmenetelmä

Tämä opinnäytetyö toteutettiin laadullista tutkimusmenetelmää käyttäen. Päätös laadullisen tutkimusmenetelmän valinnasta pohjautui tutkimuskysymyksiin ja niiden muotoihin. Opinnäytetyössä käytettäviin mitä- ja miten-kysymyksiin pyrittiin löytämään vastauksia laadullisen tutkimuksen avulla. Erilaisten vastakkainasettelujen esiin nostamiseksi ja siten tutkimusaineiston rikastuttamiseksi myös miksi-kysymyksiä hyödynnettiin haastattelurungossa. (Vilka 2021: 58, 95, 103; Anttila 1996: Luku 8.1 Kysymyksenasettelu; Juhila 2021; Elo & Kajula & Tohmola & Kääriäinen 2022:2027.)

Suomen Punaisen Ristin tilannekuvan sisällöstä johtamisen tukena ei ollut aikaisempaa tutkimustietoa. Järjestössä ei ole käytössä yhtenäistä mallia, mitä tilannetietoa kerätään. Häiriötilanne ja siihen liittyvä tilannekuvan sisältö, kerääminen ja jakaminen oikea-aikaisesti oikeille tahoille häiriötilanteissa on monimutkainen ilmiö (Landgren & Borglund 2016: 11). Tutkimustiedon puutteen ja monimutkaisen ilmiön takia laadullinen tutkimus sopi tämän opinnäytetyön tutkimusmenetelmäksi (Vilka 2021: 55).

Valmiin tilannekuvamallin puuttumisen takia tutkimusaineisto päätettiin kerätä empiirisiä aineistoja käyttämällä, eli haastatteluilla (Juhila 2021). Tässä opinnäytetyössä tehtiin yleistyksiä ympäröivästä todellisuudesta kerättyjen havaintojen pohjalta (Anttila 1996: Luku 7.1 Tieteellisen päättelyn logiikat).

Laadulliseen tutkimukseen liittyy kontekstin, ilmiön intentio ja prosessin näkökulmat. Teoreettisessa viitekehyksessä on avattu kontekstia, eli ympäristöä kuvaamalla kansallisia häiriötilanteita aiheuttavia riskejä (Sisäministeriö 2023: 31–91). Työn tilaajan esitelyssä on myös sanoitettu, missä tilanteissa Punainen Risti toimii (Laki Suomen Punaisesta Rististä 238/2000; Asetus Suomen Punaisesta Rististä 1065/1997). Ilmiön intentio eli tarkoitus huomiointiin koskien tilannekuvaa ja häiriötilanteiden johtamista. (Vilka 2021: 96–97, Anttila 1996: Luku 6.4.1 Laadullinen kuvaus.) Opinnäytetyössä ei etsitty ratkaisuja kysymyksiin, miten ja mistä tilannekuvan tiedot kerätään. Opinnäytetyö ei myöskään sisältänyt Punaisen Ristin tilannekuvajärjestelmän teknistä kehittämistä.

5.2 Teemahaastattelu tiedon tuottamisen menetelmänä

Tutkimusaineisto kerättiin tässä opinnäytetyössä teemahaastatteluiden avulla (Vuori 2021; Hyvärinen & Suoninen & Vuori 2021a). Haastattelu toimi järjestelmällisenä tiedonkeruun muotona, jossa tutkimusongelmasta poimitut keskeiset aiheet loivat haastattelurungon perustan (Vilka 2021: 99–100). Teemahaastatteluiden kautta pyrittiin opinnäytetyössä löytämään merkityksellisiä vastauksia tutkimuksen tarkoituksen ja tutkimuskysymysten mukaisesti (Tuomi & Sarajärvi 2018: 65).

Teemahaastattelun avoimuus voi vaihdella avoimesta strukturoituun. Tässä opinnäytetyössä käytettiin puolistrukturoitua teemahaastattelua, jossa tutkimuksen viitekehysten keskeisistä aiheista muovattiin teemoitettu luettelo, joka tuki haastattelutilanteissa keskustelua pysymään tutkimuksen aiheessa. (Eskola ym. 2018, 42–44; Tiittula & Ruusu-vuori 2005.) Ennen laajamittaisen maahantulotilanteen alkamista kerättävät taustatiedot teemoitettiin ympäristöön liittyviin tietoihin, organisaation ulkopuolta saataviin tietoihin ja organisaation sisältä kerättäviin tietoihin. Laajamittaisen maahantulotilanteen aikaiset tiedot teemoitettiin tilannetietoihin tapahtumasta, organisaation ulkopuolta ja sisältä kerättäviin tilannetietoihin. Tulevaisuuteen suuntaavat tiedot teemoitettiin johtopäätöstietoihin ja arvioon tulevaisuuden tilanteesta. Teemahaastattelun runko on esitelty liitteessä 2 ja taulukossa 3.

Taulukko 3. Teemahaastattelun runko.

Tutkimuskysymys	Teema	Lähde
1. Mitä taustatietoja johtamista tukevan tilannekuvan tulee sisältää ennen laajamittaisen maahantulon alkamista?	Taustatiedot ympäristöstä <ul style="list-style-type: none"> tiedot kansainvälisestä ympäristöstä tiedot kotimaan ympäristöstä 	Kuusisto 2005: 16–17 Endsley 1995: 35–37
	Organisaation ulkopuoliset taustatiedot <ul style="list-style-type: none"> muilta toimijoilta tarvittavat tiedot mediasta saatavat tiedot muualta saatavat tiedot 	Sitra 2024
	Organisaation sisäiset tiedot <ul style="list-style-type: none"> organisaatiosta saatavat perustiedot mandaatti toimia resurssit 	Sitra 2024
2. Mitä tilanteen aikaisia tietoja johtamista tukevan tilannekuvan tulee sisältää laajamittaisessa maahantuloissa?	Tiedot tapahtumasta <ul style="list-style-type: none"> resursseista tapahtumien kulun kuvaus olosuhteet Kokonaisvaltaisesti nykytilanne ympäristö tapahtumat 	Kuusisto 2005: 16–17 Luukkala ym. 2017: 279 Mykkänen ym. 2021: 426 Endsley 1995: 35–37
	Organisaation ulkopuoliset tiedot tilanteen aikana <ul style="list-style-type: none"> toiminnot resurssit koordinaatio 	Sitra 2024 Landgren & Borglund 2016: 23–28
	Organisaation sisäiset tiedot tilanteen aikana <ul style="list-style-type: none"> toiminnot resurssit koordinaatio 	Sitra 2024 Landgren & Borglund 2016: 23–28
Mitä tulevaisuuteen suuntaavia tietoja johtamista tukevan tilannekuvan tulee sisältää laajamittaisessa maahantuloissa?	Johtopäätöstiedot <ul style="list-style-type: none"> tilanteen malli rajoitukset mahdollisuudet vaihtoehdot 	Sitra 2024 Landgren & Borglund 2016: 23–28
	Arvioi tulevaisuuden tilanteesta <ul style="list-style-type: none"> päätökset ennusteen tekeminen 	Kuusisto 2005: 16–17

Haastattelukysymysten selkeys ja ymmärrettävyys tarkistettiin opinnäytetyöohjaajan toimesta ja tekemällä esihaastattelu. Esihaastattelussa testattiin myös nauhoittamisen toimivuus. Esihaastattelun pohjalta haastattelukysymysten järjestystä vaihdettiin niin, että haastatteluissa edettiin ulkoisista tiedoista organisaation sisäisiin tietoihin. Itse teemat eivät muuttuneet. Esihaastattelun materiaalia ei käytetty osana tutkimusaineistoa, koska esihaastateltava kutsuttiin suoraan opinnäytetyöntekijän toimesta ja hän ei täyttänyt haastateltaville laadittuja kriteereitä. (Tuomi & Sarajärvi 2018: 65.)

Haastattelut toteutettiin yksilöhaastatteluina joko kasvotusten tai etänä haastateltavan toiveen mukaisesti. Yksilöhaastatteluun päädyttiin, koska haluttiin keskittyä haastateltavien omakohtaisiin kokemuksiin ja näkemyksiin tilannekuvan keskeisestä sisällöstä laajamittaisessa maahantulossa. Samalla haluttiin luoda luottamuksellinen vuorovaikutustilanne haastateltavan ja haastattelija välille, mikä mahdollisti henkilökohtaisten näkemysten esille tuomisen. (Tuomi & Sarajärvi 2018: 46–47; Pietilä 2010: Luku Ryhmä- ja yksilöhaastattelun diskursiivinen analyysi. Kaksi aineistoa vuorovaikutuksen erilaisina kenttinä.)

Haastatteluissa kaikille haastateltaville esitettiin samat peruskysymykset. (Tuomi & Sarajärvi 2018: 65). Haastateltavat saivat vastata kysymyksiin omin sanoin. Kysymykset eivät välttämättä tulleet aina samassa järjestyksessä. Haastattelija pystyi joustavasti toistamaan kysymyksen, esittämään tarkennettuja lisäkysymyksiä ja käymään keskustelua haastateltavan kanssa. (Eskola ym. 2018: 42–44; Vilkkä, 2021, 99; Hyvärinen ym. 2021.)

Haastatteluissa hyödynnettiin haastateltavien henkilökohtaista kokemusta laajamittaisen maahantulon tilanteissa tilannekuvan keskeisestä sisällöstä ja käyttämisestä johtamisen tukena, kun kerättiin tutkimuskysymykseen liittyvää tietoa. Haastateltavien näkökulma oli keskeinen. (Hirsjärvi & Remes & Sajavaara 2015: 196–197; Vilkkä 2021: 59, 99–101; Juhila 2021.)

Laadullisen tutkimuksen tulee olla emansipatorinen, eli haastatteluihin osallistuvien oman ymmärryksen tutkimusaiheesta tulee vahvistua haastatteluiden aikana sen lisäksi, että he tuottavat tutkimustietoa. Opinnäytetyössä haastateltavien ymmärrystä tutkimusaiheesta pyrittiin vahvistamaan koko haastatteluprosessin ajan. (Vilkkä 2021: 53–54, 93–94, 101; Tuomi & Sarajärvi 2018: 30–31.)

5.3 Opinnäytetyön haastatteluihin osallistujat

Haastateltavat valitsi opinnäytetyön työelämäohjaaja. Haastateltavat koostuivat Punaisen Ristin keskustoimiston ja eri puolella maata sijaitsevien piiritoimistojen työntekijöistä. Kaikilla haastatteluihin kutsutuilla oli Punaisen Ristin työntekijänä johtamiskokemusta vähintään yhdestä laajamittaisen maahantulon operaatiosta joko vuonna 2015 turvapaikanhakijoiden vastaanotto-operaatioissa, vuonna 2022 Ukrainasta paenneiden vastaanoton yhtyessä tai vuodenvaihteessa 2023–2024 itärajalta Suomeen tulleiden turvapaikanhakijoiden vastaanotossa. Henkilöitä, joilla on tällaista kokemusta, työskentelee Punaisessa Ristissä noin 30 henkilöä.

Laadullisessa tutkimuksessa ei pyritä tilastolliseen yleistettävyyteen, vaan kuvaamaan ilmiötä. Tämän vuoksi haastateltavien suuri määrä ei ollut tarpeen. (Tuomi & Sarajärvi 2018: 74.) Opinnäytetyön työelämäohjaaja lähetti yhteensä 15 henkilölle kutsun haastatteluun. Henkilöt valikoituvat sen mukaan, että heillä oli eniten kokemusta laajamittaisen maahantulon operaatioissa Punaisen Ristin toiminnan johtamisesta. Ensimmäinen kutsu lähti joulukuussa 2024 itsenäisyyspäivän jälkeen. Tämän kutsun jälkeen kolme haastateltavaa otti yhteyttä opinnäytetyön tekijään. Työelämäohjaaja lähetti tammikuussa vuonna 2025 toisen kutsun samoille 15 henkilölle, kuin aiemmin. Tämän jälkeen neljä uutta henkilöä otti yhteyttä opinnäytetyön tekijään. Yksi haastattelu peruuntui haastateltavan henkilökohtaisen esteen vuoksi. Haastatteluihin osallistui lopulta kuusi henkilöä, mikä oli ennakkoon asetettu tavoite. Opinnäytetyön tekijä ei tiennyt kenelle kutsut lähetettiin ja työelämäohjaaja ei tiennyt, ketkä ottivat yhteyttä opinnäytetyön tekijään ja keitä lopulta haastateltiin.

Voidaan olettaa, että haastateltavien kautta saatiin parasta tietoa tutkittavasta aiheesta (Tuomi & Sarajärvi 2018: 74). Edustavuudella tarkoitetaan tässä yhteydessä, että haastateltavat olivat toimineet erilaisissa laajamittaisen maahantulon häiriötilanteissa, eri puolilla maata ja eri johtamisen rooleissa. Haastateltavien sukupuoli, iällä, asuinpaikkakunnalla tai koulutustaustalla ei ollut merkitystä tässä opinnäytetyössä, eikä niitä selvitetty osana haastatteluita.

5.4 Teema-analyysi

Tässä opinnäytetyössä käytettiin aineistolähtöistä teema-analyysiä, jonka avulla aineisto tiivistettiin ja pyrittiin ratkaisemaan tutkimuskysymyksissä kuvatut ongelmat (Eskola & Suoranta 2022: 150–153, 179–180; Elo ym. 2022: 220). Haastateltujen vastauksista pyrittiin tuomaan esiin uutta tietoa laajamittaisessa maahantulotilanteessa tilannekuvan keskeisestä sisällöstä teema-analyysiä käyttäen (Elo & Kaljula & Tohmola & Kääriäinen 2022: 216; Tuomi & Sarajärvi 2018: 30–31). Tavoitteena oli tuntea aineisto mahdollisimman hyvin. Tutkimusaiheen ymmärtämisen pohjana oli esiyymmärrys, eli mitä aiheesta ymmärrettiin ennestään. Haastateltavilla oli aiheesta esiyymmärrystä heidän eri häiriötilanteissa saamiensa johtamiskokemustensa kautta. Opinnäytetyön tekijälle teoreettinen viitekehys ja aikaisemmat kokemukset häiriötilanteiden johtamisesta loivat esiyymmärrystä tutkimusaiheesta. (Tuomi & Sarajärvi 2018: 30–31; Vilkka 2021: 59; Grönfors 2011: 85; Anttila 1996: Luku 6.4.1 Laadullinen kuvaus.)

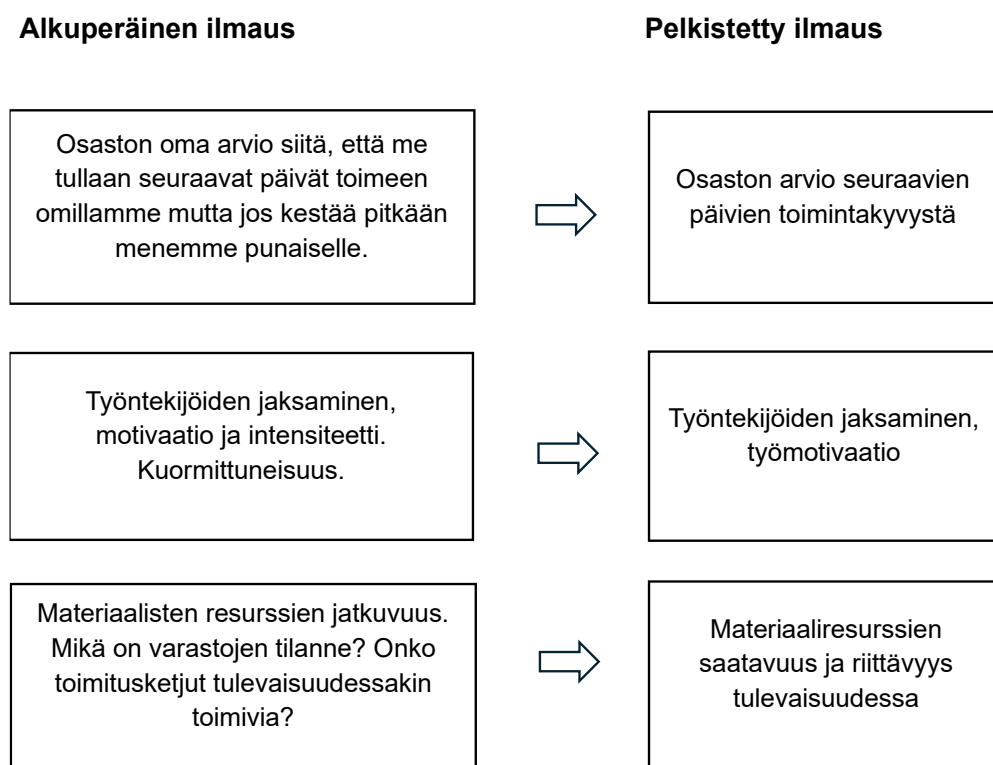
Ensin tehtiin **vahva päätös** tutkimuskysymysten pohjalta, mitkä asiat aineistossa kiinnostavat. Tässä tapauksessa aineistosta pyrittiin paljastamaan niitä samankaltaisia merkityksiä, joita haastateltavat henkilöt antoivat tilannekuvan keskeisestä sisällöstä. (Vilkka 2021: 55; Tuomi & Sarajärvi 2018: 78–79.)

Mahdollisimman nopeasti kunkin haastattelun jälkeen nauhoitettu aineisto kuunneltiin ja **litteroitiin** (Vuori 2021a). Myös haastatteluiden aikana syntyneet haastattelijan kysymykset ja kommentit litteroitiin. Yksittäisen haastattelun kesto oli noin 90 minuuttia. Kuudesta haastatteluista kertyi litteroituna tekstiä 110 sivua, yhteensä 43 830 merkkiä. Tässä opinnäytetyössä ei oltu kiinnostuneita vuorovaikutuksesta sosiaalisena toimintana (Kallio 2021a). Analysoitavaksi valittiin siis ilmeinen sisältö (Elo ym. 2022: 219). Siksi nauhoituksia ei litteroitu sanasta sanaan eikä litterointi sisältänyt keskusteluanalyttisiä erikoismerkkejä (Kallio 2021b). Teksti tarkistettiin kuuntelemalla haastattelut litteroinnin jälkeen uudestaan ja tekemällä tarvittavat korjaukset litteroituun tekstiin (Tuomi & Sarajärvi 2018: 91–92; Vuori 2021a).

Aineistoon **perehdyttiin** lukemalla se useaan kertaan läpi, jotta siitä saatiin kokonais käsitys. Samalla tarkistettiin, että haastatteluaineisto antoi vastuksia tutkimuskysymyksiin, eikä kysymyksiä tarvinnut muokata. (Elo ym. 2022: 219.)

Analyysiyksiköksi valittiin ajatuskokonaisuus, mikä muodostui yhdestä tai useasta lauseesta, tai lauseen osasta. Litteroituun tutkimusaineistoon merkittiin rivi riviltä vain tutkimuskysymyksiin vastaavat osat, analyysiyksiköt. Samalla tekstistä alleviivattiin eri väreillä eri tutkimuskysymyksiin vastaavat osat. Tekstin laitaan tehtiin myös selventäviä merkintöjä. (Elo ym. 2022: 219–220; Thomas & Harden 2008.)

Valitut analyysiyksiköt **pelkistettiin** muokkaamalla murre-sanat yleiskieleksi ja poistamalla täytesanat. Pelkistämässä huolehdittiin, ettei ilmaisun merkitys muutu. Yhdessä lauseessa saattoi olla useampi analyysiyksikkö. (Elo ym. 2022: 220.) Pelkistäminen on esitetty kuviossa 3.

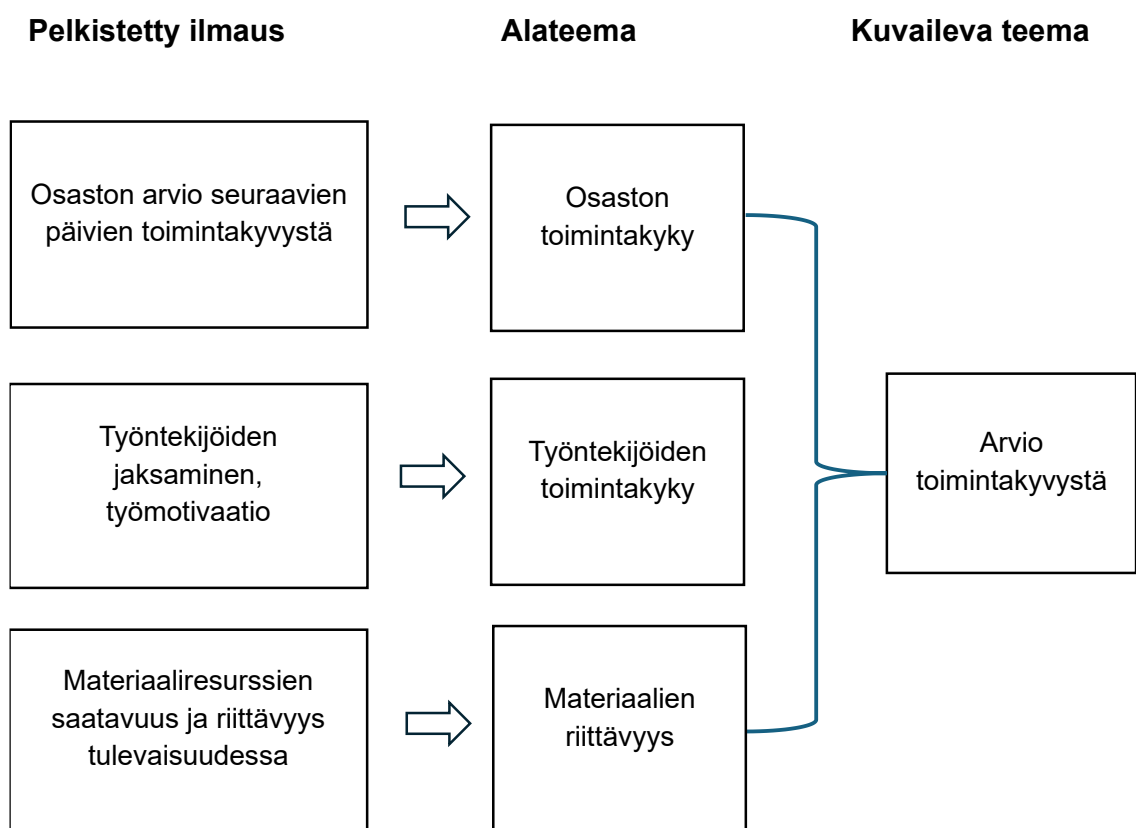

Kuvio 3. Esimerkki pelkistämisestä.

Pelkistetystä tekstistä kopioitiin Excel-tilukoihin tutkimuskysymyksiin vastaavat analyysiyksiköt. Näin **analyysiyksiköt erotettiin** muusta aineistosta. Excel-tilukkaan tehtiin omat sivut jokaiselle tutkimuskysymykselle. Analyysiyksiköitä oli yhteensä 618 kappaletta, joista ensimmäiseen tutkimuskysymykseen vastasi 246, toiseen 265 ja kolman-

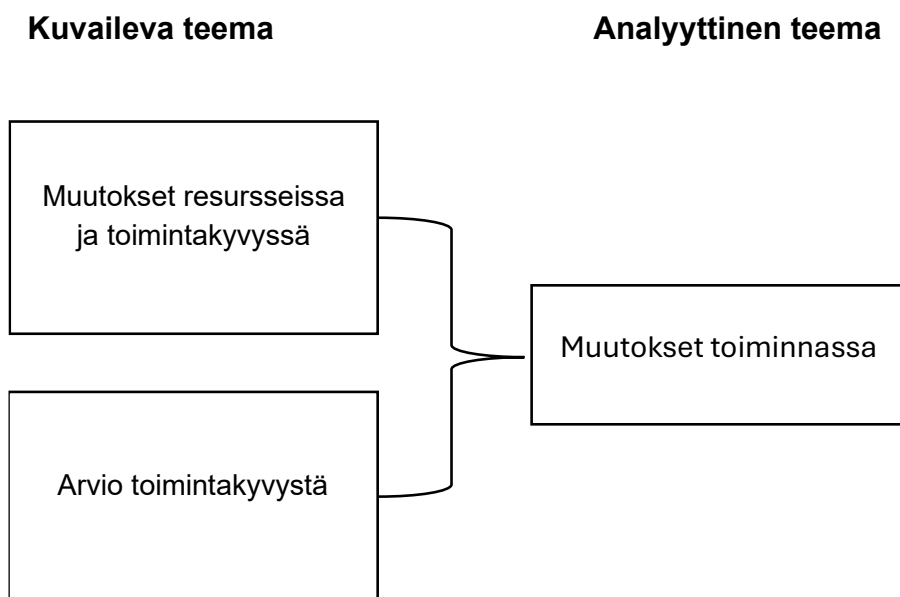
teen 107 analyysiyksikköä. Jäljelle jäävä aineisto jäi huomiotta. (Elo ym. 2022: 220; Eskola & Suoranta 2022: 150–153, 179–180; Tuomi & Sarajärvi 2018: 78–79; Eskola ym. 2022: 186.)

Jokaisen tutkimuskysymyksen alla yhteensopivat analyysiyksiköt ryhmiteltiin ensin alateemoihin, jotka värikoodattiin ja numeroitiin, niistä koostettiin **kuvailevat teemat**, jotka myös numerointiin ja värikoodattiin. Kuvailevia teemoja syntyi aineiston pohjalta yhteensä 25 kappaletta. (Elo ym. 2022: 220; Thomas & Harden 2008.) Kuvailevan teeman muodostuminen on esitetty kuviossa 4.

Kuvio 4. Esimerkki kuvailevan teeman muodostamisesta.

Kuvailevia teemoja yhdistettiin **analyttisiksi teemoiksi**, joita syntyi yhteensä 10 kappaletta, eli kolmesta neljään per tutkimuskysymys. (Elo ym. 2022: 220; Thomas & Harden 2008). Analyttisen teeman muodostuminen on esitetty kuviossa 5.

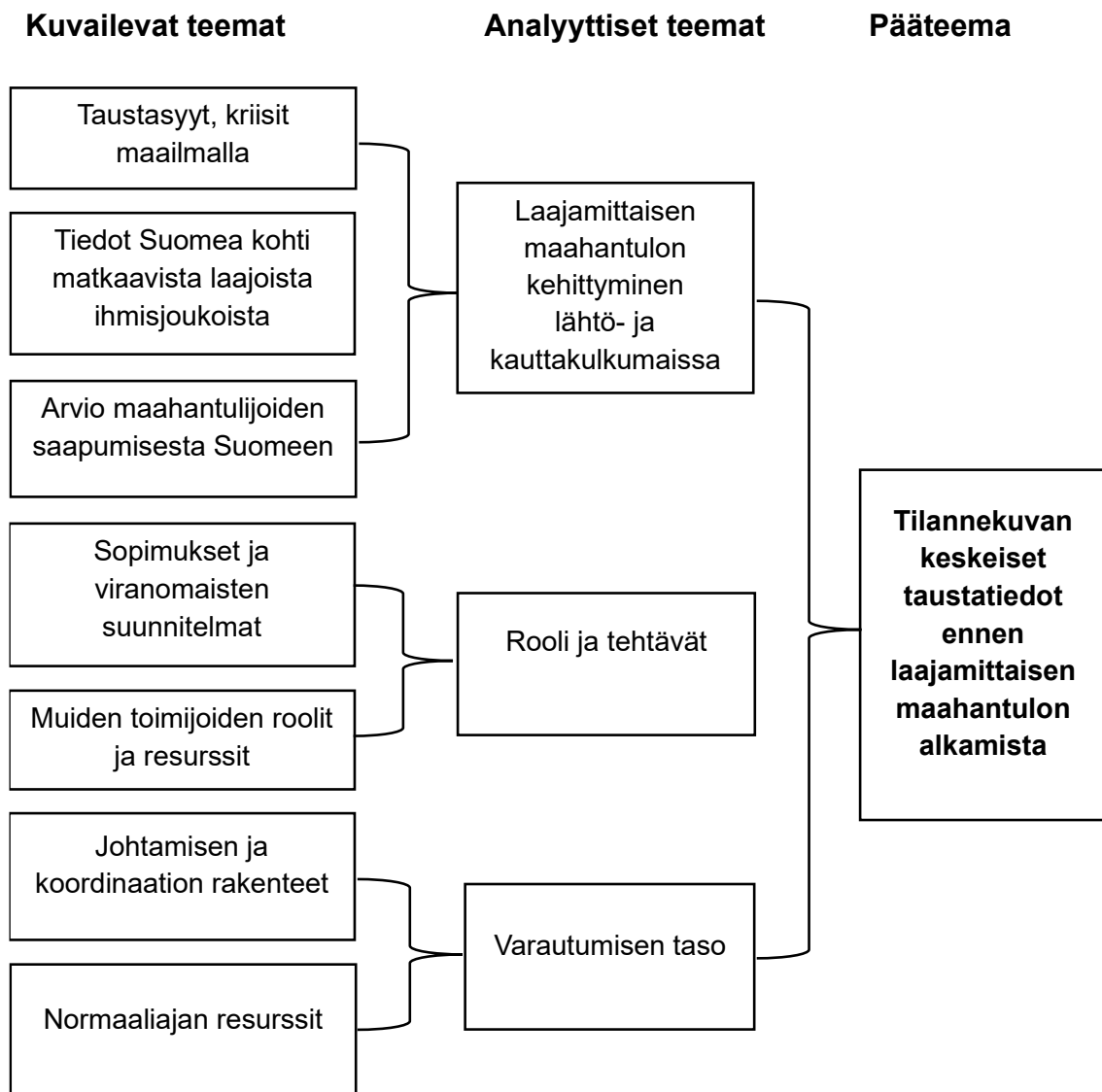

Kuvio 5. Esimerkki analyttisen teema muodostamisesta.

Analyttiset teemat nivottiin tutkimuskysymysten kannalta kolmeksi mielekkäiksi **pääteemoiksi** (Tuomi & Sarajärvi 2018: 92–93). Teema-analyysin runko syntyi aineiston pohjalta (Elo ym. 2022: 218). Teemoittelu edellytti aineiston ja teorian välistä vuoropuhelua, yhteyttä. Teemoittelun avulla pyrittiin löytämään perusteluita, lopputulosta varten, tyyliin ”tilannekuvan tulee sisältää X-tiedot, koska”. (Tuomi & Sarajärvi 2018: 78–80, 91; Thomas & Harden 2008.)

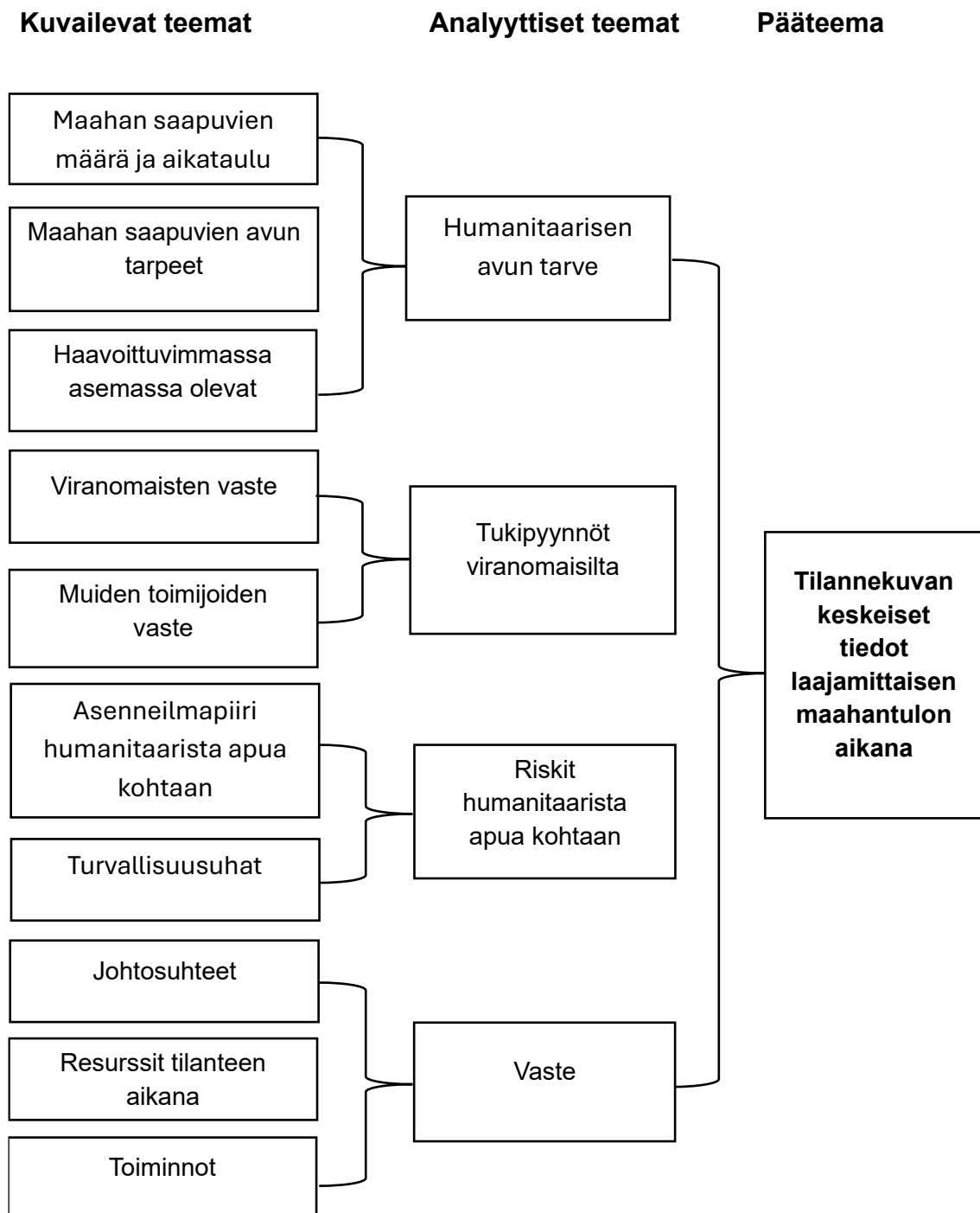
Käsitteellistämisen eli abstrahoinnin tavoitteena oli irrottaa haastateltavat ja ympäristö itse tutkimusdatasta niin, että tutkimusdata voitiin järjestää käsitteelliselle ja teoreettiselle tasolle. Keskeisten käsitteiden eli tässä tapauksessa häiriötilanteen, laajamittaisen maahantulon, tilannekuvan ja johtamisen häiriötilanteessa keskeisen sisällön välillä ei saanut olla ristiriitaa. Käsitteellistämisen pohjalta kirjoitettiin yhteenveto tuloksista. (Grönfors 2011: 85; Tuomi & Sarajärvi 2018:78–80.)

Teema-analyysin tuloksena muodostui kolme pääteemaa. Ensimmäinen pääteema oli **tilannekuvan keskeiset taustatiedot ennen laajamittaisen maahantulon alkamista**. Taustatiedot koostuivat kolmesta analyttisestä teemasta ja analyttiset teemat koostuivat yhteensä seitsemästä kuvailevasta teemasta. Teema-analyysi on esitetty kuviossa 6.

Kuvio 6. Teema-analyysi tilannekuvan keskeisistä taustatiedoista.

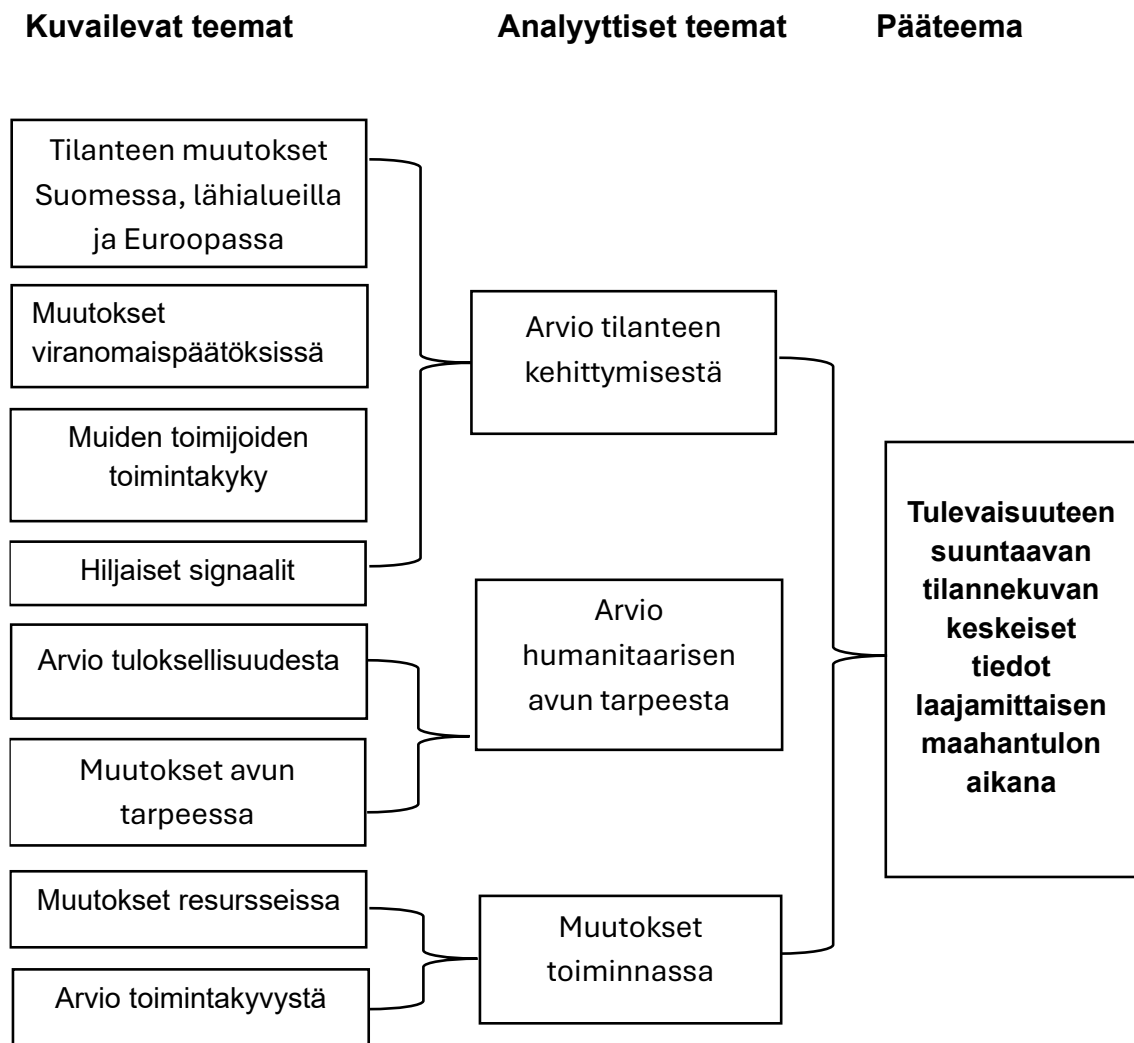
Teema-analyysin tuloksena toiseksi pääteemaksi muodostui **tilannekuvan keskeiset tiedot laajamittaisen maahantulon aikana**. Pääteema muodostui neljästä analyttisestä teemasta ja nämä kymmenestä kuvailevasta teemasta. Teema-analyysi on esitetty kuviossa 7.

Kuvio 7. Teema-analyysi tilannekuvan keskeisistä tiedoista laajamittaisen maahantulon aikana.

Teema-analyysin tuloksena kolmanneksi pääteemaksi muodostui **tulevaisuuteen suuntaavan tilannekuvan keskeiset tiedot laajamittaisen maahantulon aikana**.

Pääteema muodostui kolmesta analyttisestä teemasta ja nämä puolestaan koostuivat kahdeksasta kuvailevasta teemasta. Teema-analyysi on esitetty kuviossa 8.

Kuvio 8. Teema-analyysi tulevaisuuteen suuntaavan tilannekuvan keskeisistä tiedoista laajamittaisen maahantulon aikana.

Teema-analyysin tuotoksena syntyneet kuvailevat teemat ja niistä muodostetut analyttiset teemat kuvataan tarkemmin seuraavassa luvussa.

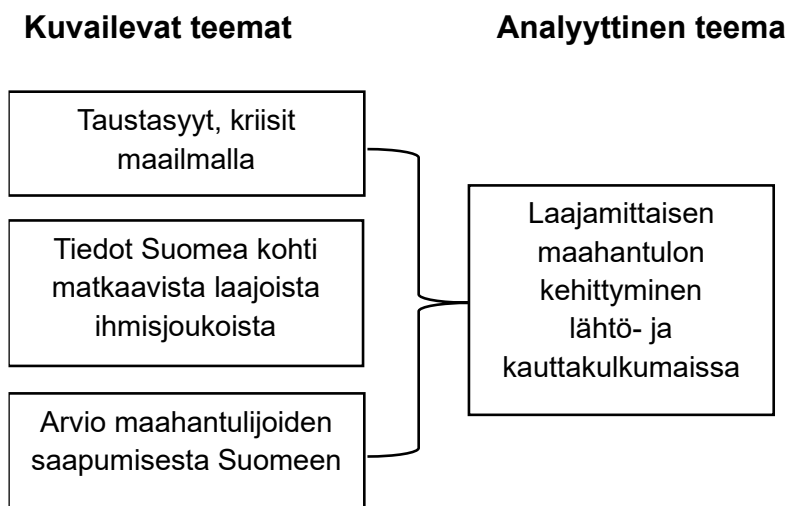
6 Tulokset

6.1 Tilannekuvan taustatiedot

Haastattelujen pohjalta muodostui pääteema tilannekuvan keskeiset taustatiedot ennen laajamittaisen maahantulon alkamista. Taustatiedot koostuvat kolmesta analyttisestä teemasta: laajamittaisen maahantulon kehittyminen lähtö- ja kauttakulkumaissa, roolit ja tehtävät sekä varautumisen taso.

6.1.1 Laajamittaisen maahantulon kehittyminen

Haastatteluista koostetun teema-analyysin pohjalta ensimmäinen analyttinen teema on **laajamittaisen maahantulon kehittyminen lähtö- ja kauttakulkumaissa**. Se koostuu kolmesta kuvailevasta teemasta: taustasyistä ja kriiseistä maailmalla, tiedoista Suomea kohti matkaavista laajoista ihmisjoukoista sekä arviosta maahantulijoiden saapumisesta Suomeen. Tämän analyttisen teeman muodostuminen on kuvattu kuviossa 9.

Kuvio 9. Analyttinen teema laajamittaisen maahantulon kehitymisestä lähtö- ja kauttakulkumaissa.

Haastateltujen mukaan tilannekuvassa tulee olla analysoitua tietoa **taustasyistä** ja meillä olevista **kriiseistä maailmalla**, jotka mahdollisesti johtavat laajamittaiseen maahantuloon Suomessa. Tilannekuvan tulee sisältää arvio eri kriisien yhteisvaikutuksista

organisaation toimintaan. Tietoa saadaan median, viranomaisten ja eri organisaatioiden verkoston kautta eri puolilta maailmaa.

Etupainotteisesti kansainvälinen Punainen Risti informoi, sitä tehtäisiin analyysiä, pitääkö meidän kansallisesti ruveta varautumaan.

Meitä kiinnostaa myös se tilanne, missä mennään, että onko poliittisesti muutenkin menossa jotain semmoista, mikä vaikuttaa meidän toimintaamme.

Haastateltujen mukaan tilannekuvan tulee sisältää tietoa **Suomea kohti matkaavista laajoista ihmisjoukoista**, selkeästä kasvusta kansainvälistä suojelua hakevien ihmisten määrissä ja liikkumisreiteissä lähtö- ja kauttakulkumaissa sekä Euroopassa. Näiden tilannekuvatietojen pohjalta johtamisessa voidaan ennakoida turvapaikanhakijoiden ja muiden maahan saapuvien määrän nopeaakin lisääntymistä Suomessa ja sitä kautta tarvetta humanitaariselle avulle ja viranomaisten tukemiselle.

Mahdollisimman tarkkaa tietoa, mikä on väestöryhmien liikkeet, tai onko oletettavissa, että väestöryhmiä lähdössä liikkeelle. Sitten niiden suunnat, massa ja laatu.

Tilannekuvaa ei käytetä vain kotimaan tilanteissa, vaan myös kansainvälistä avun tarvetta pohdittaessa. Suomen Punainen Risti tukee sovittaessa humanitaarisen avun antamista kansainvälisen verkoston kautta eri puolella maailmaa.

Varauduttaisiin avun tarpeeseen siellä lähtömaassa ja kauttakulkumaissa.

Haastateltujen mukaan ennakoivan tilannekuvan tulee sisältää **arvio maahantulijoiden saapumisesta Suomeen**. Viranomaispalaverit alkavat ennen operaation käynnistymistä. Tilannetiedon jakaminen tarvittavilta osin eri toimijoiden välillä laajamittaisen maahantulon riskin kasvaessa on edellytys toiminnan nopealle käynnistämiseksi. Yhdessä luodaan tilannekuvaa siitä, mitä on oletettavissa. Tilannetietoa voi tulla Punaisen Ristin liikkeen kautta esimerkiksi Puolasta ja Liettuasta, Tanskasta tai muualta Euroopasta. Tällainen tilannetieto voi sisältää tietoja mahdollisten maahantulijoiden erityistarpeista ja auttaa Suomessa viranomaisia ja muita toimijoita tekemään ennakkovarautumista.

Kun kysytään tilannetietoa, voidaan antaa kunnille tietoa siitä, mitä siellä maailmalla tapahtuu.

Rajavartiolaitos vastaa rajavalvonnasta ja sitä kautta se saa parhaiten ennakkotietoa mahdollisesta laajamittaisen maahantulotilanteen kehittymisestä lähellä Suomen rajoja.

Ennakoivan tilannekuvan tulee haastateltavien mukaan sisältää tiedot mahdollisista aikatauluista, todennäköisistä rajanylityspisteistä, tulijoiden määristä ja todennäköisistä avun tarpeista. Suomen rajanylityspaikat ovat selkeät ja kaikkien tiedossa. Osana alueellisia tilannekuvan taustatietoja nämä paikat tulee tunnistaa.

Keskeiset paikat, mihin maahanmuuttajia voisi mahdollisesti tulla, eli lentokentät, satamat, rautateiden solmukohdat.

Haastatellut toivoivat johtamisen tueksi tilannekuvaa alueen väestörakenteesta liittyen maahanmuuttajiin. Haastateltujen mukaan Suomeen saapuneiden lopulliseen sijoittumiseen vaikuttaa, millä paikkakunnilla asuu muita samaan kulttuuriin kuuluvia henkilöitä.

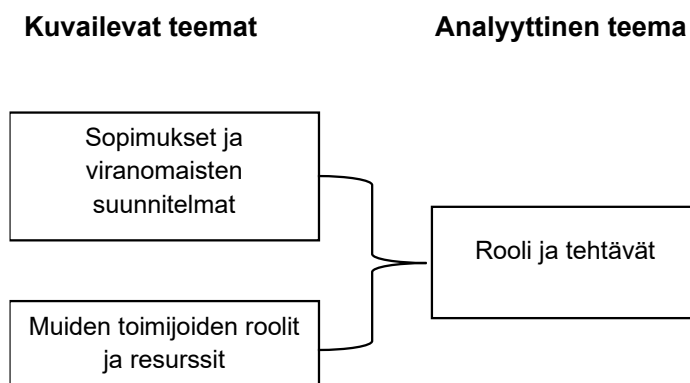
Paljonko meillä esimerkiksi on jo vieraskielistä väestöä ja miten he ovat sijoittuneet.

Tultiin semmoiseen ympäristöön, mikä jotenkin tunnettiin.

Esimerkiksi Ukrainasta saapuneita sijoittui aluksi paljon niille paikkakunnille, joilla oli jo aiemmin ollut ukrainalaisia kausityöntekijöitä. Tällaiset ennakkotiedot auttavat eri toimijoita valmiuden kohottamisessa kyseisillä paikkakunnilla.

6.1.2 Rooli ja tehtävät

Teema-analyysin pohjalta toinen analyttinen teema on roolit ja tehtävät. Se koostuu kahdesta kuvailevasta teemasta: sopimukset ja viranomaisten suunnitelmat sekä muiden toimijoiden roolit ja resurssit. Analyttisen teeman muodostuminen on kuvattu kuviossa 10.

Kuvio 10. Analyttinen teema rooleista ja sopimuksista.

Haastateltujen mukaan auttamistoimintaa johtavilla tulee olla tieto kaikesta, mitä on sovittu eri viranomaisten kanssa. **Sopimukset** ja yhteistyöpöytäkirjat luovat pohjan roolille. Ennakoiva tilannekuva sopimuksista sekä **viranomaisten suunnitelmista** varmistaa, ettei samoja resursseja ole luvattu eri tahoille, jotka saattavat toimia samaan aikaan. Punaisen Ristin keskustuimisto käy valtakunnallisen tason neuvotteluita eri ministeriöiden, Maahanmuuttoviraston ja Rajavartiolaitoksen esikunnan kanssa järjestön roolista kyseisessä tilanteessa. Piirit neuvottelevat hyvinvointialueiden, rajavartiostojen kanssa ja osastot kuntien kanssa piirien tuella.

Tietoa, mitä keskustuimisto tekee ministeriön kanssa, mitä piiri tekee hyvinvointialueiden ja yhteistoiminta-alueiden kanssa.

Laajamittaisen maahantulotilanteen aikana viranomaiset tekevät yhteistyötä muiden toimijoiden, kuten järjestöjen, seurakuntien ja muiden uskonnollisten yhteisöjen sekä yritysten kanssa. Haastateltavien mielestä tilannekuvan taustatietoihin kuuluu tiedot **muiden toimijoiden rooleista ja resursseista**, jos ne suunnitelmissa linkittyvät oman organisaation toimintaan. Tilannekuvaa toivottiin myös koordinaatiomekanismeista. Näin pystytään ennakkoon suunnittelemaan omaa toimintaa ja nivomaan se osaksi muiden toimintaa eli varautumaan.

Se pitäisi lähteä siitä arjen yhteistyöstä, että jos me arjessa olemme yhteistyötä tehty, niin se toimii myös näissä häiriötilanteissa.

Vastauksissa korostui ennakkoon rakennettujen verkostojen merkitys. Laajamittaisen maahantulotilanteen alettua tilannekuvan vaihtamiseen ja yhteistyössä tarvittavien verkoston luomiseen ei enää menisi aikaa ja resursseja.

Haastatellut nostivat esiin skenaariotyöskentelyn, jota voidaan tehdä yhdessä viranomaisten kanssa osana varautumista. Skenaariot osaltaan raamittavat eri organisaatioiden rooleja laajamittaisessa maahantuloissa. Osa haastatelluista toivoi skenaariota pahimmasta mahdollisesta tilanteesta. Haastateltavat halusivat tietoa jo tehdyistä skenaarioista osana ennakoivaa tilannekuvaa.

Haastatellut toivoivat tilannekuvaa todennäköisistä tehtävistä eri paikkakunnilla, joihin tulee varautua. Esimerkiksi vastaanottokeskuksen perustaminen ja hallinnointi vaatii haastateltujen mukaan eri resursseja ja sisältää eri tehtäviä kuin väliaikaisen hätämajoituksen toteuttaminen. Ennakoivan tilannekuvan myötä eri organisaatioiden on helpompaa

kouluttautua ja harjoitella sovittuja tehtäviä, jotta tarvittaessa varsinainen auttamistointa saadaan aloitettua mahdollisimman nopeasti.

Meidän pitää tietää ennakkoon, varaudutaanko me muutamien vuorokausien ylläpitoon vai muutamien kuukausien tai vuosien ylläpitoon.

Osa haastatelluista toivoi tilannekuvaa siitä, kenen tehtävä on hankkia tiloja esimerkiksi hätämajoituspisteiksi, vai tulevatko ne annettuina viranomaisten puolelta. Osa haastatelluista halusi tilannetietoa kuntien resursseista. Haastateltuja kiinnosti erityisesti kuntien kyky luovuttaa tiloja hätämajoitusta tai vastaanottokeskuksia varten.

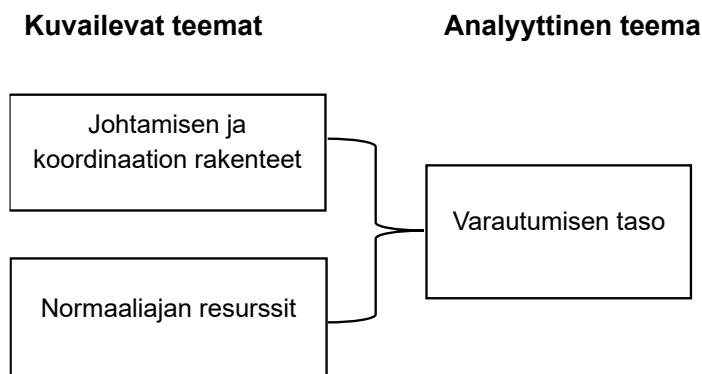
Hyvä arvio siitä, minkä verran mikäkin kunta pystyy ottamaan vastaan uusia asukkaita.

Haastatellut toivoivat tilannekuvan sisältävän ennakoivaa tietoa, millä aikataululla toiminta tarvittaessa aloitetaan. He toivoivat ennakkotietoa päiviä eikä tunteja ennen mahdollisen toiminnan alkamista.

Täsmällisemmin tietoa, milloin tämä tapahtuu, milloin pitää alkaa varata paikkoja, milloin pitää varata ihmisiä, milloin piirin pitää aloittaa aktiiviseuranta.

6.1.3 Varautumisen taso

Haastattelujen pohjalta muodostui kolmas analyttinen teema, varautumisen taso. Varautumisen taso muodostui kahdesta kuvailevasta teemasta: johtamisen ja koordinaation rakenteet sekä normaaliajan resurssit. Analyttisen teeman muodostuminen on kuvattu kuviossa 11.

Kuvio 11. Analyttinen teema varautumisen tasosta.

Johtamisen tueksi tarvitaan haastateltujen mukaan tilanneymmärrystä oman organisaation operaatioon liittyvästä sisäisestä johtamisen ja koordinaation rakenteista sekä resursseista. Nämä kertovat lähtötilanteesta organisaation varautumisen tasosta ja mahdollisuudesta tarvittaessa aloittaa avustustoiminta.

Haastateltujen mukaan **johtamisen ja koordinaation rakenteesta** tulee sopia mieluiten ennen tilanteen alkamista ja sisällyttää tieto siitä osaksi tilannekuvaa. Osana valmiussuunnittelua on tehty operatiiviset johtokaaviot. Osa vastaajista toi esiin organisaation sisäisestä tiedonsiirrosta ja median seurannasta sopimisen. Esimerkiksi ennakkotiedot viestikanaavista ja käytettävistä viestintävälineistä tulisi olla osa tilannekuvaa. Käytettäessä Virve-puhelimia osana häiriötilanteita, tulee tehdä ennakkoon Virve-viestikaavio. Nämä tiedot on hyvä kirjata osaksi roolijakoa, johtokaaviota ja ennakkoivaa tilannekuvaa. Näin varmennetaan tarvittavan tiedon liikkuminen ja ennaltaehkäistään päällekkäisen työn tekemistä.

Meillä on sovittu tiedonseuranta ja median seuranta.

Ennakoitaessa laajamittaisen maahantulotilanteen alkamista tulee haastattelujen pohjalta tarkistaa alustava budjetti sekä eri henkilöiden hyväksymisrajat ja päätäntävalta. Näistä päätöksistä jaetaan tilannekuvaa omassa yksikössä osana roolituksen sanointusta.

Millä mandaatilla tehdään sopimuksia. Onko oikeus rekrytoida työntekijöitä, voinko tehdä sitoumuksia jätehuollosta ja ruokahuollosta?

Haastateltujen mukaan heillä tulee olla saatavissa koko ajan tilannekuva organisaation **normaaliajan resursseista**, kuten käytettävissä olevien työntekijöiden määristä, materiaaleista, tiloista ja ajoneuvoista. Tiedot saadaan valmiussuunnitelmien ja erilaisten rekisterien kautta. Nämä tilannekuvatiedot auttavat johtajia luomaan realistisen tilanneymmärryksen käytettävissä olevista resursseista.

Jos meillä arjessa toimii valmiussuunnittelu, niin sen myötä meillä on tieto oleellisimmista resursseista: tilat, verkostot, erityisosaaminen.

Punaisen Ristin tärkein auttamisen resurssi on motivoituneet, tehtävään perehdytetyt ja järjestön periaatteisiin sitoutuneet vapaaehtoiset. Haastateltujen mukaan tilannekuvan

taustatiedoissa tulee olla tiedot heti ja myöhemmin hälytettävien vapaaehtoisten määrästä. Ydinvapaaehtoisia ovat johtamiseen, koordinointiin ja kouluttamiseen pystyvät vapaaehtoiset.

Piirien kapasiteetti, paljonko vapaaehtoisia, onko koulutettu, voidaanko hyödyntää?

Valmistauduttaessa laajamittaiseen maahantulotilanteeseen, tulee tilannekuvaan liittää haastateltujen mukaan tiedot käytettävissä olevien työntekijöiden määrästä. Osa työntekijöistä siirtyy osaksi mahdollista operaatiota kokoaikaisesti tai osa-aikaisesti, osa taas jatkaa normaalia työtään. Työntekijöiden käytettävyyteen voi vaikuttaa ulkopuoliset rahoittajat eri projekteissa työskentelevien henkilöiden osalta. Tarvittaessa rahoittajien kanssa neuvotellaan etupainotteisesti projektityöntekijöiden käytettävyydestä mahdollisessa laajamittaisen maahantulon aiheuttamassa häiriötilanteessa.

Onko henkilökuntaa heti käyttöön otettavissa, vai vaatiiko valmistelua.
Onko suunnitelmia henkilöstöstä, vai joudutaanko palkkaamaan.

Osa haastatelluista toivoi ennakkotietoa eri skenaarioissa tarvittavista henkilöstömääristä ja mahdollisesta erityisosaamisesta. Tarvittaessa keskustuimisto voi tukea piirejä henkilöstöhallinnossa, lähettämällä henkilökuntaa tai kansainvälisen henkilöreservin ammattilaisia piirien tueksi. Osa vastaajista toivoi ennakoivassa tilannekuvassa tietoa näistä mahdollisuuksista.

Tilannekuvaa, mitä resursseja keskustuimistolta olisi saatavilla.

Auttamistoiminnan kestolla ja auttamisen muodolla on haastattelijoiden mielestä vaikutusta siihen, pyritäänkö auttaminen tekemään vapaaehtoisten voimin, osittain työntekijöiden tukemana vai pääsääntöisesti työntekijöiden toimesta. Osa haastatelluista toi esiin työajat. Mikäli kyseessä on ympärivuorokautinen toiminta, joka jatkuu useita vuorokausia, päiviä tai viikkoja, tulee haastateltujen mukaan vähintään yövuoroihin palkata työntekijät. Ennakkosuunnitelmissa ja tilannekuivissa tulee hahmottaa tältäkin osin toiminnan luonnetta ja laatua.

Varaudummeko me muutamien vuorokausien ylläpitoon, vai muutamien kuukausien tai vuosien ylläpitoon.

Osa haastatelluista toi esiin erityisesti materiaalisen varautumisen asteen osana ennakoivaa tilannekuvaa. Laajamittaiseen maahantuloon saattaa liittyä tarpeita esimerkiksi

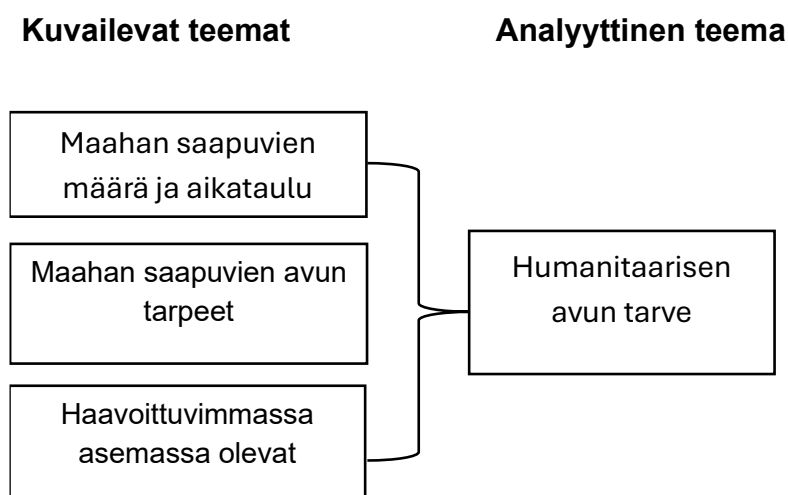
patjoille, keittiötarvikkeille, hygieniapakkauksille. Osa haastatelluista kiinnosti kriittisten materiaalien saatavuus ja toimitusajat.

6.2 Laajamittaisen maahantulotilanteen aikainen tilannekuva

Teema-analyysin tuloksena toiseksi pääteemaksi muodostui tilannekuvan keskeiset tiedot laajamittaisen maahantulon aikana. Tavoitteena on antaa tarpeeseen vastaavaa humanitaarista apua, jossa on huomioitu myös muiden toimijoiden vaste. Kriisin aikaiset tilannekuvatiedot muodostuvat neljästä analyttisestä teemasta: humanitaarisen avun tarpeista, viranomaisilta tulleista tukipyynnöistä, riskeistä humanitaarista apua kohtaan sekä Punaisen Ristin vasteesta.

6.2.1 Humanitaarisen avun tarve

Haastatteluista koostetun teema-analyysin pohjalta laajamittaisen maahantulotilanteen aikana ensimmäinen analyttinen teema on humanitaarisen avun tarve. Se koostuu kolmesta kuvailevasta teemasta: maahan saapuvien määrä ja aikataulu, maahan saapuvien avun tarpeet sekä haavoittuvimmassa asemassa olevat. Tämän analyttisen teeman muodostuminen on kuvattu kuviossa 11.

Kuvio 12. Analyttinen teema humanitaarisen avun tarpeesta.

Humanitaarisen avun tarpeen arvioinnissa laajamittaisen maahantulon tilanteessa haastatellut olivat ensimmäisenä kiinnostuneita **maahan saapuvien määrästä ja aikataulusta**. Haastateltujen mukaan maahan saapuvien kokonaismäärällä, aikataululla ja sijainnilla on selkeä vaikutus maahan saapuvien vastaanotossa mukana olevien organisaatioiden toimintaan, siksi nämä tiedot ovat tärkeä osa tilannekuvaa. Mitä suuremmat on maahan saapujien määrät ja mitä haasteellisimmissa paikoissa vastaanotto tapahtuu, sitä todennäköisemmin viranomaiset pyytävät tukea Punaiselta Ristiltä.

Tietoa tulijavirroista, tapahtumatiedoista paljonko, mihin, minkä laatuista.

Maahan saapuvien avun tarpeet määrittävät osaltaan annettavaa humanitaarista apua. Haastateltavat toivat esille, kuinka tärkeää on kartoittaa maahan saapuvilta heidän perustarpeitaan, kuten ravinnon, hygieniatarvikkeiden, vaatetuksen, ensiavun, lääkkeiden ja suojan akuutit tarpeet. Avun tarve tulee liittää osaksi tilannekuvaa, jotta organisaatioiden toimintaa pystytään suuntaamaan oikein.

Mitkä asiakkaiden, avun tarvitsijoiden, näkökulmasta vaatii eniten tuke-
mista?

Myös perheyhteyksien palauttamisen tarpeet tulee haastateltujen mielestä näkyä tilannekuvassa. Tämä on Punaisen Ristin perustoimintaa eri puolilla maailmaa. Haastateltujen mukaan laajamittaisen maahantulon tilanteessa on tarve antaa tietoa perheyhteyksien palauttamisesta maahan saapuville.

Onko yhteys sukulaisiin, kun siellä on matkan varrella tapahtunut asioita.

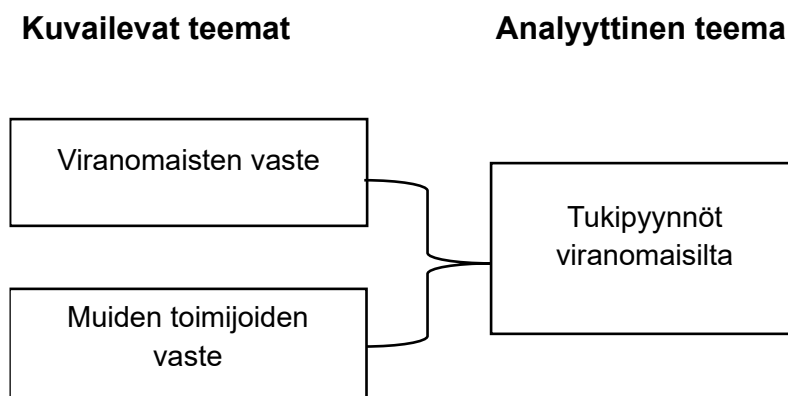
Haavoittuvimmassa asemassa olevien tunnistamisen tärkeyttä korosti kaikki haastatellut. Laajamittaisen maahantulon alkuvaiheessa haavoittuvimmassa asemassa ovat yksin tulevat alaikäiset lapset ja nuoret sekä naiset pienten lasten kanssa. Heidän avun tarpeeseensa vastaamista ja suojelusta huolehtimista tulee painottaa ja siitä tulee saada tilannekuvaa.

Onko koko perheitä vai naisia, lapsia, haavoittuvassa asemassa olevia.

Kaikilla humanitaarista apua antavilla tulee olla tiedossa viranomaisohjeet ja prosessit, kuten tiedot maahan saapuville tarjolla olevista terveydenhuollon palveluista ja turvapaikanhakuprosessista. Näin maahan saapuvia osataan tarvittaessa ohjata oikean avun ääreen. Tilannekuvaan tulee liittää tiedot, mikäli näissä prosesseissa tapahtuu muutoksia, jotka tule huomioida organisaation toiminnassa.

6.2.2 Tukipyynnöt viranomaisilta

Laajamittaisen maahantulotilanteen aikaisen tilannekuvan toinen analyttinen teema on tukipyynnöt viranomaisilta. Se koostuu kahdesta kuvailevasta teemasta: viranomaisten vaste ja muiden toimijoiden vaste. Tämän analyttisen teeman muodostuminen on kuvattu kuviossa 13.

Kuvio 13. Analyttinen teema viranomaisten tukipyynnöistä.

Nopeasti muuttuvassa laajamittaisen maahantulon tilanteessa **viranomaisten vaste** ja sitä kautta tukipyynnöt eri organisaatioille voivat muuttua lyhyessäkin ajassa. Pyynnöt pyritään ennakoimaan ennen tilannetta yhdessä viranomaisten kanssa tehdyillä suunnitelmilla ja sopimuksilla. Nämä eivät kuitenkaan välttämättä riitä, vaan tilanteen aikana tulee uusia tukipyyntöjä. Siksi haastatellut halusivat tilannekuvassa olevan tietoa viranomaisten vasteesta eli niistä toimista, joilla viranomaiset minimoivat tilanteen aiheuttamia vaikutuksia yhteiskunnan elintärkeille toiminnoille.

Mitä viranomaistoimenpiteitä on tehty tai on tehtävänä? Nämä kertovat meidän asemasta.

Haluaisin nähdä, mitkä asiat ovat kunnossa. Tilannekuvaa viranomaisten omalla alueella. Mitkä palikat ovat vihreällä, mitkä on oranssilla, mitkä punaisella.

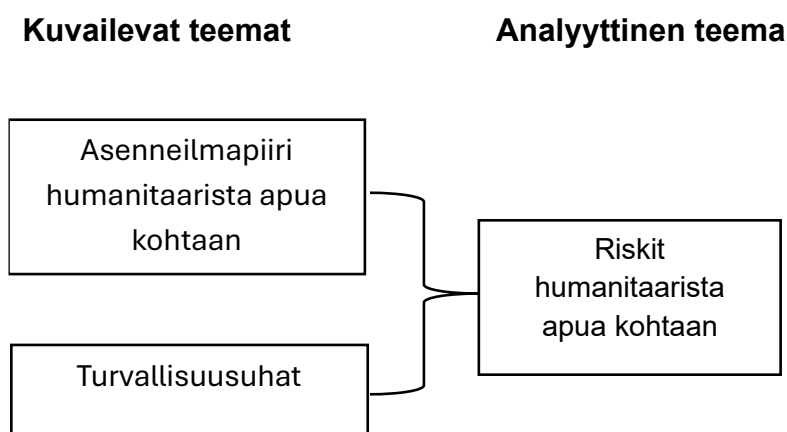
Viranomaisten tukipyyntöihin vaikuttaa **muiden toimijoiden vaste**. Tässä yhteydessä haastateltavat puhuivat erityisesti järjestöverkoston kyvykkyydestä tukea maahan saapuvia ja viranomaisia. Haastatellut eivät maininneet kaupallisia toimijoita.

Haluaisin nähdä, mitkä asiat ovat kunnossa. Tilannekuvaa järjestökentältä. Mitkä palikat ovat vihreällä ja mitkä ovat oranssilla, mitkä punaisella.

Tilanteen aikana tukipyynnöjä organisaatiolle voi tulla esimerkiksi kunnilta, hyvinvointialueilta, ministeriöiltä tai niiden alaisilta laitoksilta. Haastateltujen mukaan tukipyynnöt tulee liittää osaksi tilannekuvaa, jotta johtajilla on kokonaisnäkemys tukipyynnöistä.

6.2.3 Riskit humanitaarista apua kohtaan

Kolmas laajamittaisen maahantulotilanteen aikainen analyttinen teema on riskit humanitaarista apua kohtaan. Se muodostuu kahdesta kuvailevasta teemasta: asenneilmapiiri humanitaarista apua kohtaan ja turvallisuusuhat. Analyttisen teeman muodostuminen on esitetty kuviossa 14.

Kuvio 14. Analyttinen teema riskeistä humanitaarista apua kohtaan.

Vastaajien mukaan asenneilmapiiriä tulee seurata aktiivisesti laajamittaisen maahantulotilanteen alettua. He toivoivat tilannetietoa mahdollisista **asenneilmapiirin** muutoksista **humanitaarista apua kohtaan**. Tapahtumat Suomessa voivat aiheuttaa nopeitakin muutoksia asenneilmapiirissä.

Tilannetietoa, onko maahantulijat odotettuja, vastustettuja tai onko he joltain siltä väliltä. Ymmärretäänkö heidän tuleminen Suomeen, vai eikö sitä ymmärretä. Siis niin sanottujen syvien kansanrivien näkökulmasta.

Esimerkiksi yhteiskunnallinen tilanne... vallitsevat mielialat ja muut. Vaikuttaa taloudelliset suhdanteet.

Negatiivinen **asenneilmapiiri** voi aiheuttaa turvallisuusriskejä ja siten se vaikuttaa vaarautumiseen. Asenneilmapiiri vaikuttaa myös eri resurssien saatavuuteen, kuten uusien vapaaehtoisten määrään ja humanitääristä apua tukevien lahjoitusten määrään.

Erilaiset yleiset **turvallisuusuhat** ja auttamistoiminnan turvallisuuspoikkeamat laajamittaisen maahantulo-operaatio aikana nousivat esiin kaikissa haastatteluissa. Haastatellut toivoivat tilannekuvaa erilaisista turvallisuusuhista, kuten epidemioista, väkivallasta ja sen uhasta sekä muista vaaratilanteista. Osa vastaajista toivoi johtamisen tueksi yhteistä raportointitapaa kertomaan turvallisuusuhkatasosta.

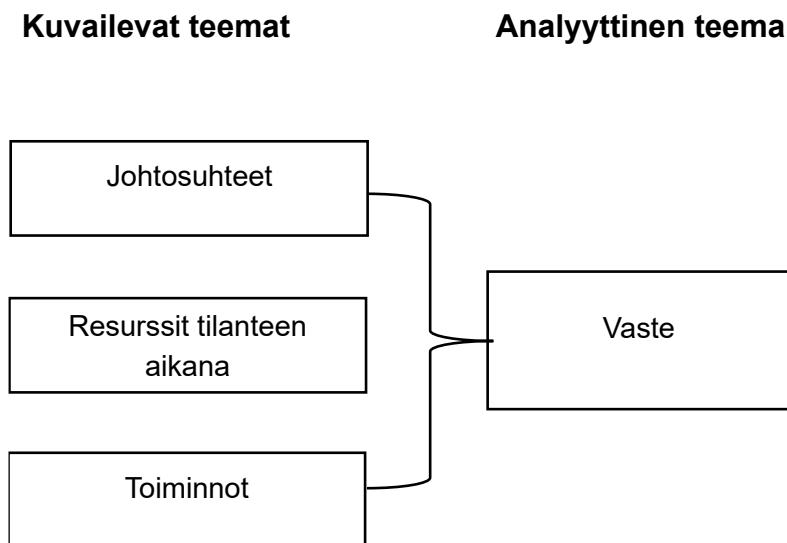
Onko jotain riskejä, vaikka tartuntatauteja tai äärikäyttäytymistä tai muuta, mitä pitäisi huomioida.

Turvallisuuspoikkeamat tulee haastateltujen mukaan raportoida tilannekuvassa sisäisesti ja niistä pitää raportoida myös vastuuviranomaisille. Tilannekuvan pohjalta johtajat pystyvät tekemään päätöksiä oman toiminnan tarvittavista muutoksista, ennakoivien turvatoimien lisäämisestä tai ohjeistuksista esimerkiksi liittyen tartuntatauteihin, jotka voivat vaikuttaa auttamistoimintaan.

Tämmöiset läheltä piti -tilanteet, vaaratilanteet, että ne saataisi kerättyä, raportoitua ja niihin voitaisiin jotenkin paneutua. Se on tietysti tärkein juttu.

6.2.4 Vaste

Neljäs laajamittaisen maahantulotilanteen aikainen analyttinen teema on vaste. Se koostuu kolmesta kuvailevasta teemasta: johtosuhteet, resurssit tilanteen aikana ja toiminnot. Nämä on kuvattu kuviossa 15.

Kuvio 15. Analyyttinen teema vasteesta.

Heti laajamittaisen maahantulon alkaessa, on haastateltujen mukaan syytä määritellä **johtosuhteet** ja päivittää johtokaavio nimeämällä avaintehtäviin henkilöt. Operaation johtaja tulee aina nimetä. Eri yksiköissä nimetään yhteyshenkilöt ja sovitaan tilannekuvan jakamisesta. Johtokaavioon vaikuttaa eri työntekijöiden mahdolliset poissaolot. Johtokaavio tulee haastattelujen perusteella jakaa osana tilannekuvaa omassa yksikössä ja muille mahdolliseen operaatioon liittyville yksiköille, joiden kanssa kyseinen yksikkö on mukana operaatiossa.

Keneltä saadaan ohjeet, määräykset ja neuvot, miten toimitaan.

Määrätietoinen johtamisen järjestelmä on olemassa ja se sitten vaan otetaan käyttöön.

Haastateltujen mukaan tärkeä osa johtamista on viestintä ja median kanssa tehtävä yhteistyö. Median hallinta on vuorovaikutteista. Median kautta saadaan tietoa, mutta johtajat myös tuottavat medialle tietoa kertoen avun tarpeesta ja organisaation antamasta humanitaarisesta avusta.

Media on tiedonsaanti kanava ja toisaalta sitten taas me voidaan sille medialle antaa jotakin, mikä sitten auttaa heidän journalistista tehtävää.

Vaste avun tarpeeseen muodostuu eri **resursseista tilanteen aikana** ja toiminnoista. Resursseja ovat raha, henkilöresurssit sekä avustustoimintaan käytettävät materiaalit,

kuljetuskapasiteetti tilat ja järjestelmät. Kaikkien näiden tilanne tulee vastaajien mielestä näkyä toiminnan aikaisessa tilannekuvassa. Resurssit voivat muuttua merkittävästi laajamittaisen maahantulon aikana verrattuna lähtötilanteeseen, eli tilannekuvan taustatietoihin.

Humanitaarisen toiminnan budjetti ja talousraportti tulee haastateltavien mukaan olla osa tilannekuvaa. Humanitaarinen apu ei ole ilmaista, vaikka vapaaehtoiset tekevät suuren osan auttamisesta. Yksi haastateltavista toi esiin budjetista neuvottelun viranomaisten kanssa, kun organisaatio saa tukipyynnön viranomaisilta. Kuluja syntyy esimerkiksi auttamiseen käytettävistä materiaalien hankinnoista ja tiloista, vapaaehtoisten matka- ja ruokailukuluista sekä henkilökunnan kuluista. Laajamittaisessa maahantulossa laaditaan operaatiokohtainen budjetti, jota seurataan.

Kun kustannuksia syntyy, niin mitä niistä on sovittu eri puolilla kenenkin kanssa.

Haastatellut toivat esiin, että hyvä talousseuranta ja läpinäkyvyys rahojen käytössä ovat toiminnan edellytyksiä. Tilanteessa voidaan käynnistää myös hätäapukeräys, jolla katetaan esimerkiksi osa avun saajille annettavista avustuksista.

Kriisien aikana organisaation henkilöresurssit voivat vaihdella suuresti. Tilannekuva vapaaehtoisten ja työntekijöiden määrästä on vastaajien mielestä keskeistä. Haastatellut kuvailivat vapaaehtoisten määrän vaihtelua. Mitä enemmän tilanne saa näkyvyyttä julkisuudessa ja mitä enemmän maahantulijoiden tilanne koskettaa ihmisiä, sitä enemmän uusia vapaaehtoisia tulee auttamaan.

Ne ei ole samat resurssit kuin tänä päivänä... Riippuen tilanteesta, onko meillä kaikkia meidän nykyisistä vapaaehtoisista käytettävissä. Ei. Mutta sitten taas meillä voi olla valtavasti uusia vapaaehtoisia.

Tulee paljon pop up -vapaaehtoisia. Pitäisi saada ne tilanteen myötä tulevat ihmiset hyvin koulutusputkeen. Selvitys, mitä he haluavat tehdä, mitä varten he ovat tulleet.

Punaisen Ristin erityinen rooli ja kyky haastateltujen mukaan on vastaanottaa jopa tuhansia uusia vapaaehtoisia auttamistilanteen aikana, toimia avun kanavana. Haastateltujen mukaan uudet vapaaehtoiset ovat tarvittava lisäresurssi auttamiseen, mutta samalla heidän kouluttamisensa ja heistä huolehtiminen vaatii paljon resursseja ja osaa-

mista. Siksi osa haastatelluista nosti esiin tilannekuvan, josta näkee moniko uusista ilmoittautuneista ja perehdytetyistä vapaaehtoisista on lopulta osallistunut maahan saapuvien auttamiseen.

Järjestöä ja mediaa kiinnostaa, kuinka iso joukko ihmisiä on lähtenyt liikkeelle auttajiksi.

Osa haastatelluista toi esiin, että laajamittaisen maahantulon tilanteessa eri kieliä puhuvat vapaaehtoiset ovat arvokas osa auttajia. Tilannekuvaa eri kieliä puhuvien vapaaehtoisten määrästä tulee haastateltujen mielestä kerätä.

Kenellä on paras ymmärrys tulijoiden kulttuurista. Niillä, jotka ovat itse niistä samoista kulttuureista.

Työntekijöihin liittyen osa vastaajista toi esiin ennakoivasti työlainsäädännön mukaisia asioita, kuten tehtävän mukaiset palkat. Esimerkiksi SOTE-ammattilaisten osalta samantyyppisistä tehtävistä tulee olla samantyyppiset vaatimustasot. Siksi erityisammattiryhmien rekrytointitilannetta tulee seurata osana tilannekuvaa.

Vuosina 2015 ja 2022 laajamittaiseen maahantuloon liittyneiden häiriötilanteiden yhteydessä tietyt materiaalit olivat kriittisiä humanitaarisen avun kannalta. Kriittisten materiaalien saatavuuden seuranta osana tilannekuvaa on haastateltujen mielestä tärkeää. Haastatellut halusivat tilannetietoa materiaalien määristä eri organisaation yksiköissä ja tietoa, mikäli logistiikassa on haasteita ja avustustarvikkeiden saannissa tulee viiveitä.

Mikä on varastojen tilanne? Onko toimitusketjut tulevaisuudessakin toimivia?

Tietoa meidän omista resursseista ja muidenkin resurssit. Erityisesti jos jollain on valtavasti käyttämättömiä resursseja tai että jollain on selkeä resurssivajetta.

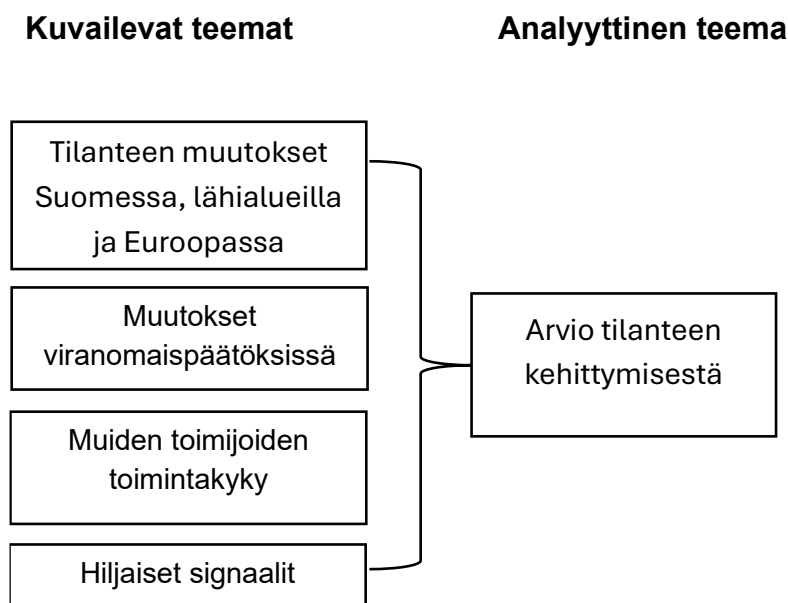
Osana tilannekuvaa osa haastatelluista halusi tietoa lahjoituksista. Yksittäiset ihmiset ja yritykset saattavat lahjoittaa tarvittavia tuotteita, kuten SIM-kortteja tai hygieniapakkauksia maahan saapuville jaettavaksi. Vaatteiden ja liinavaatteiden lahjoitusmäärät saattavat nousta merkittävästi. Osa yrityksistä voi tarjota erilaisia palveluita. Lahjoitusten määrää ja erityisesti mahdollisia haasteita tulee kuvata tilankuvassa.

6.3 Tulevaisuuteen suuntaava tilannekuva

Teema-analyysin tuloksena kolmanneksi pääteemaksi muodostui tulevaisuuteen suuntaavan tilannekuvan keskeiset tiedot laajamittaisen maahantulon aikana. Se muodostuu kolmesta analyttisestä teemasta: arviosta tilanteen kehittymisestä, humanitaarisen avun tarpeesta jatkossa sekä muutoksista roolissa ja strategiassa.

6.3.1 Arvio tilanteen kehittymisestä

Tulevaisuuteen suuntaavan tilannekuvan ensimmäinen analyttinen teema on arvio tilanteen kehittymisestä. Se koostuu neljästä kuvailevasta teemasta: tilanteen muutokset Suomessa, lähialueilla ja Euroopassa, muutokset viranomaispäätöksissä, muiden toimijoiden toimintakyky ja hiljaiset signaalit. Nämä on kuvattu kuviossa 15.

Kuvio 16. Analyttinen teema tilanteen kehittymisen arviosta.

Haastatellut toivoivat tulevaisuuteen suuntaavassa tilannekuvassa asiantuntija-analyysia siitä, mihin suuntaan tilanne on menossa seuraavien päivien, viikkojen ja kuukausien aikana. Analyysin tekemisessä voi joidenkin haastateltujen mukaan hyödyntää todennäköisyyttä ja skenaarioajattelua laajamittaisen maahantulotilanteen aikana. Haastatellut halusivat tietoa, mitkä tekijät vaikuttavat eri skenaarioiden toteutumiseen. Haastatelluista

oli tärkeää saada tilannekuvan kautta tietoa, miten eri viranomaiset arvioivat tilanteen jatkuvan.

Pitkälle meneviä mahdollisimman hyviä arvioita siitä, miten tilanne tulee kehittymään, jotta voidaan varautua omassa toiminnassa siihen.

Tilannekuvaan tulee haastateltujen mukaan sisältyä tieto laajamittaisen **maahantulotilanteen muutoksista Suomessa, lähialueilla ja Euroopassa**. Osa haastatelluista halusi tietoa Ruotsin, Norjan ja Venäjän rajavalvonnan vaikutuksista Suomen tilanteeseen. Myös laajemmin turvapaikanhakijoiden määrän kehitys Euroopassa haluttiin osaksi tulevaisuuteen suuntaavaa tilannekuvaa.

Yleiset turvapaikanhakijoiden virtoihin vaikuttavat seikat Euroopassa.

Haastatellut halusivat tietoa meneillään olevista muista mahdollisista kriiseistä, jotta niiden yhteisvaikutuksia organisaation toimintaan voitaisiin arvioida osana päätöksentekoa. Yleisesti analyysin tuloksena toivottiin tilannekuvaa muutoksista ja normaalista poikkeavista tilanteista.

Jos ajattelee johtamista, niin on merkityksellistä tietää, mitä tapahtuu muualla. Se antaa taas ennakkoinnin mahdollisuuden.

Mahdolliset muutokset **viranomaispäätöksissä** liittyen humanitaarisen avun antamiseen tulee haastateltujen mukaan liittää osaksi tilannekuvaa. Viranomaispäätökset voivat vaikuttaa merkittävästi organisaation toimintaan. Osaksi tilannekuvaa tulee haastateltavien mukaan sisältää tiedot turvapaikkapolitiikan kehityksestä, sisäministeriön maahanmuutto-osaston linjauksista ja Maahanmuuttoviraston ja muiden viranomaistahojen kanssa tehtävän yhteistyön kehittymisestä.

Viranomaispäätökset, valtion päätökset eli siihen vaikuttaa myös politiikka. Vaikuttaa järjestön periaatteet ja sopimukset.

Lainsäädännöllisesti ja toiminnallisesti muutoksia. Esimerkiksi jokin tukimuoto loppuu.

Haastatellut halusivat tilannekuvaa muiden toimijoiden, erityisesti järjestöjen tekemästä auttamisesta osana laajamittaista maahantuloa. Heitä kiinnosti, miten muut toimijat ovat ratkaisseet mahdollisia ongelmia. Myös **muiden toimijoiden toimintakyvyn** kehittyminen kiinnosti, koska se voi vaikuttaa Punaisen Ristin avun tarpeen kehittymiseen.

Osa haastatelluista mainitsi tulevaisuuteen suuntaavan tilannekuvan tärkeänä osana **hiljaiset signaalit**. Heidän mukaansa erilaiset yksittäiset poikkeukselliset havainnot kaiken kaikkiaan ovat hiljaisia signaaleja. Laajan vapaaehtoisverkoston kautta Punaisella Ristillä on mahdollisuus kerätä hiljaisia signaaleja avun tarpeen muutoksista ja mahdollisista riskeistä. Hiljaisia signaaleja tulee kerätä myös työntekijöiden kautta. Yksittäinen asia tai tapahtuma voi haastateltujen mukaan vaikuttaa merkityksettömälle, mutta jos samaa asiaa toistuu eri puolilla maata tai samalla alueella pidemmällä ajanjaksolla, voi se olla signaali jostain merkityksellisestä muutoksesta.

Ilmiöiden jakaminen muualle, että osataan seurata tarkemmin ja ollaan tarkempia. Tiedostaa se, että ei tämä olekaan poikkeuksellinen yksittäinen tapaus meidän alueella, vaan tätä on jo muuallakin. Pitää reagoida.

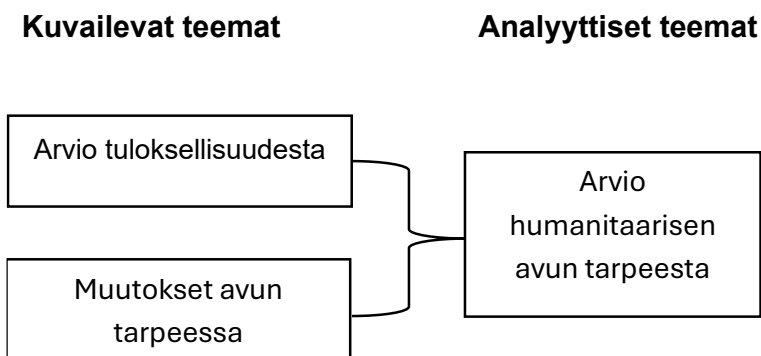
Hiljaisten signaalien huomiointi ja sisäinen raportointi ei haastateltavien mukaan riitä, vaan ne pitää jakaa tilannekuvan osana myös viranomaisille ja muille toimijoille. Näin tuodaan pieniä havaintoja osaksi jaettua tilannekuvaa.

Onko lieveilmiöitä? Hyväksikäyttöä? Jos tällaisia on, niin voidaan varautua niihin osana omaa toimintaa.

Esimerkkinä hiljaisesta signaalista on merkit ihmiskaupasta. Nämä ovat asioita, joita normaalisti vapaaehtoiset eivät välttämättä kohtaa, mutta laajamittaisen maahantulon aikana näitäkin signaaleja on syytä tarkkailla.

6.3.2 Humanitaarisen avun tarve jatkossa

Toinen tulevaisuuteen suuntaava analyttinen teema on arvio humanitaarisen avun tarpeesta. Se muodostuu kahdesta kuvailevasta temasta: Arvio tuloksellisuudesta ja muutokset avun tarpeessa. Nämä on kuvattu kuviossa 17.

Kuvio 17. Analyttinen teema humanitaarisen avun tarpeen arviosta.

Tehtäessä tulevaisuuteen suuntaavia päätöksiä Punaisen Ristin toiminnasta keskiössä on avun tarve ja muutokset siinä. Osa haastatelluista nosti esiin **arvion tuloksellisuudesta**, onko humanitaarista apua annettu heille, joille sitä oli suunniteltu annettavan ja onko apu vastannut autettavien tarpeeseen.

Syntyykö meidän työllä se tulos, mitä me odotetaan.

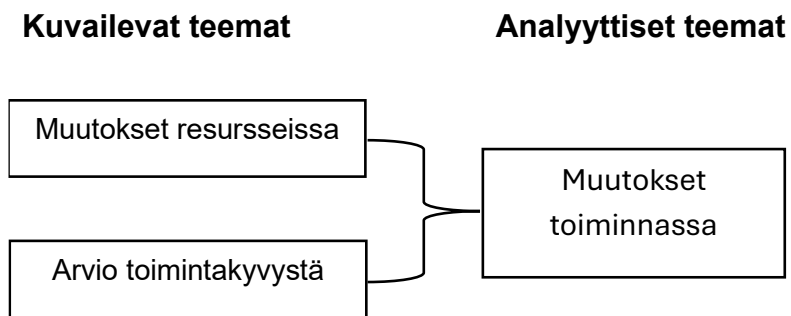
Tilanteen muuttuessa on todennäköistä, että tulee **muutoksia avun tarpeeseen**. Jotta tulevaa avun tarvetta voidaan arvioida, tulee seurata muutoksia maahan saapuvien määrässä, avun tarpeessa ja missä apua tarvitaan. Samalla tulee myös seurata, onko autettavien laadulliset tekijät muuttumassa.

Miten tilanne tulee kehittymään. Onko autettavien laadulliset tekijät muuttumassa.

Johtajien tulee saada tilannekuvan kautta ymmärrystä, onko odotettavissa, että maahantulijat tarvitsevat jatkossa enemmän apua tai erilaista tukea. Osa vastaajista pohti, että avun tarvetta analysoitaessa aika vahvasti uskotaan maahantulijoiden subjektiivisiin kokemuksiin.

6.3.3 Muutokset toiminnassa

Kolmas tulevaisuuteen suuntaava analyttinen teema on muutokset toiminnassa. Se muodostuu kahdesta kuvailevasta teemasta: muutokset resursseissa ja arvio toimintakyvystä. Nämä on kuvattu kuviossa 18.

Kuvio 18. Analyttinen teema muutoksista toiminnassa.

Haastateltujen mukaan tilannekuvassa tulee näkyä organisaation kyky kasvattaa toimintaa, rekrytoida uusia vapaaehtoisia ja työntekijöitä, haasteet vastata avun tarpeeseen ja näiden pohjalta priorisointi, kyky jättää jotain toimintoja tekemättä. Toiminnan kesto korreloi tarvittavien resurssien määrään. Johtamisen kannalta vastaajien mielestä pitää olla arvio, tapahtuuko **resurssien** saamisessa **muutoksia**. Erityisesti jatkossa käytettävissä olevien vapaaehtoisten määrää ei voi ennalta tietää, silti sitä pitää suunniteltujen toimintojen kautta arvioida. Tieto vapaaehtoisten määrän riittävydestä eri puolilla maata on tärkeä osa tilannekuvaa. Pitää myös tietää, mikä on järjestön kyky rekrytoida ja kouluttaa uusia vapaaehtoisia tietyssä aikataulussa. Tätä tietoa tarvitaan, kun mietitään pitääkö auttamiseen kutsua mukaan uusia vapaaehtoisia tai pohditaan, onko kyseinen auttamistoiminta ylipäätään tehtävissä vapaaehtoisresursseilla. Vastaajien kokemuksen mukaan mitä ammattimaisempaa humanitäärisen avun antaminen on, kuten toimiminen vastaanottokeskuksessa, sitä enemmän Punainen Risti on palkannut lyhyessäkin ajassa uusia työntekijöitä.

Missä vaiheessa vapaaehtoistoiminta muuttuu ammatilliseksi. Tähän vaikuttaa arvio koko tilanteen jatkumisen kestosta, volyyminmuutoksesta, viranomaispäätöksistä, rahasta.

Usea haastatelluista esitti, että organisaation eri yksiköiden tulee säännöllisesti **arvioida omaa toimintakykyään**. Pystyykö yksikkö jatkamaan humanitaarisen avun antamista päivän, viikon, kuukauden, vai ei ollenkaan. Ja mitä tukea he mahdollisesti tarvitsevat ja millä aikataululla. Arvio toimintakyvystä tulee vastaajien mielestä raportoida osana tilannekuvaa.

Osaston arviointi, pärjääkö omillaan, kuinka pitkälle pärjää omillaan ja minkälaista apua he mahdollisesti tarvitsevat.

Henkinen kriisinkestävyys nousi esiin osassa vastauksista. Vastaajien mielestä erityisesti pitkittyneessä häiriötilanteessa tulee tilannekuvassa huomioida vapaaehtoisten ja työntekijöiden jaksaminen. Vastaajat pohtivat työntekijöiden ja vapaaehtoisten oman elämän rytmittämistä, jotta työkyky ja siten auttamisen kyky pysyy yllä. Vastauksissa nousi henkisen kriisinkestävyuden linkittyminen niin itseluottamukseen kuin myös turvallisuuden tunteeseen. Erityisesti henkilökohtaista turvallisuutta uhkaavat tilanteet osana auttamista, vaikuttavat vastaajien mielestä voimakkaasti henkiseen kriisinkestävyteen ja toimintakykyyn. Näitä tulee vastaajien mukaan tilannekuvassa seurata.

Vapaaehtoisten ja että työntekijöiden jaksaminen, motivaatio ja intensiteetti, kuormittuneisuus.

Se liittyy hyvin pitkälle tietysti omaa henkilökohtaiseen turvallisuuden tunteeseen. Perheen turvallisuuteen.

Osa haastatelluista korosti, että vaaditaan järjestön sisäistä pohdintaa, milloin Punainen Risti on mukana operaatiossa, milloin ei. Haastateltavat muistuttivat, että Punaisen Ristin periaatteet ohjaavat aina järjestön toimintaa. Haastateltavat peräänkuuluttivat tilannekuvaan liitettävää tietoa Punaisen Ristin linjauksista ja roolista.

Linjausta mikä on Punaisen Ristin rooli, mitkä on tavoitteet.

Osa haastatelluista korosti, että tulevaisuuteen suuntavassa tilannekuvassa tulee erityisesti keskittyä niihin asioihin, jotka eivät ole kunnossa. He myös korostivat, että kaiken tilannetiedon tulee olla ennakoivaa, jotta siitä on hyötyä johtamisen ja päätöksenteon kannalta.

7 Pohdinta

7.1 Tulosten tarkastelu

Opinnäytetyön tulokset tuottivat vastaukset tutkimuskysymyksiin. Opinnäytetyön tulosten perusteella johtajilla tulee olla tilannekuvaan pohjaten tilanneymmärrys organisaation resurssien, ja toimintakyvyn kehittymisestä suhteessa häiriötilanteen kehittymiseen, avun tarpeeseen, riskeihin ja sovittuihin rooleihin. Johtajat tekevät tulevaisuutta

koskevia päätöksiä organisaation strategiasta ja toiminnasta laajamittaisen maahantuloilanteen kehittyessä ja sen aikana. Laajamittaisen maahantulon taustatiedot, tilanteen aikaiset tiedot ja tulevaisuuteen suuntaavat tiedot ovat ehdollisia toisilleen. Tulevaisuutta ei voi ennustaa, jos ei tunne lähtötilannetta ja tilanteen kehittymistä. Johtajilla tulee olla tilannekuva käytettävissä päätöksenteon tukena jo ennen laajamittaisen maahantulon alkamista, osana varautumista. Tulokset vastaavat aiempia tutkimuksia. Tilannekuvan avulla organisaatio luo ymmärrystä häiriötilanteeseen liittyvästä tapahtumasta ja sen kehityksestä omien havaintojensa kautta (Landgren & Borglund 2016: 23–28). Varautumisen tarkoituksena on kehittää organisaation valmiutta toimia häiriötilanteissa tai kriiseissä ja mahdollistaa vaste. Tilannekuvan luoman tilanneymmärryksen mahdollistaa häiriötilanteiden johtamisen, päätöksenteon. (Yhteiskunnan turvallisuusstrategia 2025: 13, 16–17, 31–37.) Häiriötilanteille ja kriiseille on tyypillistä, että ne sisältävät yllätyksiä. Mitä paremmin ennakkoon on varauduttu, sitä tehokkaammin pystytään toimimaan myös yllättävissä tilanteissa. (Niinistö 2024: 7–8.)

Tilannekuvan taustatiedot tukevat opinnäytetyön tulosten perusteella johtajaa tekemään päätöksen valmiuden kohottamisesta tai humanitaarisen avustusoperaation aloittamisesta tilanteen niin vaatiessa. Nopeasti muuttuvissa tilanteissa on tällaisilla ennakkoilla päätöksillä tärkeä merkitys. Aiemmat tutkimustulokset tukevat tätä tulosta. Tilannekuvan avulla voidaan ymmärtää nykytilaa ja tulevaisuutta, jotta pystytään tekemään päätöksiä. Epävarmuuden tilassa tehdyt oikea-aikaiset päätökset ovat riskialttiita, mutta tarjoavat mahdollisuuden ratkaista käsillä olevia haasteita. Nopeasti muuttuvissa tilanteissa ongelmat on tunnistettava ja arvioitava oikein. (Lääperi ym. 2015: 228.) Häiriötilanteiden johtamisen perusajatuksena on, että tilanteen hallintaan liittyvät toimenpiteet käynnistetään ajoissa, etupainotteisesti. Tämä vaatii tilanteen kehittymisen ennakointia. (Korhonen 2010: 10–11.)

Tilannekuvan taustatietojen keskeiset elementit ovat opinnäytetyön tulosten perusteella tiedot mahdollisesta laajamittaisen maahantulon kehitymisestä, organisaation roolista ja varautumisen tasosta. Tulokset ovat samansuuntaiset aiempia tutkimusten kanssa. Varautumisen tulee olla ajattelu- ja toimintatapa, joka luo realistisen käsityksen siitä, mihin pystymme tälle hetkellä (Niinistö 2024: 8). Taustatiedot auttavat hahmottamaan tilanteen eri osat (Endsley 1995: 34–35). Tilannekuvaa pyritään tuottamaan reaaliaikaisesti päivittämällä valittuja tietoja (Mykkänen & Miettinen & Siponen & Saranto 2021: 426).

Tilannekuvan keskeiset tiedot laajamittaisen maahantulon aikana ovat opinnäytetyön tulosten mukaan tiedot humanitaarisen avun tarpeesta, viranomaisten ja muiden toimijoiden vasteesta, riskeistä humanitaarista apua kohtaan sekä Punaisen Ristin kyvystä vastata avun tarpeeseen. Tilannekuvan avulla johtajat voivat muodostaa tilanneymmärryksen kyseisen hetken tilanteesta. Aiempien tutkimusten mukaan häiriötilanteen aikaisilla tilannekuvatiedoilla pyritään tilanteen kokonaisvaltaiseen ymmärtämiseen niin, että toimintaa johtavat saavat tilanneymmärryksen ympäristöstä, itse tapahtumasta ja siihen liittyvistä kriittisistä asioista (Endsley 1995: 35–37). Johtamisen tulee sisältää riittävän tarkan ja ajantasaisen tilanneymmärryksen muodostamisen, toimintojen suunnittelun ja organisoinnin, päätöksenteon, toimeenpanon ja arvioinnin (Yhteiskunnan turvallisuusstrategia 2025: 16–17, 34–37; Lehto & Limnell & Kokkomäki & Pöyhönen & Salminen 2018: 13).

Opinnäytetyön tulosten mukaan tulevaisuuteen suuntaavien tilannekuvatietojen pohjalta johtajille syntyy tilanneymmärrys ja he voivat vastata kysymykseen ”mitä sitten”. Tilanneymmärryksen saavutettuaan he voivat tehdä päätöksen humanitaarisen avun jatkamisesta, tarvittaessa toiminnan muuttamisesta tai avustusoperaation lopettamisesta. Keskeiset tilannekuvan tulevaisuuteen suuntaavat tiedot ovat arviota tilanteen kehittymisestä, humanitaarisen avun tarpeesta jatkossa sekä muutokset organisaation toiminnassa. Yhdistettäessä nämä tiedot tilanteen aikaisiin tilannekuvatietoihin, voidaan tehdä päätöksiä tulevaisuutta ajatellen. Johtajat tekevät päätöksiä seuraavia päiviä, viikkoja ja kuukausia ajatellen. Tämä on linjassa aiempien tutkimusten kanssa. Tilannekuvan yleisiä elementtejä ovat kuvaus itse tapahtumasta, joka aiheuttaa uhan, tapahtuman kehitys, maantieteellinen sijainti, keitä tilanne koskee, resurssien käyttö, toimenpiteet ja päätökset sekä ennuste. Näistä yhdessä muodostuu tilanneymmärrys. (Landgren & Borglund 2016: 23.) Tulevaisuuteen suuntaavien päätösten tueksi tarvitaan tilanneymmärrystä, joka rakentuu analysoidun tilannekuvan pohjalta (Yhteiskunnan turvallisuusstrategia 2025: 34–37). Jaetussa tilanneymmärryksessä pystytään vastaamaan kysymykseen ”mitä sitten”, kun tilannekuvajärjestelmä vastaa kysymykseen ”mitä” (Steen-Tveit & Munkvold 2021: 1–3).

Opinnäytetyön tuloksissa ilmeni neljä keskeistä tietoa osana laajamittaisen maahantulon tilannekuvaa: **johtaminen, asenneilmapiiri, turvallisuus ja henkinen kriisinkestävyys**. Kaikkien operaatiossa mukana olevien tulee tietää, kuka operaatiota johtaa. Tämän henkilön tulee johtaa, tehdä päätöksiä ja viestiä niistä. Kaikkien operaatiossa

mukana olevien pitää tietää muiden roolit. Esimerkiksi kun organisaation sisällä otetaan yhteyttä toiseen yksikköön, pitää kummallekin osapuolelle olla selvää, onko kyseessä tiedustelu vai käskyn antaminen. Tulokset ovat tältä osin linjassa aiempien tutkimusten kanssa. Häiriötilanteissa hyvän johtamisen edellytyksiä ovat selkeät johtovastuut ja eri toimijoiden roolit (Yhteiskunnan turvallisuusstrategia 2025: 16–17, 34–37; Lehto & Limnell & Kokkomäki & Pöyhönen & Salminen 2018: 13). Johtamisen, koordinaation ja organisaatorakenteiden tulee olla selvät (Niinistö 2024: 8).

Asenneilmapiiri on toinen opinnäytetyön keskeisistä teemoista. Asenneilmapiiri vaikuttaa organisaation toimintaan korostetusti häiriötilanteiden aikana. Asenneilmapiirillä on opinnäytetyön tulosten mukaan suora vaikutus uusien vapaaehtoisten ja lahjoitusten määrään sekä auttamisen turvallisuuteen. Asenneilmapiiri vaikuttaa kaikkiin organisaatioihin. Punainen Risti ei pysty auttamaan, jos sitä ei nähdä puolueettomana, tasapuolisena humanitaarisena avun antajana. Asenneilmapiiri mainitaan myös kansallisessa riskiarviossa, jossa todetaan, että osallisuuden ja hyvinvoinnin epätasainen jakautuminen voi aiheuttaa yhteiskunnallisia jännitteitä (Sisäministeriö 2023: 23).

Turvallisuus nousi kolmanneksi erityiseksi teemaksi opinnäytetyön tuloksissa. Tutkimusaineistossa nousi esiin terveysturvallisuusriskit, negatiivinen vaikuttaminen, häiriökäyttäytyminen ja radikalisoitumisen mahdolliset vaikutukset laajamittaisen maahantulon tilanteessa. Laajamittaisessa maahantulossa tulee tehdä eri tasoilla riski- ja uhkarvioita yhdessä asiantuntijoiden ja koko auttamisen ketjussa mukana olevien kanssa. Vastaavia tuloksia on saatu aiemmissa tutkimuksissa. Mikäli organisaatiolla on kyky toimia ennakoivasti, se voi esimerkiksi tuottaa jatkuvaa riski- ja uhkarviointia sekä poikkeama-analyysyjä (Landgren & Borglund 2016: 27). Onnettomuuksien, häiriötilanteiden ja rikosten määrää voidaan vähentää turvallisuussuunnitelmilla (Kuntaliitto 2022: 27).

Neljäs opinnäytetyön tuloksissa korostunut teema oli henkinen kriisinkestävyys. Henkistä kriisinkestävyyttä käsiteltiin erityisesti johtajien näkökulmasta. Häiriötilanteiden perusolemus on yllättävyys, mikä haastaa johtamista (Mörttinen 2021: 10). Johtajien tulee pystyä tekemään päätöksiä kaoottisissa tilanteissa (Niinistö 2024:6). Johtajien kyky sietää häiriötilanteen aiheuttamaan kuormitusta vaikuttaa johtamiseen ja sitä kautta organisaation vasteeseen sekä johtajien toipumiseen häiriötilanteen loputtua. Tulosten perusteella henkistä kriisinkestävyyttä tulee mitata ja raportoida osana tilannekuvaa.

Tämä on linjassa aiempien tulosten kanssa. Osana yhteiskunnan kokonaisturvallisuutta yksilöiden kriisinsietokyvyn merkitys korostuu aiempaa enemmän. Pitkäkestoisista häiriötilanteista palautumisen ja toipumisen tärkeys on ymmärretty. (Yhteiskunnan turvallisuusstrategia 2025: 22–23, 45, 144–145.)

Suomi ja sitä myötä Punainen Risti varautuvat kansallisessa riskiarviossa kuvattuihin riskeihin, jotka voivat uhata yhteiskunnan elintärkeitä toimintoja (Sisäministeriö 2023: 13, 41–44; Yhteiskunnan turvallisuusstrategia 2025: 25). Näistä riskeistä on toteutunut viime vuosien aikana esimerkiksi pandemia ja laajamittainen maahantulo vuosina 2015 ja 2022 (Mörttininen 2021:10; Valtioneuvoston viestintäosasto 2021; Euroopan muuttoliikeverkosto 2015: 5; Maahanmuuttovirasto 2023). Kaikissa edellä mainituissa häiriötilanteissa Punainen Risti on tukenut viranomaisia ja antanut humanitaarista apua (Punainen Risti 2023a; Punainen Risti 2024g; Suomen Punainen Risti 2023: 6–8). Yhteiskunnan ja siten myös Punaisen Ristin tulee varautua laajamittaiseen maahantuloon osana kokonaisturvallisuuden strategiaa. Onnistuneen johtamisen kannalta tilanneymmärryksen muodostaminen johtamisen tueksi on kriittistä. (Sisäministeriö 2023: 8, 10, 18; Yhteiskunnan turvallisuusstrategia 2025: 10, 12–13, 16–17, 85–86.) Oikeilla päätöksillä ja hyvällä johtamisella voimme turvata yhteiskunnan elintärkeät toiminnot ja antaa inhimillistä humanitaarista tukea sitä tarvitseville kaikkina aikoina, kaikissa olosuhteissa.

7.2 Eettisyys

Tutkimusetiikkaa käsitellään tässä opinnäytetyössä hyvän tieteellisen käytännön periaatteiden ja haastateltavien oikeuksien näkökulmasta, opinnäytetyön yhteiskunnallisen vaikutuksen kannalta sekä tiedeyhteisön uskottavuuden ja maineen kautta (Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2023: 11–12; Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2019: 7–8). Koko opinnäytetyöprosessin ajan keskiössä oli uuden tiedon löytäminen, rehellisyys, eettisyys sekä oppiminen niin opinnäytetyön tekemisestä kuin opinnäytetyön aiheesta. Tutkimusetiikka oli mukana tämän opinnäytetyön jokaisessa työvaiheessa. Eettiset riskit huomioitiin aiheen valinnassa ja rajaamisessa, tutkimusmetodin valinnassa, teema-haastatteluiden valmistelussa, opinnäytetyöntekijän ja haastateltavien välisessä suhteessa, haastatteluiden toteuttamisessa, tiedon analysoinnissa, raportoinnissa. Eettiset riskit huomioitiin myös tutkimustietojen tuhoamisessa opinnäytetyön lopuksi. Koko opinnäytetyön tutkimusprosessissa noudatettiin tarkkuutta, huolellisuutta, rehellisyyttä

ja tiedeyhteisön hyväksymiä eettisiä käytäntöjä sekä tieteelliselle tiedolle luotuja vaatimuksia. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2023: 11–14; Vilkka 2021: 37.)

Opinnäytetyöstä ei tarvinnut tehdä eettistä ennakoarviointia, koska työssä käytettiin tietoon perustuvaa suostumuksen periaatetta, ei kerätty tutkimusaineistoa alle 15-vuotiailta, eikä puututtu tutkittavien fyysiseen koskemattomuuteen. Opinnäytetyössä ei esitetty haastateltaville poikkeuksellisen voimakkaita ärsykyksiä, ei aiheutettu haastateltaville tai heidän läheisilleen henkistä haittaa, eikä aiheutettu turvallisuusuhkaa haastateltaville tai heidän läheisilleen. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2019: 14–20.)

Aloite opinnäytetyön aiheesta tuli työelämäyhteistyökumppanin puolelta. Opinnäytetyöstä laadittiin kirjallinen sopimus työelämäyhteistyökumppanin, Metropolia ammattikorkeakoulun ja opinnäytetyöntekijän välillä. Sopimuksen liitteenä oli opinnäytetyösuunnitelma. Opinnäytetyön tekijälle nimettiin työelämäohjaaja.

Opinnäytetyön tekijä työskentelee varautumisen ja valmiuden koordinaattorina Punaisen Ristin keskuksissa valmiuden yksikössä. Hänellä on kokemusta useamman eri häiriötilanteen aikana tilannekuvan keräämisestä, analysoinnista ja käyttämisestä johtamisen tukena piiratasolla sekä koordinoinnin tukena valtakunnallisella tasolla. Opinnäytetyöntekijä on ollut mukana laajamittaisen maahantulon tilanteissa vuosina 2015, 2022, 2023–2024. Opinnäytetyön tekijän rooliin liittyy Punaisen Ristin varautumisen valtakunnallinen kehittäminen. Työelämäohjaaja varmisti, ettei opinnäytetyön tekijä ollut esteellinen tekemään tutkimuksen mitään osuutta. Opinnäytetyöntekijä ei haastatellut omaa esihenkilöään eikä oman yksikkönsä työntekijöitä. Hänelle ei ollut esihenkilöasemaa kehenkään haastateltuun. Työtehtävänsä myötä opinnäytetyön tekijä tunsijollain tasolla kaikki haastatellut. Tämä ei kuitenkaan ollut ongelma, mutta se tiedostettiin. (Grönfors 2011: 62–63.)

Opinnäytetyö toteutettiin järjestelmällisesti ja kurinalaisesti (Vilkka 2021: 34). Tiedonhaun prosessi suunniteltiin huolellisesti ja se myös toteutettiin, dokumentoitiin ja raportoitiin huolellisesti. Opinnäytetyöprosessissa merkittiin kaikki lähteet asianmukaisesti ja kunnioitettiin muiden tutkijoiden tekemää tieteellistä työtä. Tutkimustietoa ei perusteettomasti muokattu eli vääristelty. Tiedon hankinnassa ei ole sepitettyjä löydöksiä. (Keiski ym. 2023: 11–12, 16–18.) Opinnäytetyön tekemisessä hyödynnettiin Word-käännösto-

mintoa. Muuten tekoälyä ei käytetty tekstin jäsentelyssä tai tuottamisessa. Opinnäytetyön eri vaiheissa hyödynnettiin Turnit-ohjelmistoa, kun tarkistettiin suorien lainausten määrää ja näin osaltaan estettiin plagiointia.

Tutkimustiedon keräämisen muotona oli teemahaastattelut. Haastateltavaksi harkinnanvaraisesti kutsutut Punaisen Ristin työntekijät täyttivät luvussa 5.3 esitetyt valintakriteerit. He saivat opinnäytetyöntekijän työelämäohjaajalta sähköpostitse kutsun osallistua haastatteluun (liite 3). Samalla heille toimitettiin Tutkittavan informointilomake ja tutkimuksen tietosuojaselosteen (liite 4) ja Tutkittavan suostumuslomake (liite 5). Mikäli kutsuttu halusi lisätietoja ja osallistua tutkimukseen, oli hän yhteydessä opinnäytetyöntekijään Metropolian sähköpostin kautta. Kaikki haastateltavat antoivat kirjallisen suostumuksen osallistumisestaan haastatteluihin (liite 5). Tämän lisäksi ennen haastatteluja heidän kanssaan käytiin suullisesti läpi heidän vapaaehtoisuutensa ja kuinka he voivat halutessaan perua osallistumisensa missä vaiheessa tahansa.

Haastatteluja järjestettäessä kiinnitettiin huomiota luottamuksen rakentamiseen (Grönfors 2011: 61–63). Haastateltava sai valita, tehdäänkö haastattelu kasvotusten vai etäyhteydellä. Mikäli haastattelut toteutettiin etänä, toteutettiin ne Metropolian teams-yhteyttä käyttäen (Metropolia Tietohallinto 2024). Kasvotusten toteutettavissa haastatteluissa kiinnitettiin haastattelupaikan valintaan erityistä huomiota. Rauhallinen ja neutraali tila mahdollisti keskittymisen aiheeseen. (Eskola & Suoranta 2022: 91–95.)

Haastatteluja varten luotiin teemahaastattelun runko (liite 2). Haastattelun yhteydessä kerättiin suorina henkilötietoina osallistujan nimi ja allekirjoitus suostumuslomakkeelle, sähköpostiosoite sekä ääni haastattelusta tehtävälle tallenteelle. Teams-yhteydellä toteutetuissa etähaastatteluissa ei tallennettu kuvaa. Kaikki haastatteluiden raakatiedostot tallennettiin ääni- ja tekstitiedostoina. Tallennuspaikkana toimi opinnäytetyöntekijän henkilökohtainen Metropolian tarjoama verkkolevy (Z-asema), jossa aineistosta otettiin automaattisesti varmuuskopiot.

Henkilötietojen käsittelyssä huolehdittiin luottamuksellisuudesta ja anonymiteetistä. Haastatteluiden nauhoittamiseen käytettävää sanelukonetta ja tietokonetta säilytettiin haastatteluiden välillä lukitussa kaapissa opinnäytetyöntekijän kotona. Kaappiin ei ollut muilla kuin opinnäytetyöntekijällä pääsy. Aineiston litteroinnissa käytettiin kuulokkeita.

Näin muut henkilöt eivät kuulleet äänitiedostoja. Haastatteluiden litterointi tehtiin viiveettä jokaisen haastattelun jälkeen. Litteroinnissa kiinnitettiin erityistä huomiota siihen, että aineisto säilyi muuttumattomana. Litterointi tarkistettiin kuuntelemalla kaikki haastattelut uudelleen. Jokaiselle haastateltavalle annettiin oma koodattu tunniste H1-H6. (Tuomi & Sarajärvi 2018: 55–57.) Tutkimusaineiston analysointivaiheessa yksittäiset haastateltavat pseudonymisoitiin niin, ettei henkilötietoja voitu enää yhdistää tiettyyn henkilöön ilman lisätietoja. Tiedot karkeistettiin yleiselle tasolle, jotta yksittäistä henkilöä koskevat tiedot eivät ole tunnistettavissa. (Tietosuojavaltuutetun toimisto 2024.)

Haastatteluiden muistiinpanot numeroitiin juoksevaa numerointia käyttäen. Niihin merkittiin myös päivämäärät, milloin tieto kerättiin. (Grönfors 2011: 81.) Litteroidut haastattelut tallennettiin docx-muodossa. Tämän jälkeen aineisto järjestettiin teemoittain Excelissä. Jokaisena muokkauspäivänä tallennettiin erikseen kyseisen päivän versio käyttäen päiväystä. Tallenteista säilytettiin Master-versio, josta kopioitiin erikseen ne versiot, joita muokattiin. Aineistosta otettiin varmuuskopiot ulkoiselle kovalevyille viikoittain. Ulkoista kovalevyä säilytettiin opinnäytetyöntekijän kotona lukitussa tilassa, jonne ei ollut muilla kuin opinnäytetyöntekijällä pääsy. Aineistosta säilytettiin kaikki versiot niin kauan kuin oli tarpeen. Eri versiot nimettiin selkeästi päivämäärien mukaan. Ne säilytettiin versioiden mukaisesti nimetyissä kansioissa. (Vuori 2021a.) Haastatteluiden aineisto tuhottiin Z-asemalta ja ulkoiselta kovalevyiltä opinnäytetyön valmiustuttua ennen opinnäytetyöntekijän opinto-oikeuden loppumista.

7.3 Luotettavuus

Opinnäytetyön luotettavuuden arviointi on tehty käytettyjen tutkimusmenetelmien, opinnäytetyöprosessin ja tulosten osalta. Luotettavuutta arvioidaan vakuuttavuuden kautta, kun opinnäytetyön valinnat ja tulkinnat on pyritty tehdä näkyväksi, muiden arvioitavaksi. Vakuuttavuus koostuu tässä opinnäytetyössä johdonmukaisuudesta ja uskottavuudesta. (Toikko & Rantanen 2009: 121–124.)

Johdonmukaisuuden arvioinnin mahdollistamiseksi tutkimusaineiston kerääminen, aineiston analysointi ja tulosten raportointi on tehty huolellisesti ja läpinäkyvästi. Raporttiin on kirjattu kaikki opinnäytetyöprosessin vaiheet ja tehdyt ratkaisut on perusteltu.

Prosessin vaiheita on kuvattu myös eri kuvioden avulla. Tässä luvussa arvioidaan epävarmuustekijöitä ja johtopäätöksiä heikentävät seikat. (Alasuutari 2019: 23; Tuomi & Sarajärvi 2018: 160–161; Toikko & Rantanen 2009: 123–124.)

Opinnäytetyön aiheen valinnassa huomioitiin ajankohtaisuus, työelämälähtöisyys sekä käytännönläheisyys (Vilka 2021: 15). Opinnäytetyön tutkimuskohde oli johtamisen tukena käytettävän tilannekuvan keskeinen sisältö. Aihe valittiin tilaajan ehdotuksesta ja vastaamaan aitoa tarvetta kehittää tilannekuvaa osana häiriötilanteiden johtamista. Aihe rajattiin koskemaan laajamittaista maahantuloa, koska Punaisella Ristillä on laajaa kokemusta johtamisesta ja tilannekuvan käyttämisestä laajamittaisen maahantulon tilanteissa. Aihetta rajattiin myös haastateltavien suhteen, kun mukaan ei kutsuttu Punaisen Ristin osastojen, laitosten, viranomaisten tai muiden toimijoiden edustajia. Opinnäytetyö ei sisältänyt Punaisen Ristin kansainvälisen puolen tilannekuvat tarpeita.

Opinnäytetyön hakusanojen määrittelyssä hyödynnettiin miellekarttoja. Hakusanojen pohjalta määriteltiin hakulauseet. Tiedonhaussa hyödynnettiin PICO:a hakulauseiden määrittelyssä (Methley & Campbell & Chew-Graham & McNally & Cheraghi-Sohi 2014: 2). Tieteelliset artikkelit rajaus päätettiin ennakolta. Rajausta ei täysin noudatettu, koska useassa artikkelissa viitattiin keskeisiin alkuperäislähteisiin, joita hyödynnettiin teoreettisessa viitekehyksessä ja pohdinnassa. Virallisissa asiakirjoissa käytettiin uusimpia versioita. Esimerkiksi Yhteiskunnan turvallisuusstrategian 2025 julkaistu uudistettu painos vaikutti opinnäytetyön raporttiin.

Tutkimuksen tarkoituksen, tavoitteen ja tutkimuskysymysten muotoilussa käytettiin opinnäytetyön ohjaajan ja seminaariryhmän apua. Teemahaastatteluiden runko luotiin tutkimuskysymysten pohjalta hyödyntäen teoreettisessa viitekehyksessä nousseita aiempia tutkimustuloksia. (Vilka 2021: 99–100.)

Opinnäytetyöntekijän roolia arvioitiin puolueettomuuden kannalta. Opinnäytetyöntekijän suhde haastateltaviin on kuvattu, mikä on luotettavuuden kannalta tärkeää. Vaikka haastatteluiden tuli olla arvovapaita, vaikutti opinnäytetyöntekijän arvot niin teemahaastattelun kysymysten muotoihin kuin esimerkiksi nonverbaalisen viestinnän kautta haastateltaviin. (Vilka 2021: 157; Tuomi & Sarajärvi 2018: 118.) Opinnäytetyöntekijä kirjasi ennen haastatteluita oman arvopohjansa ja ennakkokäsityksensä tutkimusaiheesta ja tiedosti ne koko opinnäytetyöprosessin ajan. Haastattelutilanteissa ja tutkimusaineistoa

käsiteltäessä opinnäytetyön tekijä pyrki olemaan avoin, ennako-oletuksista vapain mielin. (Anttila 1996: Luku 7.3.1 Laadullinen tutkimusote.)

Opinnäytetyöstä pyrittiin tekemään tieteellisesti edustava ja yleistettävissä oleva. Aineiston riittävän määrä varmistettiin keräämällä tutkimustietoa organisaation sisältä eri yksiköistä laajamittaisessa maahantulotilanteissa johtamisesta vastanneilta henkilöiltä. Haastatellut työskentelevät maantieteellisesti eri puolilla Suomea ja ovat aiheen asiantuntijoita kokemuksensa ja asemansa puolesta. Käytettävissä olevat resurssit, kuten aika ja raha osaltaan määrittivät, miten suuri aineisto koottiin. Resursseja kului aineiston keräämiseen, kuten haastatteluiden suunnitteluun, toteuttamiseen, litterointiin ja itse analyysin sekä johtopäätösten tekemiseen. (Tuomi & Sarajärvi 2018: 73–74.)

Tutkimusaineistoa tulee kerätä laadullisessa tutkimuksessa niin kauan, että uutta tietoa ei enää ilmene, eli aineisto saavuttaa saturaatiopisteen (Toikko & Rantanen 2009: 124). Tässä opinnäytetyössä haastateltavia oli vain kuusi henkilöä. Saturaatiopiste kuitenkin saavutettiin. Suurta osaa teema-analyysissä keskeisiksi nousseita tilannekuva-tietoja toivat esiin kaikki haastateltavat. Osaa aiheista sanoitti kaksi tai kolme haastateltavaa. Mukana ei ollut teemoja, joita vain yksi haastateltavista olisi nostanut esille. Saturaatioon vaikutti se, että kaikki haastateltavat olivat työntekijän roolissa johtaneet Punaisen Ristin humanitaarista auttamistoimintaa laajamittaisissa maahantulon tilanteissa. Mikäli osa haastateltavista olisi ollut Punaisen Ristin osastojen vapaaehtoisia tai laitosten työntekijöitä, ei tällä haastateltujen määrällä olisi välttämättä saavutettu saturaatiopistettä tai tulokset olisi muuten voineet erota nyt saaduista tuloksista.

Opinnäytetyöntekijän työelämäohjaajan lähettämiin haastattelukutsuihin vastasi seitsemän henkilöä viidestätoista. Syytä hieman alhaiseen vastausprosenttiin (47%) ei tiedetä. Yhtenä syynä voi olla ajankohta, kun haastattelukutsut lähetettiin juuri ennen joululomaa ja heti joululoman jälkeen. Opinnäytetyöntekijän rooli varautumisen ja valmiuden koordinaattorina saattoi vaikuttaa vastausten määrään. Osalla kutsutuista saattoi olla jo pidempi aika laajamittaisen maahantulotilanteen johtamisesta. Yksi sovitusta haastatteluista peruuntui haastateltavan henkilökohtaisen syyn takia.

Haastatteluaineistoa kerätessä ja käsiteltäessä noudatettiin erityistä huolellisuutta. Haastatteluiden äänittämiseen käytettiin erillistä sanelukonetta, jotta äänenlaatu oli riit-

tävän hyvä. Sanelukoneen toiminta varmistettiin ennen jokaista haastattelua. Haastatteluiden äänittämiseen käytettiin sanelukoneen lisäksi Microsoft 365 Word- tallennusohjelmaa. Haastatteluiden nauhoittamisen etuja oli haastateltavien puheen sanatarkka taltiointi, myöhemmin toistuva kuuntelu ja litterointi. Lisäksi opinnäytetyöntekijä teki käsin kirjallisia muistiinpanoja. Haastatteluiden nauhoittamisen ansiosta opinnäytetyöntekijä pystyi keskittymään paremmin kuuntelemiseen, pelkkiin käsin tehtyihin muistiinpanoihin verrattuna valikointi oli vähäisempää ja opinnäytetyöntekijä sai monipuolisempaa materiaalia. Haastatteluiden nauhoittamisen haittapuolia oli, että nauhoittaminen saattoi vaikuttaa haastateltaviin, nauhoittamiseen liittyi teknisiä riskejä, tallenteiden työstäminen oli työlästä ja pahimpana uhkana tallenteet olisivat voineet joutua väärin käsiin. (Grönfors 2011: 81–82.)

Kun tutkimuskohde ja tutkimusaineistosta saatu tulkittu materiaali ovat yhteensopivia, eikä teorian muodostamiseen ole vaikuttanut satunnaisuudet tai epäolennaisuudet, voidaan laadullista tutkimusta pitää luotettavana (Vilkkä 2021: 155). Haastatteluiden kautta kerätystä tutkimusaineistosta pyrittiin löytämään vastaukset tutkimuskysymyksiin ja siten tekemään luotettava opinnäytetyö. Opinnäytetyön tulokset eivät olleet ristiriidassa aiempien tutkimustulosten kanssa.

Aineiston analyysissä huolehdittiin, että tietosisältö ei muuttunut. Analyysivaiheessa hyödynnettiin opinnäytetyön ohjaajan ja opinnäytetyöseminaarien antamaa tukea. Koska laadullinen tutkimus on luonteeltaan empiiristä, oli haastateltavien henkilöllisyyden häivyttäminen raportoinnissa keskeistä. (Tuomi & Sarajärvi 2018: 21.) Aineistoa käytettiin vain tutkimussuunnitelmassa kuvatun tarkoituksen mukaisesti. Analysoinnissa hyödynnettiin Metropolian tarjoaman Microsoft Office 365 -ohjelmiston työkaluja, kuten Exceliä ja Wordia. (Vuori 2021b.)

Tulosten raportoinnissa hyödynnettiin osallistujien alkuperäisiä ilmaisuja, joista mahdolliset murre sanat pelkistettiin yleiskielelle anonymiteetin suojaamiseksi. Näin osaltaan mahdollistetaan tulosten luotettavuuden arviointia. Haastatellut saivat tarkistaa tulokset ennen opinnäytetyön valmistumista. He saivat näin arvioida, vastasiko teema-analyysillä tuotetut teemat ja esiin nostetut käsitteet heidän haastatteluissaan kertomia asioita. Tuloksia verrattiin myös aiempiin tutkimustuloksiin, eikä niiden välillä löytynyt ristiriitaa. (Noble & Smith 2015: 2–3.)

Opinnäytetyön tekijä on reflektoinut tuloksia ja tuonut niiden pohjalta esiin omia näkökulmia pohdinnassa. Opinnäytetyöntekijä piti tutkimuspäiväkirjaa ja työsti tuloksista prosessin aikana erilaisia käsittekarttoja tulosten ytimen hahmottamiseksi. Kuvailevat- ja analyttiset teemat muotoituivat lopullisesti raportin kirjoittamisen yhteydessä monen eri vaiheen jälkeen. (Noble & Smith 2015: 2–3.)

Häiriötilanteet, tilannekuva ja johtaminen ovat erikseen monimutkaisia ilmiötä. Niiden tarkastelu osana opinnäytetyötä oli opinnäytetyön tekijän asiantuntemusta vahvistavaa. Teemahaastatteluiden suunnittelu ja toteuttaminen opetti uusia taitoja. Teema-analyysi oli monivaiheinen prosessi, jonka avulla tutkimustiedosta kiteytyi tilannekuvan keskeisimmät seikat. Samalla koko prosessi oli erittäin opettavainen. Laadullisen tutkimuksen koko kaari tuli tutuksi opinnäytetyön tekijälle prosessin aikana.

7.4 Johtopäätökset ja jatkotutkimusehdotukset

Johtopäätöksenä voidaan todeta, että tilannekuvan tulee sisältää sellaiset tiedot, joiden pohjalta johtajille syntyy tilanneymmärrys ja he voivat tehdä päätökset valmiuden kehittamisestä, humanitaarisen auttamisoperaation aloittamisesta, laajentamisesta, supistamisesta tai lopettamisesta laajamittaisen maahantulon aiheuttamissa häiriötilanteissa. Tulosten perusteella tilannekuvan taustatiedot luovat pohjan laajamittaisen maahantulon aikaiselle tilannekuvalle. Häiriötilanteen aikaista tietoa taas tarvitaan tulevaisuuteen suuntaavien tilannekuvatietojen tueksi, kun tehdään ennustuksia ja päätöksiä tulevista toimenpiteistä ja tarvittavista strategisista muutoksista.

Opinnäytetyön tulosten pohjalta tilannekuvaa koostetaan useasta tiedonlähteestä. Tilannetietoja saadaan organisaation ulkopuolelta, kuten mediasta, viranomaisilta, muilta toimijoilta, autettavilta sekä organisaation sisältä. Tilannekuva ei ole kyselylomake tai järjestelmä, jolla tilannetietoa kerätään organisaation sisältä. Tilannekuva on prosessi, toiminnallisuus, jolla tietoa kerätään eri lähteistä, sitä analysoidaan ja sitten sitä käytetään johtamisen tukena. Tärkeämpää kuin tilannekuvatyökalun kehittäminen, on ymmärtää tilannekuvan tarkoitus ja kriittinen sisältö. Mitä tietoa johtamisen tueksi tarvitaan?

Organisaation pitää ensin määritellä kriittiset tiedot, joita tilannekuvaan kerätään. Tämä opinnäytetyö on osa Punaisen Ristin keskeisten tilannekuvatietojen määrittelyä. Seuraavaksi luodaan tarvittavat mekanismit tilannetiedon keräämiseksi organisaation ulkopuolelta ja sisältä. Kerätty tilannetieto analysoidaan ja tietojen pohjalta luodaan tilannekuva. Tähän resursoidaan riittävästi osaamista ja aikaa. Viimeisessä vaiheessa tilannekuvaa käytetään johtamisen tukena. Kun prosessi on valmis ja käytössä, on organisaatiolla kyky johtaa häiriötilanteita tilannekuvasta saatavan tiedon pohjalta.

Opinnäytetyön tulokset voidaan hyödyntää työn tilaajan, Punaisen Ristin, laajamittaiseen maahantuloon liittyvän tilannekuvan kehittämisessä. Tuloksia voidaan hyödyntää soveltaen myös muiden organisaatioiden tilannekuvan kehittämisessä varauduttaessa laajamittaiseen maahantuloon ja muhin häiriötilanteisiin sekä kriiseihin.

Jatkotutkimus- ja kehittämissuositukset liittyvät sekä tilannekuvan koostamiseen, raportointiin ja johtamisen tukemiseen. Tutkimusaineiston pohjalta nousi seuraavat jatkotutkimusehdotukset:

1. Viranomaisten ja muiden toimijoiden kannalta Punaiselta Ristiltä saatavan tilannekuvan keskeinen sisältö häiriötilanteissa ja kriiseissä.
2. Punaisen Ristin osastojen johtamisen kannalta tilannekuvan keskeinen sisältö häiriötilanteissa ja kriiseissä.
3. Punaisen Ristin laitosten johtamisen kannalta tilannekuvan keskeinen sisältö häiriötilanteissa ja kriiseissä.
4. Pitkittyneissä häiriötilanteissa johtajien henkisen kriisinkestävyyden vahvistaminen.
5. Tilannekuvaraportoinnin osana ISBAR-mallin hyödyntäminen häiriötilanteissa ja kriiseissä.
6. Turvallisuus osana Punaisen Ristin auttamisoperaatioita häiriötilanteissa ja kriiseissä.

Lähteet

Alasuutari, Pertti 2019. Laadullinen tutkimus 2.0. Tampere: Vastapaino.

Anttila, Pirkko 1996. Tutkimisen taito ja tiedon hankinta. Metodix. Mediatietoa kaikille. E-kirja.

Asetus Suomen Punaisesta Rististä 1065/1997. Annettu Helsingissä 28.11.1997. <<https://finlex.fi/fi/laki/alkup/1997/19971065>>. Viitattu 4.6.2024.

Beilstein, Christian M. & Lehmann, Lutz E. & Braun, Matthias & Urman, Richard D. & Luedi, Markus M. & Stüber, Frank 2021. Leadership in a time of crisis: Lessons learned from a pandemic. *Best Practice & Research Clinical Anaesthesiology*. 35 (3). 405-414. <<https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1521689620301166?via%3Dihub>>. Viitattu 7.10.2024.

Casier, Frederic & De Greve, Laura 2022. The role of National Red Cross and Red Crescent Societies in the development of international humanitarian law: Lessons learned and perspectives based on the Belgian Red Cross experience. *International Review of the Red Cross* 104 (920-921). 2027–2051. <<https://international-review.icrc.org/sites/default/files/reviews-pdf/2022-11/the-role-of-national-red-cross-and-red-crescent-societies-in-the-development-of-ihl-920.pdf>>. Viitattu 29.10.2024.

Elo, Satu & Kajula, Outi & Tohmola, Annina & Kääriäinen, Maria 2022. Laadullisen sisällönanalyysin vaiheet ja eteneminen. *Hoitotiede* 34 (4). 215–225. <<https://journal.fi/hoitotiede/article/view/128987/78028>>. Viitattu 30.10.2024.

Endsley, Mica 1995. Toward a theory of situation awareness in dynamic systems. *Human Factors Journal* 37 (1). 32–64. <https://www.researchgate.net/profile/Mica-Endsley/publication/210198492_Endsley_MR_Toward_a_Theory_of_Situation_Awareness_in_Dynamic_Systems_Human_Factors_Journal_371_32-64/links/548f61bf0cf214269f263b08/Endsley-MR-Toward-a-Theory-of-Situation-Awareness-in-Dynamic-Systems-Human-Factors-Journal-371-32-64.pdf>. Viitattu 26.10.2024.

Endsley, Mica 2015. Situation Awareness Misconceptions and Misunderstandings. United States Air Force. Special Issue. *Journal of cognitive engineering and decision making* 9 (1). 4–32.

Eskola, Helena & Kuivila, Heli-Maria & Koskimäki, Minna & Koskinen, Monika & Kääriäinen, Maria & Mikkonen, Kristina 2022. Sosiaali-, terveys- ja kuntoutusalan opettajien kokemukset innovaatio- ja ennakointiosaamisesta. *Hoitotiede* 34 (3). 183–194.

Eskola, Jari & Lätti, Johanna & Vastamäki, Jaana 2018. Teemahaastattelu: Lyhyt Selviämisympäristö. Teoksessa Valli, Raine (toim.). *Ikkunoita tutkimusmetodeihin* 1. Metodien

valinta ja aineistokeruu. Virikkeitä aloittelevalla tutkijalle. 5., uudistettu painos. Jyväskylä: PSS Kustannus. 24–40.

Eskola, Jari & Suoranta, Juha 2022. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.

Euroopan muuttoliikeverkosto 2015. Vuosittainen maahanmuutto- ja turvapaikkapolitiikkaa koskeva raportti SUOMI 2015. <<https://emn.fi/wp-content/uploads/ARM-2015.pdf>>. Viitattu 15.4.2025.

Euroopan parlamentti 2024. Pakolaiset ja muuttoliike Euroopassa: tietoja ja tilastoja. <<https://www.europarl.europa.eu/topics/fi/article/20170629STO78630/pakolaiset-ja-muuttoliike-euroopassa-tietoja-ja-tilastoja#muuttoliike-euroopassa-vuoden-2023-luvut-3>>. Viitattu 4.3.2025.

European Commission 2025. EU Preparedness Union Strategy to prevent and react to emerging threats and crises. Press release. 26.3.2025. <https://ec.europa.eu/commission/presscorner/api/files/document/print/en/ip_25_856/IP_25_856_EN.pdf>. Viitattu 4.5.2025.

Grönfors, Martti 2011. Laadullisen tutkimuksen kenttätöyömenetelmät. E-kirja. Hämeenlinna: SoFia-Sosiologi-Filosofiapu Vilkka.

Hirsjärvi, Sirkka & Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2015. Tutki ja kirjoita. 20. painos. Helsinki: Tammi.

Hyvärinen, Matti & Suoninen, Eero & Vuori, Jaana 2021. Haastattelut. Teoksessa Jaana Vuori (toim.). Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. <<https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/metelmaopetus/>>. Viitattu 7.10.2024.

ICRC 2025. We take action, not sides. <<https://www.icrc.org/en>>. Viitattu 9.3.2025.

IFRC 2024. Finland: COVID-19 outbreak. <<https://go.ifrc.org/emergencies/4150/details>>. Viitattu 14.10.2024.

IFRC 2025. Who we are. <<https://www.ifrc.org/who-we-are/about-ifrc/strategy-2030>>. Viitattu 9.3.2025.

Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä 2016. Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä tilannekatsaus 1.1.—31.12.2016. <https://ihmiskauppa.fi/wp-content/uploads/2023/08/Tilannekatsaus_1.1.-31.12.2016.pdf>. Viitattu 17.4.2025.

International Red Cross and Red Crescent Movement 2022. Movement Coordination for Collective Impact Agreement. Seville Agreement 2.0. <https://rcrcconference.org/app/uploads/2022/06/12_CoD22-Annex-Seville-Agreement-2.0-draft-EN.pdf#:~:text=Seville%20Agreement%202.0>. Viitattu 16.20.2024.

Juhila, Kirsi 2021. Laadullisen tutkimuksen ominaispiirteet. Teoksessa Jaana Vuori (toim.). Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja. E-kirja. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto.

Kallio, Aku 2021a. Litterointi. Teoksessa Jaana Vuori (toim.). Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. <<https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/>>. Viitattu 20.10.2024.

Kallio, Aku 2021b. Litterointimerkit ja esimerkkiotteet. Teoksessa Jaana Vuori (toim.). Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. <<https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/>>. Viitattu 20.10.2024.

Kangas, Arto 2017. Ohje riskienhallintaan. Riskiarviointityökalu - käyttö- ja täyttöohje. VM 22/2017. <<https://vm.fi/documents/10623/1898625/Riskiarviointi+ohje/fe847307-0fc9-4389-bc0c-f003a98c150f>>. Viitattu 7.10.2024.

Kedia, Tara & Ratcliff, Jeremy & O'Connor, Megan & Oluic, Sophia & Rose, Michelle & Freeman, Jeff & Rainwater-Lovett, Kaitlin 2020. Technologies Enabling Situational Awareness During Disaster Response. A Systematic Review 24. 341–359. <<https://www.cambridge.org/core/journals/disaster-medicine-and-public-health-preparedness/article/technologies-enabling-situational-awareness-during-disaster-response-a-systematic-review/4B303623ECEF3F0413C68F1462DFC00F>>. Viitattu 28.9.2024.

Keiski, Riitta & Hämäläinen, Kari & Karhunen, Matti & Löfström, Erika & Näreaho, Susanna & Varantola, Krista & Spoof, Sanna-Kaisa & Tarkiainen, Terhi & Kaila, Eero & Aittasalo, Minna 2023. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan HTK-ohje 2023. Helsinki: Tutkimuseettinen neuvottelukunta. <https://tenk.fi/sites/default/files/2023-03/HTK-ohje_2023.pdf>. Viitattu 28.9.2024.

Kesti, Marko 2012. The Tacit Signal Method in Human Competence based Organization Performance Development. Dissertation. University of Lapland, Faculty of Social Sciences. Rovaniemi: University of Lapland <https://lauda.ulapland.fi/bitstream/handle/10024/61770/Kesti_actaE_100pdfA.pdf?sequence=4&isAllowed=y>. Viitattu 2.5.2025.

Kesti, Marko & Syväjärvi, Antti & Stenvall, Jari 2009. Hiljaiset signaalit HRIS: yksi ratkaisu organisaation inhimillisen pääoman ja henkilöstötuottavuuden kehittämisessä. Hallinnon tutkimus 28 (1). 46–61. <<https://journal.fi/hallinnontutkimus/article/view/100636/58151?acceptCookies=1>>. Viitattu 2.5.2025.

Kielenniva, Jari & Heinonen, Ilkka & Juslén, Jyri & Kemppainen, Sampo & Kokkonen, Pasi & Korhonen, Jussi & Lähteenoja, Pentti & Lönnqvist, Irina & Nikula, Nuutti & Tervo, Vesa-Pekka & Valtonen, Vesa & Suhonen, Sirpa 2017. Kokonaisturvallisuuden sanasto. Ordlista om övergripande säkerhet. Vocabulary of Comprehensive Security. TSK 50. Toinen laitos. Helsinki: Sanastokeskus TSK ry. <https://turvallisuuskomitea.fi/wp-content/uploads/2018/02/Kokonaisturvallisuuden_sanasto.pdf>. Viitattu 15.9.2024.

Korhonen, Jussi 2010. Kunnan kriisijohtaminen. Pelastusopiston julkaisu. A-sarja: Oppimateriaalit 1/2010. Kuopio: Pelastusopisto. <https://www.pelastusopisto.fi/wp-content/uploads/2017/02/34763_kunnan_kriisijohtaminen.pdf>. Viitattu 12.10.2024.

Koskela, Mari 2018. Sosiaali- ja terveydenhuollon tilannekuvan sisältö kriisi- ja häiriötilanteissa. Laurea-ammattikorkeakoulu. Terveystieteiden tutkimuskeskus. Kriisi- ja erityistilanteiden johtaminen (YAMK). <https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/151904/Koskela_Mari.pdf?sequence=1>. Viitattu 15.9.2024.

Kuntaliitto 2022. Laajamittaisen maahantulon valmiussuunnitelma. Varautumismalli kunnille. <<https://www.kuntaliitto.fi/julkaisut/2022/2142-laajamittaisen-maahantulon-valmiussuunnitelma>>. Viitattu 15.9.2024.

Kuusisto, Rauno 2005. Tilannekuvasta täsmäjohtamiseen. Johtamisen tietovirrat kriisin hallinnan verkostossa. Tutkimusraportti. Liikenne ja viestintäministeriön julkaisuja 81/2005. Helsinki: Liikenne ja viestintäministeriö. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/78700/Julkaisuja_81_2005.pdf?sequence=1>. Viitattu 5.10.2024.

Laki kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta 746/2011. Annettu 17.6.2011. <<https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2011/20110746>>. Viitattu 2.11.2024.

Laki Suomen Punaisesta Rististä 238/2000. Annettu Helsingissä 25.2.2000. <<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2000/20000238>>. Viitattu 4.6.2024.

Landgren, Jonas & Borglund, Erik 2016. Lägesbilder. Att skapa och analysera lägesbilder. Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB). <<https://rib.msb.se/filer/pdf/27470.pdf>>. Viitattu 22.9.2024.

Lehto, Martti & Linné, Jarno & Kokkomäki, Tuomas & Pöyhönen, Jouni & Salminen, Mirva 2018. Kyberturvallisuuden strateginen johtaminen Suomessa. Valtioneuvoston selvitys ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 28/2018. Valtioneuvoston kanslia. <<https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/160717/28-2018-Kyberturvallisuuden%20strateginen%20johtaminen.pdf;jsessionid=D20E271C4802B3988AAF121518833461?sequence=1>>. Viitattu 7.10.2024.

Leiwo, Hanne 2022. SPR hakee henkilökuntaa ja etsii tiloja Seinäjoelta: yksityismajoituksen tukipalvelut halutaan käyntiin vielä tällä viikolla. Yle. <<https://yle.fi/a/3-12357996>>. Viitattu 15.10.2024.

Luokkala, Pekka 2017. Social contexts and narratives in knowledge management for situational awareness. Aalto University Publication series. Doctoral dissertations 27/2017. School of Engineering. <<https://aaltodoc.aalto.fi/server/api/core/bitstreams/904890c3-e378-49f0-95e6-4e2e40a547a5/content>>. Viitattu 12.9.2024.

Luokkala, Pekka & Nikander, Jussi & Korpi, Jari & Virrantaus, Kirsi & Torkki, Paulus 2017. Developing a concept of a context-aware common operational picture. *Safety Science* 93. 277–295.

Luoma, Raimo 2019. Viranomaisten toimivaltuudet häiriötilanteissa. Oikeusministeriön julkaisuja. *Selvityksiä ja ohjeita*. 2019:18. Helsinki: Oikeusministeriö. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161604/OM_2019_18_Viranomaisten_toimivaltuudet_hairiotilanteissa.pdf>. Viitattu 15.9.2024.

Lääketieteen sanasto 2025. Terveyskirjasto. Kustannus Oy Duodecim. <<https://www.terveyskirjasto.fi/ltt04184>>. Viitattu 6.3.2024.

Lääperi, Lauri & Rummukainen, Lauri & Vankka, Jouko 2015. Kriittisen infrastruktuurin tilannekuvajärjestelmä. *Tiede ja ase* 72 (1). 228–248. <<https://journal.fi/ta/article/view/50158>>. Viitattu 15.8.2024.

Lääperi, Lauri 2014. Common operating picture of critical infrastructure: System design and implementation. Master's Programme in Communications Engineering. School of Electrical Engineering. Aalto University. <<https://aalto-doc.aalto.fi/server/api/core/bitstreams/359c2639-2891-4064-89b7-b3094586a977/content>>. Viitattu 16.9.2024.

Maahanmuuttovirasto 2015. Hennalan vanhaan varuskuntaan avataan hätämajoitus. <<https://migri.fi/-/hennalan-vanhaan-varuskuntaan-avataan-hatamajoitus#:~:text=Maa%20muuttovirasto%20ja>>. Viitattu 15.10.2024.

Maahanmuuttovirasto 2023. Maahanmuuton vuosi 2022: Venäjän hyökkäys Ukrainaan vaikutti laajasti maahanmuuttoon. *Tiedote* 30.1.2023. <<https://www.sttinfo.fi/tiedote/69963884/maahanmuuton-vuosi-2022-venajan-hyokkays-ukrainaan-vaikutti-laajasti-maahanmuuttoon>>. Viitattu 15.9.2024.

Maahanmuuttovirasto 2024. Tietoa turvapaikanhakijalle. Aikuiset. Suomi. 9/2024. Turvapaikka-, maahanmuutto- kotouttamisrahasto. <[https://migri.fi/documents/5202425/6165225/Tietoa%20turvapaikanhakijalle%20\(fi\).pdf/76dd8bf0-704e-46a2-a592-4e5a13374447/Tietoa%20turvapaikanhakijalle%20\(fi\).pdf](https://migri.fi/documents/5202425/6165225/Tietoa%20turvapaikanhakijalle%20(fi).pdf/76dd8bf0-704e-46a2-a592-4e5a13374447/Tietoa%20turvapaikanhakijalle%20(fi).pdf)>. Viitattu 16.3.2025.

Methley, Abigail M. & Campbell, Stephen & Chew-Graham, Carolyn & McNally, Rosalind & Cheraghi-Sohi, Sudeh 2014. PICO, PICOS and SPIDER: A comparison study of specificity and sensitivity in three search tools for qualitative systematic reviews. *Methley et al. BMC Health Services Research* (2014) 14:579 <https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC4310146/pdf/12913_2014_Article_579.pdf>. Viitattu 11.11.2024.

Metropolia Tietohallinto 2024. Tietoturvaohje. <<https://wiki.metropolia.fi/display/tietohallinto/Tietoturvaohje>>. Viitattu 21.10.2024.

Molarius, Riitta & Jukarainen, Pirjo & Kekki, Tuula & Keränen, Jaana & Laitinen, Kari & Riikonen, Reetta & Norri-Sederholm, Teija 2020. Alueellisen turvallisuuden tila (ATT) – alueellista turvallisuussuunnittelua ja varautumista tukeva seuranta-, arviointi- ja ennakkointimalli. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2020:21. Helsinki: Valtioneuvoston kanslia. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162196/VNTEAS_2020_21.pdf?sequence=1&isAllowed=y>. Viitattu 2.5.2025.

Mykkänen, Minna & Miettinen, Merja & Siponen, Tiina & Saranto, Kaija 2021. Sairaalan reaaliaikainen tilannekuva päivittäisessä johtamisessa. Finnish Journal of EHealth and EWelfare 13 (4). 425–441. <<https://journal.fi/finjehew/article/view/109940>>. Viitattu 21.9.2024.

Mörttinen, Matti 2021. Valtioneuvoston ydin kriisitalanteessa. Covid-19-pandemian paineet suomalaiselle päätöksenteolle. Sitra-muistio. Sitra. <<https://www.sitra.fi/wp/wp-content/uploads/2021/01/valtioneuvoston-ydin-kriisitalanteessa.pdf>>. Viitattu 7.10.2024.

Niinistö, Sauli 2024. Safer Together. Strengthening Europe's Civilian and Military Preparedness and Readiness. Report by Sauli Niinistö, former President of the Republic of Finland, In his capacity as Special Adviser to the President of the European Commission. European Commission. <https://commission.europa.eu/document/download/5bb2881f-9e29-42f2-8b77-8739b19d047c_en?filename=2024_Niinisto-report_Book_VF.pdf>. Viitattu 22.4.2025.

Noble, Helen & Smith, Joanna 2016. Issues of validity and reliability in qualitative research. Evidence-Based Nursing. 18 (2). 34–35. University of Huddersfield. <https://core.ac.uk/reader/30731933?utm_source=linkout>. Viitattu 24.4.2025.

Pesu, Ilona 2021. Tällainen on SPR:n uusi evakuointikeskus – kulkee auton perässä tai helikopterin kyydissä. Yle. 11.5.2021. <<https://yle.fi/a/3-11926042>>. Viitattu 15.10.2024.

Pietilä, Ilkka 2010. Teoksesta Hyvärinen, Matti & Nikander, Pirjo & Ruusuvuori Johanna (toim.). 2010. Haastattelun analyysi. E-kirja. Tampere: Vastapaino.

Punainen Risti 2016. Paperittomat. Osastot voivat tukea paperittomia monin tavoin. <<https://rednet.punainenristi.fi/system/files/page/Osastojen%20ohjeet%20paperittomien%20tukemiseen%203-2017.pdf>>. Viitattu 15.10.2024.

Punainen Risti 2020. Punaisen Ristin siirrettävät evakuointikeskukset parantavat merkittävästi suuronnettomuuksiin varautumista ympäri Suomea 2020. Tiedote 18.11.2020. STT info. <<https://www.sttinfo.fi/tiedote/69894192/punaisen-ristin-siirrettavat-evakuointikeskukset-parantavat-merkittavasti-suuronnettomuuksiin-varautumista-ympari-suomea>>. Viitattu 15.10.2024.

Punainen Risti 2021. Punainen Risti auttaa Afganistanista Suomeen saapuvia. Tiedote 30.9.2021. <<https://www.punainenristi.fi/uutiset/2021/punainen-risti-auttaa-afganistanista-saapuvia/>>. Viitattua 5.4.2025.

Punainen Risti 2022. Punaisen Ristin vastaanotto toiminta tukee Ukrainasta Suomeen saapuvia. Tiedote 20.5.2022. <<https://www.punainenristi.fi/uutiset/2022/punaisen-ristin-vastaanotto-toiminta-tukee-ukrainasta-suomeen-saapuvia/#:~:text=Suo-men%EE%80%80%20Punaisen%20Ristin%EE%80%81>>. Viitattu 22.9.2024.

Punainen Risti 2023a. Poikkeuksellinen vastaanotto-operaatio. Tiedote 21.12.2017. Päivitetty 2021. <<https://www.punainenristi.fi/tyomme/apua-maahanmuuttaneille/poikkeuksellinen-vastaanotto-operaatio/>>. Viitattu 22.9.2024

Punainen Risti 2023bc. Punainen Risti tarjoaa viranomaisten pyynnöstä tukea itärajalle saapuville turvapaikanhakijoille. Tiedote 1.12.2023. <<https://www.punainenristi.fi/uutiset/2023/punainen-risti-tarjoaa-tukea-itarajalle-saapuville-turvapaikanhakijoille/>>. Viitattu 22.9.2024.

Punainen Risti 2023c. Punainen Risti tukee viranomaisia Niiralan raja-asemalla ihmisten perustarpeisiin vastaamisessa. <<https://www.punainenristi.fi/uutiset/2023/punainen-risti-tukee-viranomaisia-niiralan-raja-asemalla-ihmisten-perustarpeisiin-vastaamisessa/>>. Viitattu 22.9.2024.

Punainen Risti 2023d. Toimintalinjaus 2024–2026. Yleiskokous 11.6.2023. <<https://www.punainenristi.fi/globalassets/6.-tyomme--paasivu/jarjestotoiminta/jarjestotoimintaan-liittyvat-julkaisut/toimintalinjaukset/spr-toimintalinjaus-2024-2026.pdf>>. Viitattu 12.9.2024.

Punainen Risti 2023e. Vuosikertomus 2023. Iloa, toivoa ja luottamusta. Suomen Punainen Risti. 25.5.2024. <https://www.punainenristi.fi/globalassets/6.-tyomme--paasivu/jarjestotoiminta/jarjestotoimintaan-liittyvat-julkaisut/vuosikertomukset/spr_vuosikertomus_2023_fi.pdf?_gl=1*1kyenth*_up*MQ..*_ga*MTY1MDYwMjAwNS4xNzMzNjcyNTM1*_ga_FMVLRNR4HM*MTczMzY3MjUzNS4xLjAuMTcz-MzY3MjUzNS4wLjAuMA..>. Viitattu 6.4.2025.

Punainen Risti 2024a. Henkilötiedustelu kadonneen löytämiseksi. <https://www.punainenristi.fi/hae-apua-ja-tukea/kadonneiden-loytamiseen/henkilotiedustelu-kadonneen-loytamiseksi/?_gl=1*1kub2j2*_up*MQ..*_ga*NTE5OTc5MDMyLjE3MjkwMTk1MDY.*_ga_FMVLRNR4HM*MTcyOTAxOTUwNS4xLjAuMTcyOTAxOTUwNS4wLjAuMA..>. Viitattu 15.10.2024.

Punainen Risti 2024b. Henkisen tuen ohje eri kielillä. <<https://www.punainenristi.fi/hae-apua-ja-tukea/henkisen-ensiapu/>>. Viitattu 15.10.2024.

Punainen Risti 2024c. Apua maahanmuuttaneille. Monia tapoja auttaa maahanmuuttaneita. Paperittomat. <https://www.punainenristi.fi/tyomme/apua-maahanmuuttaneille/?_gl=1*1wdvqkv*_up*MQ..*_ga*MTI3MDM0Mjg-xOS4xNzI5NTQ0NDI1*_ga_FMVLRNR4HM*MTcyOTU0NDQyNS4xLjAuMTcyOTU0NDQyNS4wLjAuMA..>. Viitattu 15.10.2024.

Punainen Risti 2024d. Katastrofivalmiusyksiköt. <<https://www.punainenristi.fi/tyomme/kansainvalinen-apu/katastrofivalmiusyksikot/>>. Viitattu 15.10.2024.

Punainen Risti 2024e. Laitosten johtosäännöt. <https://www.punainenristi.fi/tyomme/jarjestotoiminta/jarjestotoimintaan-liittyvat-julkaisut/#collapse_1924_1925>. Viitattu 8.9.2024.

Punainen Risti 2024f. Monikielinen koronaviestintä. <<https://www.punainenristi.fi/monikielinen-koronaviestinta/>>. Viitattu 14.10.2024.

Punainen Risti 2024g. Punainen Risti ja koronavirus. Tiedote 1.8.2023. <<https://www.punainenristi.fi/koronavirus/>>. Viitattu 22.9.2024.

Punainen Risti 2024h. Psykologien valmiusryhmä. <<https://www.punainenristi.fi/tyomme/valmiustyö-kotimaassa/psykologien-valmiusryhma/>>. Viitattu 15.10.2024.

Punainen Risti 2024i. Punaisen Ristin yhteystiedot <<https://www.punainenristi.fi/yhteystiedot/>>. Viitattu 13.10.2024.

Punainen Risti 2024j. SPR Henkinen tuki. <<https://rednet.punainenristi.fi/Henkinen-tuki/>>. Viitattu 15.10.2024.

Punainen Risti 2024. Ruoka-apu. <https://www.punainenristi.fi/tyomme/ruoka-apu/?_gl=1*1rjksn2*_up*MQ..*_ga*NTQ4MDgwND-MzLjE3Mjg5OTM5NTY.*_ga_FMVLNR4HM*MTcyODk5Mzk1Ni4xLjAuMTcy-ODk5Mzk1Ni4wLjAuMA..>. Viitattu 15.10.2024.

Punainen Risti 2024l. STM Ruoka-avun kansallisen koordinaation kehittäminen 2021–2023 2024. <https://rednet.punainenristi.fi/node/66201?_gl=1*trw02w*_up*MQ..*_ga*MTE3MTgzN-jAwMC4xNzI4OTM4MzU5*_ga_FMVLNR4HM*MTcyODk5Mzk1Ni4xLjAuMTcy-ODk5Mzk1Ni4wLjAuMA..>. Viitattu 15.10.2024.

Punainen Risti 2024m. Sääntökirja. <https://rednet.punainenristi.fi/system/files/page/S%C3%A4%C3%A4nt%C3%B6kirjan%20digitaalinen%20versio.pdf?_gl=1*t4vbn3*_up*MQ..*_ga*MTc3MTYzODI2My4xNzI1ODEzNjg0*_ga_FMVLNR4HM*MTcyNTgxMzY4NC4xLjAuMTcyNTgxMzY4NC4wLjAuMA..>. Viitattu 8.9.2024.

Punainen Risti 2024n. Tietoa perheenyhdistämisestä. <<https://www.punainenristi.fi/hae-apua-ja-tukea/kadonneiden-loytamiseen/tietoa-perheenyhdistamisesta/#:~:text=Suomen%20Punainen%20Risti%20voi%20auttaa%20perhett%C3%A4si%201%20Annamme,ulkomailla%203%20Neuvomme%20sinua%20ja%20perhett%C3%A4si%20perheenyhdist%C3%A4mismenettelyn%20aikana>>. Viitattu 15.10.2024.

Punainen Risti 2024o. Valtakunnallinen vastaanottotoiminnan ja kotoutumisen tuen järjestöverkosto. <[Punainen Risti 2024p. Verkosto, joka pelastaa ihmishenkiä. <\[Puolustustilalaki 1083/1991. Annettu Helsingissä 22.7.1991. <\\[Puuska, Samir & Rummukainen, Lauri & Timonen, Jussi & Lääperi, Lauri & Klemetti, Markus & Oksama, Lauri & Vankka, Jouko 2018. Nationwide critical infrastructure monitoring using a common operating picture framework. *International Journal of Critical Infrastructure Protection* 20. 28–47.\\]\\(https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1991/19911083>. Viitattu 20.9.2024.</p>
</div>
<div data-bbox=\\)\]\(https://vapepa.fi/tama-on-vapepa/>. Viitattu 15.10.2024.</p>
</div>
<div data-bbox=\)](https://rednet.punainenristi.fi/jarjestoverkosto?_gl=1*1r4u9q7*_up*MQ..*_ga*NjM0NTY1MTI5LjE3Mjg5ODgzNTE.*_ga_FMVL RNR4HM*MTcyODk4ODM1MC4xLjAuMTcy-ODk4ODM1MC4wLjAuMA..https://www.punainenristi.fi/tyomme/apua-maahanmuuttaneille/%3E.>. Viitattu 15.10.2024.</p>
</div>
<div data-bbox=)

Rapeli, Merja 2017. The role of social work in disaster management in Finland. Jyväskylä: University of Jyväskylä. <[Sanastokeskus 2024. TEPA-termipankki. Erikoisalojen sanastojen ja sanakirjojen kokoelma. <\[Sisäministeriö 2018. Sisäministeriö ja SPR tiivistävät valmius- ja varautumisyhteistyötään. <\\[Sisäministeriö 2023. Kansallinen riskiarvio 2023. Sisäinen turvallisuus. Sisäministeriön julkaisuja 2023:4. <\\\[Sisäministeriö 2024a. Evakuointien suunnittelu- ja toimeenpano-ohje. Väestön siirtäminen poikkeusoloissa. Sisäinen turvallisuus | Sisäministeriön julkaisuja 2024:2. Helsinki: Sisäministeriö. <\\\\[Sisäministeriö 2024b. Sisäministeriö johtaa laajamittaisen maahantulon varautumista. <\\\\\[Sisäministeriö 2025. Suomen itärajan tilanne. <\\\\\]\\\\\(https://intermin.fi/maahanmuutto/toimijat-ja-avastuut/laajamittainen-maahantulo-ja-varautuminen>. Viitattu 9.9.2024.</p>
</div>
<div data-bbox=\\\\\)\\\\]\\\\(https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/165377/SM_2024_2.pdf?sequence=1>. Viitattu 10.9.2024.</p>
</div>
<div data-bbox=\\\\)\\\]\\\(https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/164627/SM_2023_4.pdf?sequence=1&isAllowed=y>. Viitattu 14.9.2024.</p>
</div>
<div data-bbox=\\\)\\]\\(https://valtioneuvosto.fi/-/1410869/sisaministerio-ja-spr-tiivistavat-valmius-ja-varautumisyhteistyotaan>. Viitattu 29.6.2024.</p>
</div>
<div data-bbox=\\)\]\(https://termipankki.fi/tepa/fi/>. Viitattu 10.11.2024.</p>
</div>
<div data-bbox=\)](https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/55926/978-951-39-7227-1_vaitos02122017.pdf?sequence=1&isAllowed=y>. Viitattu 22.9.2024.</p>
</div>
<div data-bbox=)

Sitra 2024. Tulevaisuussanasto. Helsinki: Suomen itsenäisyyden juhlarahasto Sitra. <<https://www.sitra.fi/tulevaisuussanasto/>>. Viitattu 5.10.2024.

Sosiaali- ja terveysjärjestöjen avustuskeskus 2025. Tuloksellisuuden arviointiasteikko ja arviointikysymykset. <<https://www.stea.fi/kaytto-ja-raportointi/tuloksellisuusraportti/tuloksellisuuden-arviointiasteikko-ja-arviointikysymykset-2024/>>. Viitattu 2.5.2025.

Sosiaali- ja terveysministeriö 2024. Yhteistyöpöytäkirja varautumisesta sosiaali- ja terveysministeriön ja Suomen Punaisen Ristin välillä. <<https://stm.fi/documents/1271139/1334666/STM+SPR+ptk+2024.pdf/338414da-e01d-d470-bb5b-c49d596cb642/STM+SPR+ptk+2024.pdf?t=1728298816606>>. Viitattu 9.11.2024.

Steen-Tveit, Kristine & Munkvold, Bjørn Erik 2021. From common operational picture to common situational understanding: An analysis based on practitioner perspectives. Centre for Integrated Emergency Management (CIEM). University of Agder. Norway. Safety Science 142. 105381. <<https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0925753521002253?via%3Dihub>>. Viitattu 5.10.2024.

Suomen Punainen Risti 2019. Valmiussuunnitelman yleinen osa. Pääsihteerin hyväksymä 19.6.2019. Suomen Punainen Risti. <https://rednet.punainenristi.fi/system/files/page/SPR%20Valmiussuunnitelma%20yleinen%20osa_p%C3%A4%C3%A4sihteerin_hyv%C3%A4ksym%C3%A4.pdf>. Viitattu 14.10.2024.

Suomen Punainen Risti 2023. Vuosikertomus 2022. Iloa, toivoa ja luottamusta. Suomen Punainen Risti 12.5.2023. <https://www.punainenristi.fi/globalassets/6.-tyomme--paasivu/jarjestotoiminta/jarjestotoimintaan-liittyvat-julkaisut/vuosikertomukset/spr_vuosikertomus_2022.pdf>. Viitattu 15.4.2025.

Suomen Punainen Risti 2024. Tilastokirja vuodelta 2023. Suomen Punainen Risti 8.5.2024. Liite piirikoonti 2023. <<https://rednet.punainenristi.fi/system/files/page/KIWI%20%20Tilastokirja%2022-23%200.1%20T%C3%84M%C3%84%20%20LOPULLINEN%20.pdf>>. Viitattu 21.9.2024.

Sääskilahti, Terhi & Mustonen, Esko 2023. Riskienhallinnan käsikirja valtionhallinnon toimijoille. Valtiovarainministeriön julkaisuja 2023:54. Helsinki: Valtiovarainministeriö. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/165087/VM_2023_54.pdf?sequence=1&isAllowed=y>. Viitattu 2.5.2025.

Tarkiainen, Anni & Mahlavuori, Marika & Hyvärinen, Jussi 2024. Tiedonhakijan opas. UEF-kirjasto. Oppimateriaali. University of Eastern Finland. <<https://sites.uef.fi/tiedonhaku-kirjasto/>>. Viitattu 1.12.2024.

Tervamaa, Päivi & Saari, Salli & Hallberg-Virtanen, Kaisa & Tupeli, Karita & Vauhkonen, Leena & Holm, Tuija & Taijonlahti, Tiina & Korpela, Sanna & Tuominen, Jarno & Varis, Atte 2023. Suomen Punaisen Ristin Psykologien Valmiusryhmän toimintavuodet

2013–2023. varis, Atte & Sutela, Sanna (toim.). Punainen Risti. <https://www.punainenristi.fi/globalassets/6.-tyomme--paasivu/valmiustyö-kotimaassa/psykologien-valmiusryhmä/spr_psykol_valmiusryhmä_30v_juhlajulkaisu.pdf>. Viitattu 15.10.2024.

Tiittula, Liisa & Ruusuvoori, Johanna 2005. Teoksesta Ruusuvoori, Johanna & Tiittula & Liisa (toim.). Haastattelu: Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. 2005. E-kirja. Tampere: Vastapaino.

Thomas, James & Harden, Angela 2008. Methods for the thematic synthesis of qualitative research in systematic reviews. BMC Medical Research Methodology 8 (45). <<https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC2478656/#sec8>>. Viitattu 5.4.2025

Tietosuojavaltuutetun toimisto 2024. Pseudonymisoidut ja anonymisoidut tiedot. Tietosuoja. Henkilötiedot. <<https://tietosuoja.fi/pseudonymisointi-anonymisointi>>. Viitattu 27.10.2024.

Toikko, Timo & Rantanen, Teemu 2009. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta. Näkökulmia kehittämisprosessiin, osallistamiseen ja tiedontuotantoon. 3. korjattu painos. E-kirja. Tampere: Tampere University Press.

Toivanen, Jussi ym. 2019. Valtionhallinnon tehostetun viestinnän ohje. Viestintä normaalioloissa ja häiriötilanteissa. Valtioneuvoston kanslian julkaisuja 2019:23. Valtioneuvoston kanslia. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161972/VNK_2019_23.pdf?sequence=1&isAllowed=y>. Viitattu 12.10.2024.

Torkkeli, Minna & Rajala, Pekka & Nummelin, Markku & Sirkiä, Esa & Noukka, Laura 2020. Ohje riskienhallinnan menetelmistä. Väyläviraston ohjeita 51/2020. Väylävirasto 2020. <https://ava.vaylapilvi.fi/ava/Julkaisut/Vaylavirasto/vo_2020-51_ohje_riskienhallinnan_web.pdf>. Viitattu 2.5.2025.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2018. Laadullinen tutkimus ja sisältöanalyysi. Uudistettu laitos. E-kirja. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2019. Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarvointi Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje 2019. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisuja 3/2019. Toinen uudistettu painos. <https://tenk.fi/sites/default/files/2021-01/Ihmistieteiden_eettisen_ennakoarvioinnin_ohje_2020.pdf>. Viitattu 10.11.2024.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2023. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkaus-epäilyjen käsitteleminen Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan HTK-ohje 2023. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisuja 2/2023. <https://tenk.fi/sites/default/files/2023-03/HTK-ohje_2023.pdf>. Viitattu 28.9.2024. Viitattu 12.9.2024.

UNHCR 2024a. About UNHCR. Safeguarding the rights and well-being of people forced to flee for over 70 years. <<https://www.unhcr.org/about-unhcr>>. Viitattu 2.11.2024.

UNHCR 2024b. About UNHCR. Who we protect. Internally Displaced People. <<https://www.unhcr.org/about-unhcr/who-we-protect/internally-displaced-people>>. Viitattu 2.11.2024.

UNHCR 2024c. Global trends. Forced displacement in 2023. <<https://www.unhcr.org/global-trends-report-2023>>. Viitattu 4.3.2025.

UNHCR 2025. Operational data portal. Ukraine Refugee Situation. <<https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine>>. Viitattu 4.3.2025.

Valmiuslaki 1552/2011. Annettu Helsingissä 29.12.2011. <<https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2011/20111552?pika=valmiuslaki>>. Viitattu 27.8.2024.

Valonen, Kai & Flén, Elli & Hatakka, Ilona & Huovinen, Pentti & Laapotti, Sirkku & Ossa, Jaakko & Stenvall, Jari & Ylönen, Kari & Hatakka, Mika 2021. Koronaepidemian ensimmäinen vaihe Suomessa vuonna 2020. Onnettomuustutkintakeskus. <https://turvallisuustutkinta.fi/material/collections/20210630071110/7RRUvNDBZ/P2020-01_Korona.pdf>. Viitattu 15.4.2024.

Valtioneuvosto 2024a. Alueellista varautumista häiriötilanteisiin kehitetään laajassa selvityshankkeessa. Sisäministeriö, valtiovarainministeriö. Tiedote 16.8.2024. <<https://valtioneuvosto.fi/-/1410869/alueellista-varautumista-hairiotilanteisiin-kehitetaan-laajassa-selvityshankkeessa>>. Viitattu 14.9.2024.

Valtioneuvosto 2024b. Ulko- ja turvallisuuspoliittinen selonteko. Valtioneuvoston julkaisuja 2024:33. Helsinki. <<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-890-1>>. Viitattu 15.9.2024.

Valtioneuvoston viestintäosasto 2021. Valmiuslain mukaisten toimivaltuuksien käytöstä luovutaan – poikkeusolot päättyvät tiistaina 16. kesäkuuta. Tiedote 421/2020. <<https://valtioneuvosto.fi/-/10616/valmiuslain-mukaisten-toimivaltuuksien-kaytosta-luovutaan-poikkeusolot-paattuvat-tiistaina-16-kesakuuta>>. Viitattu 20.9.2024.

Valtiovarainministeriö 2017. Ohje riskienhallintaan. Valtiovarainministeriön julkaisuja 22/2017. <<https://vm.fi/documents/10623/21712845/Riskienhallintapolitiikan+liitteet.pdf/361cef41-e6af-eda7-80d2-ac727c91daa6/Riskienhallintapolitiikan+liitteet.pdf>>. Viitattu 7.10.2024.

Vapaaehtoinen pelastuspalvelu 2024. Vapaaehtoisen pelastuspalvelun toimintakertomus 2023. <https://erj2u.upcloudobjects.com/vapepa_fi_media/2024/09/Vapepan-toimintakertomus-2023.pdf>. Viitattu 15.10.2024.

Vilka, Hanna 2021. Tutki ja kehitä. 5. päivitetty painos. E-kirja. Jyväskylä: PS-kustannus.

Vuori, Jaana 2021a. Aineiston tuottaminen. Teoksessa Jaana Vuori (toim.) Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto. <<https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/>>. Viitattu 20.10.2024.

Vuori, Jaana 2021b. Laadullinen sisällönanalyysi. Teoksessa Vuori, Jaana (toim.). Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. <<https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/>>. Viitattu 27.10.2024.

Vuorinen, Sari 2019 (toim.). Valmius- ja jatkuvuudenhallintasuunnitelma. Ohje sosiaali- ja terveydenhuollon toimijoille. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2019:10. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161627/J_10_2019%20Valmius-%20ja%20jatkuvuudenhallinta%20suunnitelmaohje.pdf?sequence=1>. Viitattu 5.10.2024.

Yhteiskunnan turvallisuusstrategia 2025. Valtioneuvoston periaatepäätös. Valtioneuvoston julkaisuja 2025:1. Helsinki: Valtioneuvosto, Puolustusministeriö. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/166024/VN_2025_1.pdf?sequence=4&isAllowed=y>. Viitattu 25.3.2025.

Åhlberg, Mauri 2018. Käsitekartat tutkimusmenetelmänä. Teoksesta Valli, Raine (toim.). Ikkunoita tutkimusmetodeihin. 5., uudistettu painos. E-kirja. Jyväskylä: PS-Kustannus. 47–55.

Opinnäytetyön hakulausekkeet ja hakutulokset

Opinnäytetyön hakulausekkeet ja hakutulokset eri tietokannoissa liittyen tilannekuvaan.

Hakulausekkeet	MetCat Finna	MetCat Finna kv.	CINAHL	PubMed
Tilannekuva AND häiriötilanne	139	0	0	0
Tilannekuva AND poikkeusolot	6	0	0	0
“Situational awareness” AND incident	0	14	19	0
“Situational awareness” AND “state of emergency”	0	187	6	0
“Punainen Risti” AND “tilannekuva”	0	0	0	0
“Punainen Risti” AND “tilannekuva” OR häiriötilanne	0	0	0	0
“Red Cross” AND “situational awareness” OR “state of emergency”	14	21 108	2219	7
“Red Cross” AND “situational awareness”	0	337	0	0
“Red Cross” AND “state of emergency”	0	672	7	0
“Situational awareness” AND incident AND “Red Cross”	0	163	0	0
“Situational picture” AND “state of emergency”	0	6	0	0
“Situational picture” AND “state of emergency” AND “management”	0	6	0	0

Opinnäytetyön hakulausekkeet ja hakutulokset eri tietokannoissa liittyen johtamiseen häiriötilanteissa.

Hakulausekkeet	MetCat Finna	MetCat Finna kv.	CINAHL	PubMed
Tilannekuva AND johtaminen	143	1	0	0
”situational awareness” AND management	30	18 423	94	5
”situational picture” AND management	2	204	0	0
“Strategical management” OR “tactical management” OR “operational management” AND “situational picture”	0	52 759	0	0
“Strategical management” AND “tactical management” AND “operational management” AND “situational picture”	0	1	0	0
”Strateginen johtaminen” AND poikkeusolot	4	0	0	0
“Critical infrastructure” AND “common operating picture”	1	38	0	0
“Critical information” AND “disaster management” AND “information quality” AND “shared situational awareness”	1	3	0	0
Leadership AND crisis	326	140 421	736	21
Erityistilanne OR poikkeusolot AND kriisijohtaminen AND tilannekuva OR hälytysjärjestelmä	25	0	0	0

Teemahaastattelun runko

Tutkimuskysymys	Teema	Lähde
1. Mitä taustatietoja johtamista tukevan tilannekuvan tulee sisältää ennen laajamittaisen maahantulon alkamista?	Taustatiedot ympäristöstä <ul style="list-style-type: none"> tiedot kansainvälisestä ympäristöstä tiedot kotimaan ympäristöstä 	Kuusisto 2005: 16–17 Endsley 1995: 35–37
	Organisaation ulkopuoliset taustatiedot <ul style="list-style-type: none"> muilta toimijoilta tarvittavat tiedot mediasta saatavat tiedot muualta saatavat tiedot 	Sitra 2024
	Organisaation sisäiset tiedot <ul style="list-style-type: none"> organisaatiosta saatavat perustiedot mandaatti toimia resurssit 	Sitra 2024
2. Mitä tilanteen aikaisia tietoja johtamista tukevan tilannekuvan tulee sisältää laajamittaisessa maahantuloissa?	Tiedot tapahtumasta <ul style="list-style-type: none"> resurssista tapahtumien kulun kuvaus olosuhteet Kokonaisvaltaisesti nykytilanne ympäristö tapahtumat 	Kuusisto 2005: 16–17 Luukkala ym. 2017: 279 Mykkänen ym. 2021: 426 Endsley 1995: 35–37
	Organisaation ulkopuoliset tiedot tilanteen aikana <ul style="list-style-type: none"> toiminnot resurssit koordinaatio 	Sitra 2024 Landgren & Borglund 2016: 23–28
	Organisaation sisäiset tiedot tilanteen aikana <ul style="list-style-type: none"> toiminnot resurssit koordinaatio 	Sitra 2024 Landgren & Borglund 2016: 23–28
Mitä tulevaisuuteen suuntaavia tietoja johtamista tukevan tilannekuvan tulee sisältää laajamittaisessa maahantuloissa?	Johtopäätöstiedot <ul style="list-style-type: none"> tilanteen malli rajoitukset mahdollisuudet vaihtoehdot 	Sitra 2024 Landgren & Borglund 2016: 23–28
	Arvioi tulevaisuuden tilanteesta <ul style="list-style-type: none"> päätökset ennusteen tekeminen 	Kuusisto 2005: 16–17

Saatekirje

Hei!

Kutsumme sinut osallistumaan haastatteluun, jossa kartoitetaan kokemuksiasi ja kehittämisajatuksiasi tilannekuvan keskeisestä sisällöstä johtamisen tukena laajamittaisessa maahantulossa.

Haastattelu on osa Niina Hirvosen Metropolia Ammattikorkeakoulun YAMK-opinnäytetyötä. Niina työskentelee Punaisen Ristin varautumisen ja valmiuden koordinaattorina. Opinnäytetyön tarkoitus on kartoittaa johtamista tukevan tilannekuvan vaatimia keskeisiä tietoja laajamittaisessa maahantulossa. Tavoitteena on tuottaa uutta tietoa häiriötilanteissa käytettävän tilannekuvan keskeisestä sisällöstä. Tietoa hyödynnetään Punaisen Ristin valtakunnallisen tilannekuvan kehittämisessä. Liitteistä saat lisätietoa opinnäytetyöstä.

Osallistumisesi on täysin vapaaehtoista. Mikäli suostut osallistumaan haastatteluun, olethan yhteydessä Niinaan hänen Metropolian sähköpostin kautta ja voitte sopia haastattelun ajankohdan ja toteuttamistavan. Haastattelut toteutetaan joulukuu 2024 ja tammikuu 2025 aikana joko sinun työpaikallasi tai etänä Teamsin kautta. Niinan tavoitat: X.X@metropolia.fi

Ystävällisin terveisin,

X

Opinnäytetyön työelämäohjaaja

Tutkittavan informointilomake

TIEDOTE OPINNÄYTETYÖSTÄ

Pyyntö osallistua opinnäytetyöhön

Teitä pyydetään mukaan opinnäytetyöhön, jossa kartoitetaan Suomen Punaisen Ristin tilannekuvan keskeistä sisältöä laajamittaisessa maahantulossa. Olemme arvioineet, että sovellutte haastateltavaksi opinnäytetyöhön, koska teillä on kokemusta johtamisesta laajamittaisen maahantulon tilanteessa sekä tilannekuvan hyödyntämisestä johtamisen tukena. Avullanne voidaan saada uutta tietoa tilannekuvan keskeisestä sisällöstä. Samalla pääsette vaikuttamaan tilannekuvan jatkokehittämiseen.

Tilannekuvan kehittäminen on kirjattu Suomen Punaisen Ristin vuosien 2024–2026 toimintalinjaukseen ja toimintasuunnitelmaan. Opinnäytetyön aihe on valittu Punaisen Ristin keskustoimiston eli tilaajan ehdotuksesta.

Tämä tiedote kuvaa opinnäytetyötä ja teidän osuuttanne siinä. Pehdyttyänne tähän tiedotteeseen teille järjestetään mahdollisuus esittää kysymyksiä opinnäytetyöstä, jonka jälkeen teiltä pyydetään suostumus haastatteluun osallistumisesta. Haastattelun teemat ovat tämän tiedotteen liitteenä. Kaikki haastateltavat ovat Punaisen Ristin työntekijöitä.

Vapaaehtoisuus

Opinnäytetyöhön osallistuminen on täysin vapaaehtoista. Kieltäytyminen ei vaikuta kohteluunne, saamaanne tukeen tai muihin työtehtäviinne. Voitte myös keskeyttää haastattelun koska tahansa syytä ilmoittamatta. Mikäli keskeytätte opinnäytetyöprosessiin osallistumisen, teiltä keskeyttämiseen mennessä kerättyjä tietoja ja näytteitä voidaan käyttää osana opinnäytetyön tutkimusaineistoa. Mikäli peruutatte suostumuksen, teiltä jo kerättyjä henkilötietoja, haastattelussa tallennettuja tietoja ja muita tietoja ei voida käsitellä enää osana opinnäytetyötä, vaan ne hävitetään, mikäli niiden poistaminen aineistosta on edelleen mahdollista.

Opinnäytetyön tarkoitus

Tämän opinnäytetyön tarkoitus on kartoittaa johtamista tukevan tilannekuvan vaatimia keskeisiä tietoja laajamittaisessa maahantulossa. Tavoitteena on tuottaa uutta tietoa häiriötilanteissa käytettävän tilannekuvan keskeisestä sisällöstä. Tietoa voidaan hyödyntää Suomen Punaisen Ristin valtakunnallisen tilannekuvan kehittämisessä.

Opinnäytetyön toteuttajat

Opinnäytetyö toteutetaan yhteistyössä Punaisen Ristin keskustoimiston ja Metropolia Ammattikorkeakoulun (Metropolia) kanssa. Opinnäytetyön tekijä on Niina Hirvonen, joka opiskelee Metropolia SOTE palveluiden ja liiketoiminnan

johtamisen YAMK-tutkintoa. Niina Hirvonen työskentelee varautumisen ja valmiuden koordinaattorina Punaisen Ristin keskustoimistossa valmiuden yksikössä.

Tutkimusmenetelmät ja toimenpiteet

Tutkimusaineisto kerätään tässä opinnäytetyössä teemahaastatteluiden avulla.

- Haastattelut toteutetaan yksilöhaastatteluina.
- Haastateltava saa itse valita haluaako hän lähi- vai etähaastattelun. Lähihaastattelussa opinnäytetyön tekijä matkustaa haastateltavan luokse sovittuna aikana haastattelua varten. Etähaastattelu toteutetaan Metropolian Teams -yhteydellä sovittuna ajankohtana.
- Haastattelut toteutetaan joulukuu 2024 ja tammikuu 2025 välisenä aikana.
- Haastattelun kesto on 60–90 minuuttia.
- Haastatteluissa kiinnitetään huomiota luottamuksen rakentamiseen.
- Haastattelut nauhoitetaan aineiston jatkoanalysointia varten.
- Haastattelujen yhteydessä kerätään suorina henkilötietoina osallistujan nimi, sähköpostiosoite, allekirjoitus suostumuslomakkeelle sekä ääni haastattelusta tehtävälle tallenteelle. Nauhoitettavissa etähaastatteluissa kerätään myös haastateltavien kasvokuva Teams -yhteyden kautta.
- Ennen nauhoitettavan haastattelun aloittamista haastateltavilta kysytään epäsuoria henkilötietoja. Kysyttävät tiedot pohjautuvat aiempaan tutkimukseen, ja ne ovat tehtävänimike sekä työkokemus Punaisessa Ristissä liittyen häiriötilanteissa toimimiseen. Näitä tietoja käytetään kuvaamaan haastateltavaa ryhmää. Itse nauhoitettavissa haastattelukysymyksissä ei kysytä suoria henkilötietoja. Haastateltaville korostetaan haastattelun alussa, että äänitteelle ei tule sanoa suoria tai epäsuoria henkilötietoja tai viitata muihin henkilöihin.

Tutkimuksen mahdolliset hyödyt

Haastatteluissa pyritään vahvistamaan haastatteluihin osallistuvien omaa ymmärrystä tilannekuvan sisällöstä ja sen käyttämisestä johtamisen tukena häiriötilanteissa.

Kustannukset ja niiden korvaaminen

Opinnäytetyöhön osallistuminen ei maksa teille mitään. Osallistumisestanne ei myöskään makseta erillistä korvausta.

Koko Opinnäytetyöprosessin aikana huomioidaan tietosuojakysymykset ja noudatetaan hyvää talous- ja henkilöstöhallintoa.

Tutkimustuloksista tiedottaminen

- Valmius opinnäytetyö julkaistaan Theseus-tietokannassa.
- Kaikille haastatteluihin osallistuneille lähetetään henkilökohtaisesti linkki julkiseen raporttiin.
- Tiivistelmä opinnäytetyön tuloksista julkaistaan Punaisen Ristin henkilökunnalle intrassa.

- Opinnäytetyön kannalta keskeisille piirien, laitosten ja keskustoimiston työntekijöille järjestetään valtakunnallinen tiedotustilaisuus webinaarin muodossa vuonna 2025.
- Opinnäytetyöstä ja sen tuloksista tiedotetaan vapaaehtoisille valmiuden yhteyshenkilöille Oma Punainen Risti – kanavan kautta.
- Tuloksista raportoidaan Punaisen Ristin kokonaisvalmiuspäivillä syksyllä 2025.
- Opinnäytetyöstä ja sen tuloksista raportoidaan Pohjoismaiden ja Baltian alueella muille Punaisen Ristin kansallisille yhdistyksille sekä Punaisen Ristin ja Punaisen Puolikuun kansainvälisen liiton (IFRC) Euroopan toimistoon Budapestiin.
- Tutkimustulokset välitetään Sosiaali- ja terveysministeriön ja Sisäministeriön valmiusyksiköille sekä Etelä-Suomen aluehallintovirastoon.
- Tuloksista raportoidaan Turvallisuuskomitean alaisen järjestöverkoston kokouksessa muille valmiussektorilla toimiville järjestöille.

Opinnäytetyön päättyminen

Opinnäytetyön on määrä valmistua huhtikuussa 2025, jonka jälkeen se lähetetään arvioitavaksi. Opinnäytetyön tekijä voi keskeyttää tutkimuksen äkillisen vakavan sairastumisen tai siihen rinnastettavan henkilökohtaisen tapahtuman takia tai vakavan häiriötilanteen takia, mikä estää haastatteluiden toteuttamisen tai aineiston analysoinnin tai raportoinnin. Mikäli opinnäytetyö joudutaan keskeyttämään, tiedotetaan siitä välittömästi haastateltaville.

Aineistojen pseudonymisointi ja hävittäminen

Haastatteluissa kerätyn aineiston analysointivaiheessa yksittäiset haastateltavat pseudonymisoidaan niin, ettei henkilötietoja voida enää yhdistää tiettyyn henkilöön ilman lisätietoja.

Haastattelutallenteet hävitetään viimeistään opinnäytetyön valmistuttua. Opinnäytetyön tekijä hävittää kaikki opinnäytetyöhön liittyvät henkilötiedot viimeistään kesällä 2025.

Lisätiedot

Pyydämme teitä tarvittaessa esittämään tutkimukseen liittyviä kysymyksiä tutkijalle/tutkimuksesta vastaavalle henkilölle.

Opinnäytetyöntekijän yhteystiedot

Opinnäytetyöntekijä
Nimi: Niina Hirvonen

Opinnäytetyön ohjaaja
Titteli: Yliopettaja
Nimi: Salla Kivelä
Metropolia ammattikorkeakoulu

Tutkimuksen tietosuojaseloste: Henkilötietojen käsittely tutkimuksessa

Tässä tutkimuksessa/opinnäytetyössä käsitellään teitä koskevia henkilötietoja voimassa olevan tietosuojalainsäädännön (EU:n yleinen tietosuoja-asetus, 679/2016, ja voimassa oleva kansallinen lainsäädäntö) mukaisesti. Seuraavassa kuvataan henkilötietojen käsittelyyn liittyvät asiat.

Tutkimuksen rekisterinpitäjä

Rekisterinpitäjällä tarkoitetaan tahoa, joka yksin tai yhdessä toisten kanssa määrittelee henkilötietojen käsittelyn tarkoitukset ja keinot. Rekisterinpitäjä voi olla korkeakoulu, toimeksiantaja, muu yhteistyötaho, opinnäytetyöntekijä tai jotkut edellä mainituista yhdessä (esim. korkeakoulu ja opinnäytetyöntekijä yhdessä).

Tässä tutkimuksessa henkilötietojen rekisterinpitäjä on:

Metropolia Ammattikor- keakoulu	X	
Toimeksiantaja		Toimeksiantajan nimi: Suomen Punainen Risti, keskustoimisto
Opinnäyte- työntekijä	X	

Rekisterinpitäjien vastuut

1. Rekisterin pitäjä, Metropolia Ammattikorkeakoulu, päättää henkilötietojen käsittelyssä käytettävistä työvälineistä. Metropolia vastaa henkilötietojen käsittelyssä käytettävien työvälineiden ja tallennusalojen tietoturvesta. Metropolia laatii henkilötietojen käsittelysopimukset järjestelmätoimittajien kanssa. Metropolia antaa tarvittavan IT-tuen opinnäytetyön tekijälle.
2. Opinnäytetyön tekijä, Niina Hirvonen, toimii tietojen käsittelijänä ja vastaa henkilötietojen käsittelystä koko niiden elinkaaren ajan Metropolian laatimien ohjeiden pohjalta.
3. Tutkittavat eli haastateltavat antavat itse henkilötietonsa suostuessaan osallistua tutkimukseen.
4. Raportissa haastateltavat pseudonymisoidaan. Raportissa saatetaan käyttää yksittäisiä suoria lainauksia, jossa ei kerrota lainatun henkilöllisyyttä. Muutoin tiedot karkeistetaan yleiselle tasolle tai muutetaan tilastolliseen muotoon siten, etteivät yksittäistä henkilöä koskevat tiedot ole tunnistettavassa muodossa.
5. Rekisteröityjen oikeuksien toteutumisesta vastaa opinnäytetyön tekijä tietojen käsittelijänä ja Metropolia Ammattikorkeakoulu rekisterin pitäjänä.

Voitte kysyä lisätietoja henkilötietojenne käsittelystä rekisteripitäjän yhteyshenkilöltä

Rekisterinpitäjän yhteyshenkilön nimi: Niina Hirvonen
Organisaatio: Metropolia Ammattikorkeakoulu

Opinnäytetyössä/tutkimuksessa teistä kerätään seuraavia henkilötietoja

Henkilötietojen käsittely on oikeutettua ainoastaan silloin, kun se on tutkimukselle välttämätöntä. Kerättävät henkilötiedot on minimoitava, niitä ei saa kerätä tarpeettomasti tai varmuuden vuoksi.

Haastattelujen yhteydessä teiltä kerätään suorina henkilötietoina nimi, sähköpostiosoite, allekirjoitus suostumuslomakkeelle sekä ääni haastattelusta tehtävälle tallenteelle. Haastatteluiden äänittämiseen käytetään erillistä sanelukonetta, jotta äänenlaatu on riittävän hyvä sekä Metropolian Microsoft 365 Word-tallennusohjelmaa. Mikäli haastattelu toteutetaan etänä, nauhoitetaan haastattelu Metropolian Teams yhteydellä ja sanelukonetta käyttäen. Etähaastattelun aikana tallennetaan teiltä äänen lisäksi kameran välittämä kasvokuva.

Ennen nauhoitettavan haastattelun aloittamista teiltä kysytään epäsuoria henkilötietoja. Kysyttävät tiedot pohjautuvat aiempaan tutkimukseen. Näitä kysymyksiä ovat tehtävänimikkeenne sekä työkokemuksenne Punaisessa Ristissä liittyen häiriötilanteissa toimimiseen. Näitä tietoja käytetään kuvaamaan haastateltavaa ryhmää. Nauhoitettavissa haastattelukysymyksissä teiltä ei kysytä suoria henkilötietoja. Haastateltaville korostetaan haastattelun alussa, että äänitteelle ei tule sanoa suoria tai epäsuoria henkilötietoja tai viitata muihin henkilöihin.

Teillä ei ole sopimukseen tai lakisääteiseen tehtävään perustuvaa velvollisuutta toimittaa henkilötietojanne vaan osallistuminen on täysin vapaaehtoista. Tutkimuksessa ei kerätä henkilötietojanne muista lähteistä.

Henkilötietojenne suojausperiaatteet

Opinnäytetyötä tehdessä ja tutkimustietoja kerätessä käytetään seuraavia työvälineitä:

- Metropolian tarjoaman Microsoft Office 365 paketin työkaluja, kuten Word, Excel
- Metropolian Teams
- Aineistot tallennetaan opinnäytetyöntekijän henkilökohtaiselle Metropolian tarjoamalle Z-asemalle
- Varmuuskopiot tallennetaan ulkoiselle kovalevylle, mitä säilytetään opinnäytetyöntekijän kotona lukitussa tilassa, jonne ei ole muilla kuin opinnäytetyöntekijällä pääsyä.

Saatte kutsun osallistua tutkimukseen opinnäytetyön työelämäohjaajalta. Mikäli haluatte lisätietoja ja osallistua tutkimukseen, olette yhteydessä opinnäytetyön/tutkimuksen tekijään, Niina Hirvoseen, Metropolian sähköpostin kautta. Niina Hirvonen ei tiedä, keille kaikille haastattelupyyntö on lähetetty ja työelämäohjaaja ei tiedä, ketkä kutsutuista osallistuvat haastatteluihin.

Sopimus tutkimukseen osallistumisesta ja kaikki lisätiedot välitetään haastattelutaville Metropolian sähköpostia käyttäen. Kaikki sopimukset tallennetaan opinnäytetyöntekijän henkilökohtaiselle Metropolian tarjoamalle Z-asemalle, jonne pääsee vain opinnäytetyön tekijä. Sopimuksista otetaan varmuuskopio ulkoiselle kovalevylle, mikä on suojattu salasanalla. Ulkoista kovalevyä säilytetään opinnäytetyöntekijän kotona lukitussa työhuonetilassa sijaitsevassa lukitussa kaapissa, jonne ei ole muilla kuin opinnäytetyöntekijällä pääsyä.

Henkilötietojenne käsittelyn tarkoitus

Tutkimuksessa kartoitetaan johtamista tukevan tilannekuvan vaatimia keskeisiä tietoja laajamittaisessa maahantulossa. Opinnäytetyön tavoitteena on tuottaa uutta tietoa tilannekuvan keskeisestä sisällöstä. Tietoa voidaan hyödyntää Suomen Punaisen Ristin valtakunnallisen tilannekuvan kehittämisessä.

Haastatteluissa pyritään tavoittamaan teidän kuvauksenne omakohtaisista kokemuksistanne liittyen häiriötilanteissa tilannekuvan käyttämiseen johtamisen tukena. Opinnäytetyössä haastateltavien näkökulma on keskeinen.

Henkilötietojenne käsittelyperuste

Henkilötietojen käsittelyn oikeusperuste *suostumus*.

Tutkimuksen kestoaja (henkilötietojenne käsittelyaika)

Joulukuu 2024 – kesäkuu 2025.

Mitä henkilötiedoillenne tapahtuu tutkimuksen päätyttyä?

Kaikki haastatteluihin liittyvät henkilötiedot tuhoetaan Z-asemalta ja ulkoiselta kovalevyltä opinnäytetyön valmiustuttua ennen opinnäytetyöntekijän opinto-oikeuden loppumista vuonna 2025 Metropolian ohjeiden mukaisesti. Samalla tuhoetaan kaikki henkilötiedot.

Tietojen luovuttaminen tutkimusrekisteristä

Tietoja ei siirretä tutkimusrekisteriin.

Henkilötietojenne mahdollinen siirto EU:n tai ETA-alueen ulkopuolelle

Tietojanne ei siirretä EU:n tai ETA-alueen ulkopuolelle.

Rekisteröitynä teillä on oikeus

Koska henkilötietojanne käsitellään tässä tutkimuksessa, niin olette rekisteröity tutkimuksen aikana muodostuvassa henkilörekisterissä. Rekisteröitynä teillä on oikeus:

- saada informaatiota henkilötietojen käsittelystä
- tarkastaa itseänne koskevat tiedot
- oikaista tietojanne
- poistaa tietonne (esim. jos peruutatte antamanne suostumuksen)
- peruuttaa antamanne henkilötietojen käsittelyä koskeva suostumus
- rajoittaa tietojenne käsittelyä
- rekisterinpitäjän ilmoitusvelvollisuus henkilötietojen oikaisusta, poistosta tai käsittelyn rajoittamisesta
- siirtää tietonne järjestelmästä toiseen

- sallia automaattinen päätöksenteko nimenomaisella suostumuksellanne
- tehdä valitus tietosuojavaltuutetun toimistoon, jos katsotte, että henkilötietojanne on käsitelty tietosuojalainsäädännön vastaisesti

Jos henkilötietojen käsittely tutkimuksessa ei edellytä rekisteröidyn tunnistamista ilman lisätietoja eikä rekisterinpitäjä pysty tunnistamaan rekisteröityä, niin oikeutta tietojen tarkastamiseen, oikaisuun, poistoon, käsittelyn rajoittamiseen, ilmoitusvelvollisuuteen ja siirtämiseen ei sovelleta.

Voitte käyttää oikeuksianne ottamalla yhteyttä rekisterinpitäjään.

Tutkimuksessa kerättyjä henkilötietoja ei käytetä profilointiin tai automaattiseen päätöksentekoon

Henkilötietojen käsittely aineistoa analysoitaessa ja tutkimuksen tuloksia raportoitaessa

Teistä kerättyä tietoa ja tutkimusaineistoa käsitellään luottamuksellisesti lainsäädännön edellyttämällä tavalla. Yksittäisille haastateltavalle annetaan tunnus-koodi ja teitä koskevat tiedot säilytetään koodattuina tutkimusaineistossa. Aineisto analysoidaan koodattuna ja tulokset raportoidaan ryhmätasolla, jolloin yksittäinen henkilö ei ole tunnistettavissa ilman koodiavainta. Koodiavainta, jonka avulla yksittäisen tutkittavan tiedot ja tulokset voidaan tunnistaa, säilyttää tutkimuksen tekijä, Niina Hirvonen eikä tietoja anneta tutkimuksen ulkopuolisille henkilöille. Lopulliset tutkimustulokset raportoidaan ryhmätasolla eikä yksittäisten tutkittavien tunnistaminen ole mahdollista.

Koska mahdollisia haastateltavia on kohtuullisen pieni joukko, ei anonymiteettiä voida luvata. Lisäksi on mahdollista, että raportissa käytetään esimerkiksi suoria lainauksia ilman haastateltavan henkilötietoja. Mahdolliset murre sanat poistetaan lainauksista, jotta haastateltavaa ei voida tunnistaa lainausten perusteella.

Tutkittavan suostumuslomake

Tutkimuksen nimi: Suomen Punaisen Ristin tilannekuvan keskeinen sisältö laajamittaisessa maahantulossa

Tutkimuksen toteuttaja: Metropolia Ammattikorkeakoulu

Opinnäytetyötekijä: Nimi: Niina Hirvonen

Opinnäytetyön ohjaaja: Yliopettaja Salla Kivelä, Metropolia ammattikorkeakoulu.

Minua _____ on pyydetty osallistumaan yllämainittuun tutkimukseen, jonka tarkoituksena on kartoittaa johtamista tukevan tilannekuvan vaatimia keskeisiä tietoja laajamittaisessa maahantulossa. Opinnäytetyön tavoitteena on tuottaa uutta tietoa häiriötilanteissa käytettävän tilannekuvan keskeisestä sisällöstä. Tietoa voidaan hyödyntää Suomen Punaisen Ristin valtakunnallisen tilannekuvan kehittämisessä.

Olen saanut tutkimustiedotteen ja ymmärtänyt sen. Tiedotteesta olen saanut riittävän selvityksen tutkimuksesta, sen tarkoituksesta ja toteutuksesta, oikeuksistani sekä tutkimuksen mahdollisesti liittyvistä hyödyistä ja riskeistä. Minulla on ollut mahdollisuus esittää kysymyksiä ja olen saanut riittävän vastauksen kaikkiin tutkimusta koskeviin kysymyksiini.

Olen saanut tiedot tutkimukseen mahdollisesti liittyvästä henkilötietojen keräämisestä, käsittelystä ja luovuttamisesta ja minun on ollut mahdollista tutustua tutkimuksen tietosuojaselosteeseen.

Osallistun tutkimukseen vapaaehtoisesti. Minua ei ole painostettu eikä houkuteltu osallistumaan tutkimukseen.

Minulla on ollut riittävästi aikaa harkita osallistumistani tutkimukseen.

Ymmärrän, että osallistumiseni on vapaaehtoista. Voin keskeyttää tutkimukseen osallistumisen tai peruuttaa suostumukseni koska tahansa syytä ilmoittamatta. Olen tietoinen siitä, että mikäli keskeytän (voin jatkaa sitä myöhemmin) tutkimuksen, keskeyttämiseen asti kerättyjä tietoja voidaan käyttää tutkimuksessa. Jos peruutan suostumukseni, minusta jo kerättyjä henkilötietoja, näytteitä ja muita tietoja ei voida käsitellä enää osana tutkimusta, vaan ne hävitetään, mikäli niiden poistaminen aineistosta on edelleen mahdollista.

Allekirjoituksellani vahvistan osallistumiseni tähän tutkimukseen.

Jos tutkimukseen liittyvien henkilötietojen käsittelyperusteena on suostumus, vahvistan allekirjoituksellani suostumukseni myös henkilötietojeni käsittelyyn. Minulla on oikeus peruuttaa suostumukseni tietosuojaselosteessa kuvatulla tavalla.

Allekirjoitus: _____

Nimenselvennys: _____

Alkuperäinen allekirjoitettu tutkittavan suostumus sekä kopio tutkimustiedotteesta liitteineen jäävät tutkijan arkistoon. Tutkimustiedote liitteineen ja kopio allekirjoitetusta suostumuksesta annetaan tutkittavalle.